

අධ්‍යයන පොදු සහතික පත්‍ර (උසස් පෙළ) විභාගය, අගෝස්තු 2017
 General Certificate of Education (Adv.Level) Examination, August 2017
 දේශපාලන විද්‍යාව

I පත්‍රය

01. (5)	02. (4)	03. (3)	04. (1)	05. (5)	26. (1)	27. (1)	28. ඕනෑම වරණයක්	29. (2)
06. (2)	07. (5)	08. (4)	09. (2)	10. (1)	30. (1)	31. (3)	32. (4)	33. (1)
11. (3)	12. (1)	13. (1)	14. (1)	15. (3)	35. (2)	36. (5)	37. (1)	38. (2)
16. (5)	17. (5)	18. (3)	19. (1)	20. (5)	40. (4)	41. (3)	42. (5)	43. (4)
21. (4)	22. (2)	23. (1)	24. (1)	25. (2)	45. (5)	46. (2)	47. (4)	48. (5)
					50. (4)			49. (1)
- (ලකුණු 2 x 50 = 100)

II පත්‍රය

A කොටස

මෙම පිළිතුරු නිශ්චිත ඒවා ලෙස සැලකිය යුතු අතර, ලකුණු ලබාදීමේ දී වෙනත් කිසිදු පිළිතුරක් සැලකිල්ලට නොගත යුතු ය.

01.	1. ප්‍රජාතන්ත්‍රාදී	14	1. අංක 29.2 වගන්තිය (නිශ්චිත විය යුතු ය)
	2. විප්ලවකාරී/ ප්‍රජාතන්ත්‍ර නොවන		2. කැබිනට් හෙවත් පාර්ලිමේන්තු ආණ්ඩුක්‍රමය
02.	1. නියම / විධිමත්	15	1. ජනාධිපති
	2. අනියම් / අවිධිමත්		2. අවුරුදු 04
03.	1. වර්ගාචාර්ය	16.	1. පාර්ලිමේන්තුව
	2. දාර්ශනික ප්‍රවේශය		2. ජනමත විචාරණයක දී මහජනතා
04.	1. විකාශනාත්මකවාදය	17.	1. සාමාජිකයින් 10
	2. සමාජ සම්මුතියවාදය		2. සාමාජිකයින් 03
05.	1. නීතිය	18.	1. එක්සත් ජාතික පක්‍ෂය
	2. සඳාචාරය		2. ශ්‍රී ලංකා නිදහස් පක්‍ෂය
06.	1. දේශපාලන සංස්කෘතිය	19.	1. 15
	2. දේශපාලන සමාජානුයෝජනය		2. 10
07.	1. දේශාභියෝගය	20.	1. 1985
	2. විශ්වාසභංග යෝජනාව		2. රාජ්‍ය නායකයින්ගේ ඒකමතික අනුමැතිය
08.	1. විධායකය		
	2. ව්‍යවස්ථාදායකය		
09.	1. කොන්ග්‍රසය		
	2. ලෝක් සභාව		
10.	1. සිවිල් සේවාව / ස්ථිර විධායකය		
	2. අධිකරණය		
11.	1. රාජකාරී ක්‍රමය අහෝසි කිරීම		
	2. ව්‍යවස්ථාදායක සභාව පිහිටුවීම		
12.	1. මැතිං - ඩෙවන්ෂයර්		
	2. බලය සහ වගකීම එකිනෙකින් වෙන් කිරීම		
13.	1. විධායක සහ ව්‍යවස්ථාදායක		
	2. රාජ්‍ය නිලධාරීන් තිදෙනා		
- (01 x 20 = 20)

B කොටස

01. දේශපාලනය යනුවෙන් අදහස් කරන්නේ සංවිධිත දේශපාලන සමාජයක් තුළ බලය ලබාගැනීම, එය ආරක්ෂා කරගැනීම හා එය ව්‍යාප්ත කිරීම සඳහා ගනු ලබන ක්‍රියාමාර්ග සමූහයක්, බලය අත්පත් කරගැනීමෙන් පසු සිදු කරන හෝ සිදු කිරීමට අපේක්ෂිත දේශපාලන, ආර්ථික හා සමාජ වැඩපිළිවෙලෙහි ප්‍රතිඵල පිළිබඳ සමස්ත ක්‍රියාදාමයන් ය. ජනතාව මෙම ක්‍රියාදාමයට එනම්, දේශපාලනයට සහභාගී වන්නේ ඔවුන්ගේ දේශපාලනය පිළිබඳ ඉගෙනීමේ ප්‍රමාණය හා ඒ අනුව ඔවුන්ගේ දේශපාලන වර්යාව ගොඩනගා ගැනීම මත ය.

මිනිසුන් දේශපාලනය ඉගෙනගන්නා ක්‍රම දෙකකි. එනම්,

- i. විධිමත් ක්‍රමය
- ii. අවිධිමත් ක්‍රමය

ෆිල්ප්ස් කුම්බුස් නම් අධ්‍යාපනඥයාගේ අදහස අනුව විධිමත් ක්‍රමය යනු “කිසියම් ධුරාවලියකින් යුක්ත වූ ව්‍යුහයක් සහිත වූ, ශ්‍රේණි හෝ මට්ටම්වලින් යුක්ත වූ අධ්‍යාපන ක්‍රමයක් වන අතර, එය ප්‍රාරම්භික පාසලේ සිට විශ්වවිද්‍යාලය දක්වා පැතිර පවතින්නකි.” මීට අමතර ව දේශපාලන පක්ෂ විසින් ද දේශපාලනය පිළිබඳ විධිමත් අධ්‍යාපනයක් තම සාමාජිකයන් වෙත ලබාදෙයි. එමඟින් එම පක්ෂ සමාජිකයන්ට විධිමත් ව දේශපාලනය ඉගෙනගත හැකි ය. මේ හැරුණු විට දේශපාලනය ඉගෙනීමට උපකාරී වන අනෙක් සෑම ක්‍රමයක් ම අවිධිමත් ක්‍රම ලෙස සැලකිය හැකි ය.

දේශපාලනය ඉගෙනීමට උපකාරී වන විධිමත් මාර්ග දෙකකි. එනම්,

- i. අධ්‍යාපන ආයතන
- ii. දේශපාලන පක්ෂ

දේශපාලනය ඉගෙනීමට උපකාරී වන අවිධිමත් මාර්ග ගණනාවකි. ඒ අතර පහත සඳහන් මාර්ග ප්‍රමුඛත්වයේ ලා සැලකිය හැකි ය.

- i. පවුල
- ii. සම වයස් කණ්ඩායම්
- iii. ආගමික ආයතන
- iv. සමාජ පන්තිය
- v. බලපෑම් කණ්ඩායම්
- vi. ජනමාධ්‍ය
- vii. ආණ්ඩුව
- viii. ජනමත නායකයන්

මෙම ආයතන දේශපාලනය ඉගෙනීමට උපකාරී වන අන්දම පහත සඳහන් පරිදි කළ හැකි ය.

I. අධ්‍යාපන ආයතන

මිනිසුන් විධිමත් ව දේශපාලනය ඉගෙනගන්නා ප්‍රධාන ම මූලාශ්‍රය වන්නේ අධ්‍යාපන ආයතන යි. එයට පාසලේ සිට විශ්වවිද්‍යාලය දක්වාත්, එයට අමතර ව ද්විතියික අධ්‍යාපන ආයතනත් ඇතුළත් කළ හැකි ය. මෙම ආයතන මඟින් දෙආකාරයකින් දේශපාලනය ඉගෙනීමට මග පෙන්වයි.

- i. පන්ති කාමරය තුළ කරන ඉගැන්වීම්
 - ii. පන්ති කාමරයෙන් බැහැර ව සිදු කරන විෂය බාහිර ක්‍රියාකාරකම්
- පන්ති කාමර ඉගැන්වීම් විෂය නිර්දේශයකට අනුව සිදු කරයි. ඒ හරහා පහත සඳහන් කරුණු පිළිබඳ දැනුම ලබාගැනීමට අවකාශය සැලසේ.

- i. දේශපාලනය යනු කුමක් ද?
- ii. දේශපාලන ක්‍රීඩාව කරන ආකාරය හා ඒ හා සම්බන්ධ න්‍යාය පද්ධතිය
- iii. දේශපාලන ආයතන ඒවාට හිමි බලතල හා කාර්යයන් සහ ඒවා කෙරෙහි පවතින නෛතික සීමාවන්
- iv. දේශපාලන ආයතන සහ ජනතාව අතර පවතින සම්බන්ධතාවයේ ස්වභාවය
- v. දේශපාලන ක්‍රමය සහ පුරවැසියන් අතර පවතින බැඳීම්වල ස්වරූපය
- vi. ජාතික කොඩිය, ජාතික ගීය, ජාතික මුද්‍රාව ආදී වූ දේශපාලන සංකේත පිළිබඳ ව සහ දේශපාලන ක්‍රමයේ පැවැත්ම වෙනුවෙන් ඒවාට ගරු කිරීමේ වැදගත්කම
- vii. පුද්ගලයින්ගේ දේශපාලන අවබෝධය හා කුසලතා වර්ධනය කරගැනීමට අවශ්‍ය දේශපාලන දැනුම

පන්ති කාමරයෙන් බැහැර ව සිදු කරන විෂය බාහිර ක්‍රියා මඟින් ද විධිමත් අධ්‍යාපන ආයතනයේ දී දේශපාලනය ඉගෙනීමේ අවකාශය සැලසේ. පාසල අයත් කරගෙන ඇති සමාජ තත්ත්වය, ආදි ශිෂ්‍යයින්ගේ සමාජ මට්ටම හා තත්ත්වය, පාසල තුළ ක්‍රියාත්මක වන විවිධ සංවිධාන, සමිති සමාගම් හා විෂය බාහිර ක්‍රියාකාරකම් මඟින් ඇතැම් දේශපාලන ගුණාංග විශ්වාස සහ අගය කිරීම් හැඩගැස්වේ. උදාහරණ ලෙස සහභාගීත්වය, ජය පරාජය ඉසිලීමට හුරු වීම, නීතිරීති පිළිපැදීම, අරමුණු සාධනය ආදිය දැක්විය හැකි ය.

II. දේශපාලන පක්ෂ

දේශපාලන පක්ෂ සිය පක්ෂයේ දේශපාලන දර්ශනය හා ආර්ථික දර්ශනය පිළිබඳ ව සාමාජිකයන් දැනුවත් කරනු ලැබේ. නිදසුන් ලෙස මාක්ස්වාදී පක්ෂ විසින් මාක්ස් වාදය පිළිබඳ ව පක්ෂ සාමාජිකයන් දැනුවත් කිරීම දක්විය හැකි ය. එයට අමතර ව තත්කාලීන දේශපාලන, ආර්ථික හා සමාජ ප්‍රශ්න පිළිබඳ ව ජනතාව දැනුවත් කරයි. තවද විවිධ දේශපාලන ආර්ථික කරුණු පිළිබඳ ව විකල්ප මතවාද පවතින විට, සුදුසු මතවාදය ජනතාවට පෙන්වා දෙයි. ආණ්ඩුවේ ක්‍රියාකාරීත්වය පිළිබඳ ව ජනතාව දැනුවත් කරයි. ඒ සඳහා දේශපාලන පක්ෂ විසින් රැස්වීම්, සාකච්ඡා, සම්මන්ත්‍රණ, අත් පත්‍රිකා හා පෝස්ටර් යන ආදිය උපයෝගී කරගනී.

III. පවුල

මිනිසුන් දේශපාලනය ඉගෙනීම ආරම්භ කරන්නේ පවුල තුළිනි. ඒ වයස අවු. 3 - 4 දී තරම් ය. ඒ අනුව දරුවන් තුළ ඇති වන දේශපාලන ගතිගුණ කිහිපයක් දක්විය හැකි ය. එනම්,

- අ. වැඩිහිටියන්ගේ දේශපාලන අදහස් මත හා දේශපාලන බැඳීම හා විශ්වාස කෙරෙහි ළැදියාව දක්වීමටත්, ඒවා අනුගමනය කිරීමටත් දරුවන් පෙලඹේ. සමහර විට ඒවා සිය ජීවිත කාලය මුළුල්ලේ ම අනුගමනය කරන බව ද දක්නට ලැබේ.
- ආ. දෙමාපියන්ගේ අධිකාරී බලයට අවනත වීම තුළින් රාජ්‍ය අධිකාරී බලයට අවනත වීමට හුරුපුරුදු වීම
- ඇ. පවුලේ කටයුතු සම්බන්ධ සාමූහික තීරණ ගැනීමේ ක්‍රියාදාමයට සම්බන්ධ වීම මඟින් වැඩිහිටියෙකු වීමෙන් පසු විවෘත දේශපාලන ක්‍රියාදාමයන්ට සහභාගී වීමට අවශ්‍ය කුසලතා වර්ධනය කරගැනීම
- ඈ. දෙමාපියන්ගේ තීරණවලට අවනතභාවය දක්වීම මඟින් විනයානුකූල යහපත් පුරවැසියෙකු බවට පත්වීමේ ආකල්ප ගොඩනංවා ගැනීම
- ඉ. තමන්ගේ අනාගත සමාජ තත්ත්වයන් ගැන සිතීමට පෙලඹීම සහ වාර්ගික, ආගමික, භාෂා, පන්ති යනාදී සමාජ කරුණු සමඟ පවත්වාගෙන යා යුතු සම්බන්ධතාවයන්හි ස්වරූපය පිළිබඳ ව පුහුණුවක් ලැබීම

IV. ආගම

මිනිසුන් බොහෝ දෙනෙකු ආගමික ආයතනය සමඟ බැඳී සිටී. ඔවුන්ගේ විශ්වාසය වන්නේ පූජකවරුන් බොරු නොකියන, වැරදි නොකරන පිරිසක් බව යි. එම විශ්වාසය මත ආගමික ආයතනය නියෝජනය කරන දේශපාලන මතය නිරායාසයෙන් ම ජනතාව තුළට ද කාවදී. නිදසුනක් ලෙස ගබ්සාව සම්බන්ධයෙන් ආණ්ඩුව හා ආගමික ආයතන අතර පවතින ප්‍රතිපත්තිමය සම්බන්ධතාවන්, මිනිසුන්ගේ දේශපාලන හැසිරීමට බලපාන ආකාරය දක්විය හැකි ය. ඒ සම්බන්ධයෙන් ආගමික ආයතනය දැඩි විරෝධයක් දක්වන්නේ නම්, දේශපාලන ආයතන ආගමික ආයතනයේ මතයට අනුව කටයුතු කරන්නේ ජනතාවගෙන් එල්ල විය හැකි විරෝධතාව පිළිබඳ ව අවබෝධයෙනි. එසේ ම ආගමික ආයතන විසින් පෙන්වා දෙන සදාචාරාත්මක නියාමයන් හා ආචාරධර්ම හා රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති අතර ගැටුමක් ඇති වුව හොත් ජනතාව ආණ්ඩුව සමඟ ද ගැටුම් ඇති කරගනී. නිදසුනක් ලෙස “ප්‍රංසයේ අධ්‍යාපන ප්‍රතිපත්තිය තුළ භෞතිකවාදය හා විඥානවාදය අතර ගැටුම”, “අමෙරිකාවේ පාසල් තුළ යාඥා කිරීම නීති ගත කිරීමේ ප්‍රශ්නය පිළිබඳ ව ආගමික අන්තවාදීන් හා සන්ධිස් ආණ්ඩුව අතර ඇති ගැටුම” ආදිය දක්විය හැකි ය.

V. සම වයස් කණ්ඩායම්

විවිධ සමාජ ක්‍රියාකාරීත්වයන් තුළ සම වයස් කණ්ඩායම් ඒකරාශී වේ. ක්‍රීඩාව, ආගමික කටයුතු, පාසල් හා වෙනත් අධ්‍යාපන ආයතනවල ආදී ශිෂ්‍ය කණ්ඩායම් හා වෙනත් සංවිධාන නිදසුන් ලෙස දක්විය හැකි ය. මෙම කණ්ඩායම්වල ප්‍රධාන ලක්ෂණය වන්නේ ඒවායේ සාමාජිකත්වය දරන සියලු දෙනා ම බොහෝ විට වයස හා සමාජ තත්ත්වය අතින් සමානයන් වීම ය. එම කණ්ඩායම් විසින් තම සාමාජිකයන් අතර පොදු ආකල්ප හා වර්ග රටා හුරු පුරුදු කරනු ලැබේ. නිදසුනක් ලෙස අන්තර් ජාතික තරුණ සංගමය විසින් සිය ලිබරල් දේශපාලන අදහස්වලට සමාජවාදී රාජ්‍ය පද්ධතියේ තරුණයන් නතු කරගැනීම දක්විය හැකි ය.

VI. සමාජ පන්තිය

සමාජවාදී නොවන රාජ්‍යයන්හි සමාජය විවිධ පන්තිවලට බෙදී පවතී. දියුණු ධනපති රාජ්‍යයන්හි සමාජය ධනපති හා නිර්ධන ලෙස ප්‍රධාන පන්ති දෙකකට බෙදී තිබේ. සමාජවාදී නොවන ඕනෑ ම දේශපාලන සමාජයක දේපළ හිමි පන්තියට විවේකය හා අධ්‍යාපනය ලැබීමේ විශේෂ වරප්‍රසාද හිමි වන බැවින් ඔවුන්ට ශාස්ත්‍රීය ලෙස දේශපාලනය ඉගෙනීමට ඇති ඉඩ ප්‍රස්තාව බහුල ය. නමුත් දේපළ අහිමි පන්තියට ඒ ඉඩ ප්‍රස්තාව අඩු වේ. ඔවුන් එම දැනුම ලබන්නේ අත්දැකීමෙනි. එයට අමතර ව වෘත්තීය සමිති හා දේශපාලන පක්ෂ මඟින් ද ඔවුන් දේශපාලනය උගනී.

VII. බලපෑම් කණ්ඩායම් (ආශා කණ්ඩායම්)

බලපෑම් කණ්ඩායම් විවෘත ව දේශපාලනය නොකරයි. සාමාන්‍යයෙන් ඒවා පිහිටුවාගෙන ඇත්තේ ඒවායේ සාමාජිකයින්ගේ පෞද්ගලික ආශාවන් ඉටු කරගැනීමට හෝ ආරක්‍ෂා කරගැනීමට ය. මෙවන් බලපෑම් කණ්ඩායම්වලට හොඳ ම උදාහරණය වන්නේ වෘත්තීය සමිති ය. මේවා විවෘත ව දේශපාලනයේ නොයෙදුනත් අනියම් ආකාරයට දේශපාලනයේ නියැළේ. එසේ සඳහන් කරන්නේ බලපෑම් කණ්ඩායම්වල ඉල්ලීම් බොහෝ දුරට ආණ්ඩුවේ දේශපාලන, ආර්ථික හා සමාජ ප්‍රතිපත්ති සමඟ බද්ධ වී තිබීම ය. නිදසුන් ලෙස වෘත්තීය සමිතියක් වැටුප් වැඩි කරන ලෙස කරන ඉල්ලීමක් රජයේ ආර්ථික ප්‍රතිපත්තිය සමඟ බැඳී පැවතීම දැක්විය හැකි ය. එසේ ම මෙම කණ්ඩායම් තම සාමාජිකයන් දේශපාලන වශයෙන් සජීවීකරණය කිරීම දැක්විය හැක. නිදසුන් ලෙස සුරෝපයේ කාර්මිකරණය වූ රටවල බිහිවූ වෘත්තීය සමිති ව්‍යාපාරය දැක්විය හැක. එම වෘත්තීය සමිති ව්‍යාපාරය එම රටවල දේශපාලන සංස්කෘතිය මුළුමනින් ම වෙනස් කිරීම කෙරෙහි බලපෑම් කළේ ය. බ්‍රිතාන්‍ය කම්කරු පක්‍ෂය බිහිවූයේ වෘත්තීය සමිති ව්‍යාපාරය පදනම් කරගෙන වීම එයට එක් නිදසුනක් පමණක් වන අතර එමඟින් නව සමාජ සංරක්‍ෂණය හා සුබසාධක වැඩසටහන් ගණනාවක් ද ක්‍රියාත්මක කෙරිණි.

VIII. ජනමාධ්‍ය

අවිධිමත් ව දේශපාලනය ඉගෙනගත හැකි ප්‍රබලතම මාධ්‍යය වන්නේ ජනමාධ්‍යය ය. පුවත්පත්, ගුවන්විදුලිය, රූපවාහිනිය, අන්තර්ජාලය ඒ අතර ප්‍රමුඛ වේ. අන්තර්ජාලය, දේශපාලනය ඉගෙනීම කෙරේ කෙතරම් ප්‍රබල වී ඇත්ද යත් එය සමහර රාජ්‍යවල ආණ්ඩු වෙනස් කිරීමට ද බලපානු ඇත. උදාහරණ ලෙස ලිබියාවේ ගඩාෆි පාලනය බිඳ දැමීම දැක්විය හැකි ය.

ජනමාධ්‍ය මඟින් ජනතාවට දේශපාලන තොරතුරු සැපයීම, ඒ පිළිබඳ ව ජනමතය හුවාදැක්වීම, දේශපාලන වාද විවාද පැවැත්වීම යන කාර්යයන් ඉටු කිරීම මඟින් ජනතාවගේ දේශපාලන දැනුම හා අවබෝධය පුළුල් කරයි.

IX. ආණ්ඩුව

ආණ්ඩුව විසින් විවිධ උපක්‍රම මඟින් රාජ්‍යයට අවනත භාවය ලබාගැනීමට කටයුතු කරයි. ඉන් ප්‍රමුඛ වන්නේ ප්‍රචාරණය යි. ආණ්ඩුවේ ක්‍රියාමාර්ග ජනතාවට ඒත්තු ගැන්වීමට හා ඒවා සාධාරණීකරණය කිරීමට විවිධ උපක්‍රම යොදයි. එසේ ම ආණ්ඩුව ව්‍යවස්ථාදායකයේ සභායෙන් සම්මත කරන නීති මඟින් දේශපාලන සමාජයක සමාජානුයෝජිත පුද්ගලයෙකු ලෙස ජීවත් වන ආකාරය උගන්වයි.

X. ජනමත නායකයින්

ජනමත නායකයින් ලෙස සැලකෙන්නේ දේශපාලන පක්‍ෂ නායකයින්, වෘත්තීය සමිති නායකයින් හා සිවිල් සංවිධාන ක්‍රියාකාරීකයින් ය. මොවුහු ජාතික හා අන්තර්ජාතික දේශපාලනයේ කටයුතු පිළිබඳ ව අදහස් දක්වති. ඒවා ජනතාවගේ දේශපාලන අදහස් හැඩගැස්වීම සඳහා බලපානු ලැබේ.

- 02. 1. රාජ්‍යයේ ආරම්භය සම්බන්ධයෙන් නිශ්චිත නිගමනයක් නැත. ඒ පිළිබඳ ව විවිධ මතවාදයන් දක්නට ලැබේ. එම මතවාදයන්ගෙන් එකක් වන්නේ “රාජ්‍ය පත්ති අරගලයේ ප්‍රතිඵලයක්” යන්න යි. එම මතය ඉදිරිපත් කළ වින්තකයන් අතර ප්‍රමුඛයන් වන්නේ කාල් මාක්ස්, ප්‍රෙඩරික් එංගල්ස් හා ඵලෑඩ්මීර් ඉලිනොව්ච් ලෙනින් ය. මෙම මතය, රාජ්‍ය පිළිබඳ මාක්ස්වාදී මතය ලෙස ද හඳුන්වනු ලැබේ. මෙම මතය රාජ්‍ය පිළිබඳ ලිබරල්වාදී මතයට එරෙහි ව ඉදිරිපත් වූවකි.

රාජ්‍යයේ ආරම්භය පිළිබඳ ව ප්‍රෙඩරික් එංගල්ස් විසින් රචිත “පවුල, පෞද්ගලික දේපළ සහ රජය ඇති වූ සැටි” නම් කෘතියේ මෙසේ සඳහන් වේ. “රාජ්‍ය අනාදීමත් කාලයක සිට පැවත එන්නක් නොවේ. රාජ්‍ය ගැන හෝ රාජ්‍ය බලය ගැන හෝ නොදත් රාජ්‍ය රහිත සමාජය තිබුණේ ය. සමාජය පත්තිවලට බෙදී යාමේ අවශ්‍යතාව අනිවාර්යයෙන් ම පැනනැගුණු ආර්ථික සංවර්ධනයක් ඇති වූ අවධියක දී ඒ බෙදීම හේතු භූතව රාජ්‍ය පැනනැගුණි.”

ලෙනින් මෙම අදහස තවදුරටත් පැහැදිලි කරමින් ප්‍රකාශ කරන්නේ “රාජ්‍ය වූ කලී පැහී සිටින පත්තිය සුරාකෑමේ උපකරණය” බව යි.

මාක්ස්වාදීන් ප්‍රකාශ කරන ලෙස ප්‍රතිවිරෝධී පත්ති මැඩපවත්වා ගැනීමට ඇති මුළුමනාම නිසා රාජ්‍ය පැනනැගී ඇත. පත්ති ගැටුම්වල ප්‍රතිඵලයක් ලෙස රාජ්‍ය පැනනැගීමේ දී ආර්ථික වශයෙන් ඉතා ම බලසම්පන්න හා ආර්ථික වශයෙන් සමාජය පාලනය කරන පත්තිය විසින් රාජ්‍යය පිහිටුවා ගනී. මේ අනුව රාජ්‍යය දේපළ හිමියන්ගේ රාජ්‍යයක් වන්නේ ය.

මේ නිසා කාල් මාක්ස් හා ප්‍රෙඩරික් එංගල්ස් විසින් රචිත කොමියුනිස්ට් ප්‍රකාශනය (Communist manifesto) ආරම්භයේ දී ම සඳහන් කරන්නේ “මෙතෙක් පැවති සියලු සමාජවල ඉතිහාසය පත්ති අරගලවල ඉතිහාසය වේ.” යනුවෙනි.

- මාක්ස්වාදීන්ට අනුව ඉතිහාසය යුග කිහිපයකට බෙදිය හැකි ය. එනම්,
- ප්‍රාග් කොමියුනිස්ට් යුගය
- වහල් යුගය
- වැඩවසම් යුගය
- ධනපති යුගය
- සමාජවාදී යුගය
- කොමියුනිස්ට් යුගය

වශයෙනි.

මෙයින් රාජ්‍යය නොපැවතියේ ප්‍රාග් කොමියුනිස්ට් යුගයේ පමණි. අනෙක් සෑම යුගයක ම රාජ්‍ය පැවතීණි. ඒ අනුව වහල් යුගයේ සමාජය වහල්හිමි හා වහල් ලෙස පන්ති දෙකකට බෙදී තිබුණි. ඔවුන් අතරින් දේශපාලන බලය හිමි පන්තිය වූයේ දේපළ හිමි පන්තිය වූ වහල් හිමියන්ට ය. වැඩවසම් යුගයේ රඳල හා ප්‍රවේණිදාස ලෙස සමාජය පන්ති දෙකකට බෙදී පැවතීණි. ඔවුන් අතරින් දේශපාලන බලය හිමිව තිබුණේ දේපළ හිමි පන්තිය වූ රඳලයින්ට ය. ධනවාදී යුගයේ සමාජය ධනපති හා නිර්ධන ලෙස පන්ති දෙකකට බෙදී පවතින අතර, එයින් රාජ්‍ය බලය හිමි වූයේ දේපළ හිමි පන්තිය වූ ධනපතියන්ට ය.

වහල් හිමියන්ගේ දේශපාලන බලය අත්පත් කරගෙන සිටි රාජ්‍යයට එරෙහි ව සුරාකෑමට භාජනය වූ වහල්ලු (තමන්ට ජීවන බලාපොරොත්තු නැති තත්ත්වයක් පැවති නිසා ම) වහල් හිමියන්ට එරෙහි ව නැගී සිටියහ. එනිසා එම සමාජ පදනම දෙදරා, බිඳවැටී එහි නටබුන් මත රඳල සමාජ ක්‍රමය බිහිවිය. රඳල සමාජයේ ද රඳලයා විසින් ප්‍රවේණි දාසයා සුරාකෑමේ ක්‍රමය එසේ ම පැවතීණි. නමුත් ඒ සමග ම 16 වන සියවසෙන් පසු ඇති වූ නිෂ්පාදන බලවේගයන්ගේ සංවර්ධනය හේතුවෙන් විශාල කම්හල් බිහිවන්නට විය. එනිසා රඳලවාදී නිෂ්පාදන සම්බන්ධකම් වෙනුවට ධනවාදී නිෂ්පාදන සම්බන්ධකම් ඇති කරගැනීමට අවශ්‍ය විය. එය ඉටු වූයේ ධනේශ්වර විප්ලව ගණනාවක් මගිනි.

මේ පන්ති සටන්වල ස්වභාවය මාක්ස් හා එංගල්ස් මෙසේ පෙන්වා දුන්හ. “නිදහස් මිනිසා හා වහලා ද, රෝම කුලිහේටියාත් හා රෝම පොදු ජනයා ද, එක් වචනයකින් කියතොත් පාගන්නා සහ පාගනු ලබන්නා ද, එකිනෙකාට විරුද්ධ ව කෙරෙන නොනවතින සටනක් ගෙන ගියහ. ඒ හැම වාරයකදී ම මේ සටන එක්කෝ සමාජය විශාල වශයෙන් වෙනස් කරන විප්ලවයකින් හෝ සටන් කරන පන්තිවල පොදු විනාශයකින් කෙළවර විය.” (එකතු කළ කෘති වෙළුම - 4)

ධනවාදී යුගයේ සිට සමාජවාදී යුගයට පරිවර්තනය වන අවධියේ ද පන්ති සටන වැළැක්විය නොහැකි ය. අවුරුදු දහස් ගණනක් තිස්සේ තමන් විසින් සුරාකෑමට භාජනය කළ මිනිසුන් රාජ්‍ය බලය අල්ලා ගැනීමත්, තමන් විසින් පාරිශුද්ධ අයිතියක් සේ සැලකූ පෞද්ගලික දේපළ අයිතිය උදුරා ගැනීමත් නිසා, ධනපතීන් ද නිර්ධනයන්ට සමාව නොදෙන අතර, බලයෙන් පත් කරනු ලැබූ ධනපතීහු කිසි ලෙසකින්වත් නිහඬ නොවෙති. එනිසා නිර්ධන පන්ති රාජ්‍යයට එරෙහි ව ඔවුන් අතිගයින් සාහසික ලෙසත්, උන්මත්තක හා අවිචාරශීලී ලෙසත් සටන් කරනු ලැබේ. ධනපති පන්තියේ මෙම නැගීටීමට එරෙහි ව නිර්ධන පන්තිය ද සටන් කරනු ලැබේ. මේ සටන් අවසානයේ ධනපති පන්තිය අහෝසි කිරීමට ද, මිනිසෙකු විසින් මිනිසෙකු සුරාකෑමක් නැති සමාජයක් පිහිටුවීමට ද මග පෑදේ. එම සමාජය කොමියුනිස්ට් සමාජය ලෙස හඳුන්වනු ලැබේ.

II. මෙම ප්‍රකාශය තුළින් “රාජ්‍ය පිළිබඳ සමාජ සම්මුතිවාදයේ” උපකල්පනය ගෙන හැර දක්වයි. රාජ්‍ය පිළිබඳ සමාජ සම්මුතිවාදය ඉදිරිපත් කළේ නෝමස් හොබ්ස් විසින් 1651 ප්‍රකාශයට පත් කළ Leviathan නම් කෘතිය ද, ජෝන් ලොක් විසින් 1690 ප්‍රකාශයට පත් කළ Two Treatises of Civil Government කෘතිය ද, ජීන් ජැක්විස් රුසෝ විසින් 1762 ප්‍රකාශයට පත් කළ Social Contract නම් කෘතිය ද මඟිනි. ඔවුන් තිදෙනා ම රාජ්‍යයේ ආරම්භය සම්බන්ධයෙන් දරන ලද්දේ එක් පොදු මතයකි. එනම්, රාජ්‍ය වූ කලී මිනිසුන් විසින් ඇති කරගන්නා ලද ගිවිසුමක ප්‍රතිඵලයක් බව ය.

රාජ්‍ය බිහිවීම පිළිබඳ ව අදහස් දක්වන ඉහත සඳහන් සමාජ සම්මුතිවාදීන් තිදෙනා තම න්‍යාය ගොඩනගා ගන්නේ මූලික උපකල්පන දෙකක් පදනම් කරගෙන ය. එනම්,

1. මිනිසුන් සිවිල් සමාජයට පිවිස රාජ්‍ය පිහිටුවා ගැනීමට පෙර ප්‍රකෘති (ස්වාභාවික) සමාජයක ජීවත් විය.
2. ප්‍රකෘති සමාජයේ ඇති වූ අනාරක්ෂිත බවින් මිදී වඩා යහපත් ජීවිතයක් ගත කිරීම පිණිස ප්‍රකෘති සමාජ තත්ත්වයෙන් මිදී සමාජ සම්මුතියකින් රාජ්‍ය පිහිටුවා ගනී.

සමාජ සම්මුතිවාදීන් තිදෙනා වන හොබ්ස්, ලොක් හා රුසෝ යන තිදෙනා විසින් ප්‍රකෘති සමාජය තුළ මිනිසා මුහුණදුන් ගැටලුවට බලපෑ හේතු ලෙස පෙන්වා දෙන කරුණ එකිනෙකට වෙනස් වේ. එහෙත් ඔවුන්ගේ අදහස්වල පොදු හරය වන්නේ ප්‍රකෘති සමාජයේ මිනිසුන් පෞද්ගලිකත්වය පදනම් කරගෙන ගත කළ නිදහස් ජීවිතය පාලනය කිරීම පිණිස ආණ්ඩුවක් නොමැති වීම නිසා, සමාජ ජීවිතය අවුල් සහගත වූ බව ය. මේ අනුව පැහැදිලි වන්නේ මිනිසුන් ප්‍රකෘති සමාජයෙන් බැහැර වීමට තීරණය කර ඇත්තේ

ආණ්ඩුවක් පිහිටුවා ගැනීමට ය. එනම්, පාලන ක්‍රමයක් පිහිටුවා ගැනීමට අවශ්‍ය වූ හෙයින් බව ය. මේ සඳහා මූලික කොන්දේසි දෙකක් ඉදිරිපත් කෙරිණි. එනම්, පළමු ව රාජ්‍ය ලෙස සංවිධානය වීම යි. ඒ සඳහා මිනිසුන් ප්‍රකෘති සමාජයෙන් බැහැර වී සිවිල් සමාජයට පිවිසීමට තීරණය කළ බව සමාජ සම්මුතිවාදීහු පෙන්වා දෙති. දෙවනුව ඔවුන් අතර ඇති කරගත් ගිවිසුමක් මඟින් රාජ්‍ය ලෙස සංවිධානය වී ආණ්ඩුවක් පිහිටුවාගත් බව ප්‍රකාශ කරති. ඒ අනුව ආණ්ඩුව ද සමාජ සම්මුතියක ප්‍රතිඵලයක් බව සමාජ සම්මුතිවාදීන්ගේ නිගමනය යි.

මෙසේ සමාජ සම්මුතියකින් ඇති කරගත් ආණ්ඩුවේ ස්වභාවය පිළිබඳ ව සමාජ සම්මුතිවාදීන් අතර එකඟත්වයක් නැත. හොබ්ස්ගේ මතයට අනුව එය අසහාය බලැති රාජාණ්ඩු ක්‍රමයකි. ලොක්ගේ මතයට අනුව එය සීමිත බලැති ව්‍යවස්ථානුකූල රාජාණ්ඩු ක්‍රමයකි. රුසෝගේ මතයට අනුව එය සියලු ම ජනතාව පාලනයට සහභාගි වන, ජනතාවගේ පොදු කැමැත්ත මඟින් මෙහෙයවන, ජන සම්මතවාදී පාලන ක්‍රමයකි. මේ අනුව එක් එක් සමාජ සම්මුතිවාදී වින්තකයන් විසින් රාජ්‍ය පිළිබඳ දැක්වූ අදහස්වල මූලික වෙනස්කම් පහත සඳහන් ලෙස සාරාංශ කළ හැකි ය.

තෝමස් හොබ්ස්ට අනුව, ප්‍රකෘති සමාජය දුක්ඛිත, කටුක, අධම, මෙන්ම විනාශකාරී එකක් විය. මේ නිසා සිවිල් සමාජයට ස්වාභාවික (ප්‍රකෘති) සමාජයේ පැවති අනාරක්ෂිත බවින් මිදීමේ අවශ්‍යතාව ඇති විය. එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස ඇති කරගත්තේ එක් සම්මුතියක් පමණක් වන අතර, එමඟින් අසහාය බලැති පාලකයෙකු පත් කරගැනිණි. පාලකයා සම්මුතියේ කොටස්කරුවෙකු නොවන හෙයින් ඔහු පාලනය සම්බන්ධයෙන් ජනතාවට වගකීමට බැඳී නොසිටී.

ජෝන් ලොක්ට අනුව, ප්‍රකෘති සමාජය ස්වාභාවික නීති මඟින් පාලනය වූ, යහපත් ජීවිතයක් ගත කරමින් සිටි එකකි. ඔවුන්ට ප්‍රකෘති සමාජය තුළ ජීවිතය, නිදහස හා දේපළ ආරක්‍ෂා කරගැනීමේ අවශ්‍යතාව ඇති විය. එනිසා පළමුව ජනතාව අතර ඇති වන සම්මුතියකින් සිවිල් සමාජයට පිවිස රාජ්‍ය පිහිටුවාගෙන, පාලකයෙකු පත් කරගනී. අනතුරුව පාලකයා හා ජනතාව අතර ඇති වන දෙවන සම්මුතිය යටතේ පාලකයාට බලය පවරා දෙනු ලැබේ. පාලකයා ද සම්මුතියේ කොටස්කරුවෙකු වන හෙයින් ඔහු පාලනය සම්බන්ධයෙන් ජනතාවට වගකීමට බැඳී සිටී.

රුසෝට අනුව, ප්‍රකෘති සමාජය යහපත් ජීවිතයක් ගත කරමින් සතුටින් ජීවත් වූ මිනිසුන්ගෙන් සමන්විත විය. එම සමාජයට පෞද්ගලික දේපළ ක්‍රමය නම් අනාරාධිත අමුත්තා පැමිණීම නිසා ස්වාභාවික සමාජය අවුල් විය. මෙය කෙතරම් නරක වූව ද තෘෂ්ණාව නිසා පෞද්ගලික දේපළ අත්හැරීමට මිනිසා අකමැති විය. එනිසා ඔවුන්ට පෞද්ගලික දේපළ රැකගැනීමටත්, වැඩි නිදහසක් භුක්ති විඳීමටත් අවශ්‍ය වූ හෙයින්, සිවිල් සමාජයට ප්‍රවිෂ්ට විය. එසේ ප්‍රවිෂ්ට වීම සඳහා ඔවුන් ඇති කරගත්තේ එක් සම්මුතියකි. එමඟින් ජනතාවගේ පොදු කැමැත්ත මඟින් පාලනය ගෙනයාමට එකඟ විය.

මෙලෙස සමාජ සම්මුතිවාදීන් තිදෙනා විසින් රාජ්‍ය හා ආණ්ඩුව පිහිටුවා ගැනීම පිළිබඳ ව ඉදිරිපත් කරන අදහස් අන්‍යෝන්‍ය වශයෙන් එකිනෙකට වෙනස් වුව ද, ඔවුන්ගේ අදහස්වල හරය වන්නේ රාජ්‍ය වූ කලී සමාජ සම්මුතියක ප්‍රතිඵලයක් බව ය.

III. රාජ්‍ය සමාජ විකාශනයක ප්‍රතිඵලයක් ලෙස බිහි වූ බව ප්‍රකාශ කරන නිශ්චිත දේශපාලන දාර්ශනිකයෙකු හෝ ගුරු කුලයක් හඳුනාගැනීම අපහසු ය. එය රාජ්‍යයේ ආරම්භය පිළිබඳ ව සමාජ විද්‍යා දෘෂ්ටිකෝණයෙන් බැලූ දේශපාලන දාර්ශනිකයින් ඉදිරිපත් කළ අදහස් මාලාවක හරය යි.

සමාජ විකාශනාත්මකවාදීන්ගේ මතය වන්නේ, මිනිසුන්ගේ ඓතිහාසික සමාජ විකාශනයක ප්‍රතිඵලයක් ලෙස රාජ්‍යය බිහි වී ඇති බව ය. ඒ පිළිබඳ ව මහාචාර්ය ගානර් මෙසේ අදහස් දක්වයි.

“රාජ්‍යය වූ කලී දෙවියන් වහන්සේගේ නිර්මාණයක් නොවේ. බලසම්පන්න පුද්ගලයෙකුගේ බලය පදනම් කරගෙන බිහි වූ දෙයක් ද නොවේ. ගිවිසුමකින් හෝ සම්මුතියකින් ඇති කරගත් දෙයක් ද නොවේ. පවුල් ක්‍රමය විකාශනය වීම තුළින් පැනනැගුණ දෙයක් ද නොවේ. රාජ්‍යය වූ කලී යාන්ත්‍රික ව කරන ලද නිෂ්පාදනයක් නොව ඓතිහාසික සමාජ විකාශනයේ නියත ප්‍රතිඵලයකි.”

සමාජ විකාශනාත්මකවාදීන්ට අනුව රාජ්‍යය බිහිවීමේ ක්‍රියාදාමයේ ආරම්භක අවස්ථාව වන්නේ විසිරී සිටි ආදි කාලීන මිනිසුන් යම් යම් සමාජ බන්ධන මඟින් එකට එකතු වී, ස්ථිර ලෙස පදිංචි වී, සමාජය ලෙස සංවිධානය වීම යි. අනතුරුව ඔවුන් විවිධ සමාජ අරමුණු වෙනුවෙන් සංවිධානය විය. එය “පවුල” නැමති ප්‍රාථමික සමාජ සංස්ථාවෙන් ආරම්භ වේ. එම ක්‍රියාවලියේ අවසාන හා උත්තරීතර අවස්ථාව වන්නේ මිනිසුන් රාජ්‍ය ලෙස සංවිධානය වීම ය. මේ අනුව පැහැදිලි වන්නේ මිනිසුන් එකට එක්වීම රාජ්‍ය බිහිවීම සම්බන්ධයෙන් තීරණාත්මක සාධකය වූ බව ය. එසේ එක්තැන් වීමට බලපෑ සමාජ බන්ධන කිහිපයකි. එනම්,

1. ඥාතිත්වය	2. ආගම	3. බලය
4. ආර්ථික සාධකය	5. දේශපාලන හැඟීම	6. පොදු ව්‍යාප්තව්‍යයක පදිංචි වීම

1. ඥාතිත්වය

විකාශනාත්මකවැදිත් ලේ නෑකම සමාජයේ වෙනස් කළ නොහැකි සම්බන්ධතාවක් බව පෙන්වා දෙයි. ඔවුන්ට අනුව පවුලක ඇති බැඳීම සමාජයේ මූලික බැඳීම ය. පවුලක ව්‍යාප්තියෙන් ගෝත්‍රයක් ද, ගෝත්‍ර කිහිපයක් එක්ව රාජ්‍යයක් ද බිහිවන බව ඔවුන්ගේ මතය යි. ලේ ඥාතිත්වය පදනම් කරගෙන රාජ්‍ය බිහිවූ බව පවසන මූලික න්‍යායන් දෙකක් තිබේ. එනම්,

- 1. මාතෘ මූලික න්‍යාය
- 2. පිතෘ මූලික න්‍යාය

පිතෘ මූලික න්‍යාය මගින් දක්වන අදහස් සර් හෙන්රි මේන්ගේ Ancient Law and Early History of Institution නම් කෘතියේ පැහැදිලි කර ඇත. එහි පවුලේ වැඩිමහල් පිරිමියා (පියා) සතු වූ ආධිපත්‍ය බලය පිළිබඳ පැහැදිලි කරයි. ඔහු පවුලේ සාමාජිකයන්ට අණදීම, ආහාරපාන හා ආරක්‍ෂාව සැපයුවේ ය. එනිසා පවුලේ සාමාජිකයන් ඔහුට කීකරුවිය. මේත් පවසන ලෙස පියාගේ ආධිපත්‍ය හා පියාට අවනත වීම රාජ්‍යය විකාශනයේ මූලික පදනම විය.

මැක් අයිවර් මෙම අදහස් තහවුරු කරයි. ඔහුගේ The web of Government නම් කෘතියේ ඒ පිළිබඳ ව මෙසේ සඳහන් කරයි. “දරුවන්ගේ ලේ නෑකම වඩාත් පුළුල් වී සමාජය සහෝදරත්වයක් ලෙස අදාශ්‍යමාන ව වෙනස් විය. පවුල තුළ පියා දරු ආධිපත්‍ය නායකත්වයට හිමි විය. ඥාතිත්වය විසින් සමාජය ගොඩනැගූ අතර, සමාජය විසින් රාජ්‍ය ගොඩනගනු ලැබීය.

මාතෘ මූලික න්‍යාය ඉදිරිපත් කරන අය පවසන්නේ රාජ්‍යයේ සම්භවය මවගේ මූලිකත්වයෙන් සිදු වූ බව යි. මැකිනන් හා මෝගන් එම අදහස් ඉදිරිපත් කරයි. ඔවුන්ට අනුව ප්‍රාථමික යුගයේ පැවතියේ පුරුෂ නායකත්වයක් නොවේ. එහි ඥාති සබඳතා පවත්වාගෙන ගියේ මව මූලික කොටගෙන ය. එවක පැවති බහුපුරුෂ සේවනය හේතු කොටගෙන පවුලේ නායකත්වය මවට හිමි වූ බව ඔවුන්ගේ මතය යි. මව මූලික කරගත් පවුල් සංවිධානය පදනම් කරගෙන රාජ්‍යය විකාශනය වූ බව මැකිනන් හා මෝගන් පවසති.

2. ආගම

අතීතයේ ආගම මිනිස් ජීවිතයට හා සමාජයට දැඩි ව බලපෑම් කළේ ය. එනිසා දේශපාලන සමාජය ගොඩනැගීම සඳහා ද ආගම දැඩි බලපෑමක් කර ඇති බව කිව හැකි ය. ඒ පිළිබඳ ව J.G. ෆෙස්බර්ගේ “The Golden Bough” නම් අධ්‍යයන තුළ ඔහු හොඳින් පැහැදිලි කර තිබේ.

ෆෙස්බර් පැහැදිලි කරන අන්දමට අතීතයේ පවුලේ සාමාජිකයන් පොදු ආගමක් ඇදහීම නිසා ඒ තුළින් එම පවුල තුළ දැඩි සමගීයත්, මනා සංයමයක් හා හික්මීමක් පැවතුණි. පවුල්වල ව්‍යාප්තිය හේතු කොටගෙන ගොඩනැගුණ ගෝත්‍ර තුළ ද පොදු ආගමක් පැවති හෙයින් එය ඔවුන් අතර ශක්තිමත් බැඳීමක් ඇති කිරීමට ඉවහල් වන බව පවසන ෆෙස්බර් එම තත්ත්වය ගෝත්‍ර විකාශනයෙන් රාජ්‍ය ඇරඹීමේ දී එහි සාමාජිකයන් අතර පොදු එකඟතාවක් ඇති කිරීමටත්, විනය හා සංයමය ඇති කිරීමටත් ඉවහල් වන බව පවසයි. තවදුරටත් ෆෙස්බර් පවසන්නේ පවුල් හා ගෝත්‍ර අතර පොදු ආගමක් නොපැවතියේ නම් නීත්‍යනුකූල සබඳතා ඇති නොවන බව යි. ඒ අනුව නීති පැනවීම, අණදීම මෙන්ම නීතියට අවනත වීම හා නීති කඩ කළ අයට දඬුවම් පැමිණවීම සම්බන්ධව ද මූලික පදනම දැමුවේ ආගම මඟින් බව ඔහු තවදුරටත් පෙන්වා දුන්නේ ය.

3. බලය

රාජ්‍ය ගොඩනැගීමේ දී බලය ඉතා වැදගත් සාධකයකි. මේ අනුව පවුලේ වැඩිමහල් පිරිමියාට පියා ලෙස නායකත්වය සැපයීමට ආධාර උපකාර වූයේ බලය යි. සමාජයේ විශාල ම ඒකකය වන රාජ්‍යයේ නායකයාට ද එම තත්ත්වය ළගා කරගත හැකි වන්නේ බලය නිසා ය.

මානව ඉතිහාසය පරීක්‍ෂා කිරීමේදී පෙනීයන්නේ අතීතයේ පවුල් අතර මෙන්ම, ගෝත්‍ර අතරත් ගැටුම් පැවතී ඇති බව ය. ඒවා නිරාකරණය වී ඇත්තේ බලය පදනම් කරගෙන ය. ඒ අනුව පරාජිතයන් විසින් ජයග්‍රාහකයා හෝ ජයග්‍රාහකයින්ගේ ආධිපත්‍ය හා ආගම පිළිගත් අතර ම, ඔවුන් දාස භාවයට පත් විය. මේ අනුව සෑම ජන කණ්ඩායමක් ම ආරක්‍ෂාව පතා නායකයෙකු යටතේ ජීවත් වීමට පුරුදු විය. නායකයාගේ බලය ක්‍රමයෙන් දේශපාලන ආධිපත්‍යය දක්වා විකාශනය විය. ආරම්භයේ එය රාජ්‍යයේ අධිකාරී බලය ලෙස හැඳින්වූ අතර, අනතුරුව එය ස්වාධිපත්‍ය බලය ලෙස වර්ධනය විය.

4. ආර්ථික සාධකය

මිනිසා එඬේර යුගය පසුකරමින් නිශ්චිත භූමි ප්‍රදේශයක ස්ථාවර ව පදිංචි වීමෙන් පසු ශ්‍රම විභජනයට අනුව කටයුතු කිරීමට පටන්ගත්හ. මේ සමඟ පුද්ගලික දේපළ ක්‍රමය පිළිබඳ අවධානය යොමු කළ නිසා මිනිසා ධනය ඉපයීමටත්, ධනය රැස් කිරීමටත් පෙලඹිණි. මෙහි දී එක් පිරිසක් විසින් තවත් පිරිසකගේ ශ්‍රමය සුරාකෑමට පියවර ගන්නා ලදී. මෙම තත්ත්වය තුළ ඇති වන පන්ති ගැටුම් සමනය කිරීම සඳහා නීති අවශ්‍ය වන අතර ඒවා ඇති කිරීම පිණිස පොදු පාලන ක්‍රමයක් ගොඩනගා ගැනීමට සිදු විය. එහි අවසාන ප්‍රතිඵලය වූයේ රාජ්‍යය හා ආණ්ඩුව ගොඩනගා ගැනීම යි.

5. දේශපාලන හැඟීම

ප්‍රාථමික සමාජයේ මිනිසුන්ට දේශපාලන හැඟීමක් තිබුණේ නැත. නමුත් සමාජ විකාශනයේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස මිනිසාට පොදු ගැටලු කිහිපයකට මුහුණදෙන්නට සිදු විය. එනම් ආරක්‍ෂාව, බාහිර උවදුරුවලින් බේරීම, දේපළ ආරක්‍ෂා කරගැනීම ආදිය යි. ඒ අතර මිනිසාට සමාජයීය ආචාරධර්මයන්ගේ හා බුද්ධිමය අංශයේ දියුණුවක් ද අවශ්‍ය විය. තවද ජනගහනය වර්ධනය වීම හේතු කොටගෙන මිනිස් සබඳතා පාලනය කිරීම සඳහා විධිමත් ආයතන පද්ධතියක අවශ්‍යතාව ද පැන නැගුණි. මේ සියලු කරුණුවලට විසඳුම් සෙවීම පිණිස දේශපාලන වශයෙන් සංවිධානය විය යුතු බව ජනතාවට පැහැදිලි විය.

6. පොදු වාසස්ථානයක පදිංචි වීම

මිනිසුන් තුළ වාර්ගික හැඟීම හා ජාතිකත්වය වර්ධනය වීම කෙරෙහි බලපාන ප්‍රධාන කරුණක් වන්නේ පොදු වාසස්ථානයක පදිංචි වීම යි. එසේ ම එසේ පදිංචි වූවන් තුළ ඇති පොදු භාෂාවක් කථා කිරීම, පොදු සංස්කෘතියකට උරුමකම් කීම, හොඳ සිරිත් - විරිත් හා සම්ප්‍රදායන් පැවතීම ආදී කරුණු මිනිසුන් එකට එකතු කරන්නා වූ අනෙක් සමාජ බන්ධනයන් වර්ධනය වීමට බලපායි. ඒ අතර ම පොදු වාසස්ථානයක පදිංචි වීම රාජ්‍යයන්හි අත්‍යවශ්‍ය අංශයක් වන "භූමිය" නැමති සාධකය හැඩගැස්වීම ද බලපා තිබේ.

03. I. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව පිළිබඳ ව නිශ්චිත නිර්වචනයක් ලබාදිය නොහැක. එක් එක් රාජ්‍යයන්හි දේශපාලන හා සමාජ පරිසරයට අනුරූප ව විවිධ දේශපාලන විද්‍යාඥයින් විසින් විවිධ නිර්වචන සපයා ඇත.

බ්‍රිටනික විශ්වකෝෂයේ (Encyclopaedia of Britannica) ඩී. ටොකුවිල් විසින් සඳහන් කරන්නේ "ව්‍යවස්ථාදායකය, විධායකය හා අධිකරණය නිර්මාණය කිරීම, සංවිධානය කිරීම හා නිර්වචනය කිරීමත්, ඒවාට බලතල වෙන් කර දීමත් සඳහා පවතින නීති මාලාවකි" යනුවෙනි. මේ ආකාරයට විවිධ දේශපාලන විද්‍යාඥයින් විසින් විවිධ අර්ථකථන දක්වා ඇති නිසා එම නිර්වචන ඉතා සංකීර්ණ ස්වභාවයක් ගනී. මේ අතර ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා පිළිබඳ ඉදිරිපත් කර ඇති පැහැදිලි නිර්වචනයක් ලෙස සලකන්නේ ස්විස් ජාතික වාල්ස් බර්ජෝ (Charles Borgeand) ගේ නිර්වචනය යි. ඔහුගේ නිර්වචනය අනුව "ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවක් යනු ආණ්ඩුවේ සංවිධානය පිළිබඳ ව හා ආණ්ඩුවත්, පුද්ගලයා අතරත් සම්බන්ධතා පිළිබඳ ව විවිධ ජනවර්ගවලට පිළිගත හැකි ආකාරයේ මූලික නීති මාලාවකි."

කේ. සී. වියර් සඳහන් කරන්නේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවක් යනු රටක ආණ්ඩුව පාලනය කරනු ලබන ලේඛනගත කොට ඇති නීතිමය නියමයන් සමූහයක එකතුවක් බව යි. මේ සියලු නිර්වචන අනුව පැහැදිලි වන්නේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව යනු රාජ්‍යයක මූලික නීතිය බව යි. ඒ අනුව රාජ්‍යයක ආණ්ඩුවේ සංවිධාන ව්‍යුහය තීරණය කරන්නේ ද, ආණ්ඩුවේ ආයතන පත්වන - ඉවත් කරන ආකාරය හා බලතල තීරණය කරන්නේ ද, ජනතාවගේ මූලික අයිතිවාසිකම් තීරණය කරන්නේ ද, ජනතාව හා ආණ්ඩුව අතර ඇති සබඳතාවේ ස්වභාවය තීරණය කරන්නේ ද, සංස්ථි රාජ්‍යයක නම් ඔධ්‍යම ආණ්ඩුව හා ප්‍රාන්ත අතර සම්බන්ධතාවයේ ස්වරූපය තීරණය කරන්නේ ද ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මගිනි.

ඉහත සඳහන් ආකාර වූ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවක ස්වභාවය ද්විත්වකාර ය. එනම්,

1. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව රාජ්‍යයක උත්තරීතර නීතිය ලෙස සැලකේ. ඒ අනුව ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව,
 - ආණ්ඩුවක් නිර්මාණය කිරීමේ ඒකායන ප්‍රඥප්තිය වේ.
 - සියලු පුරවැසියන් හා ආණ්ඩුවේ සෑම ඒකකයක් ම එකට එකතු කරන බැම්ම වේ.
 - අවසාන නීතිය මෙන්ම අනෙකුත් නීතිවලට නෛතික පදනම ලබා දෙන්නා වේ.
 - ආණ්ඩුවේ නිලධාරීන් විසින් තම කාර්යයන්හි නෛතිකත්වය තීරණය කිරීමට යොදාගන්නා ලේඛනය වේ.
2. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මඟින් ආණ්ඩුවේ පදනම් මූලධර්ම මෙන්ම, එය ක්‍රියා කළ යුතු ක්‍ෂේත්‍රයේ රාමුව ස්ථාපිත කරයි. ඒ අනුව ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව,
 - ආණ්ඩුක්‍රමයේ ස්ථිර රාමුව විස්තර කරන අතර, ආණ්ඩුවේ විවිධ දෙපාර්තමේන්තු හා ආයතනවලට අයත් බලතල හා කාර්යයන් නිර්ණය කරයි.
 - ආණ්ඩුව නිර්මාණය කොට ඇති සමහර මූලික මූලධර්ම නිර්ණය කරයි.
 - රාජ්‍යයේ බලයට එදිරිව පුරවැසි අයිතිවාසිකම් ආරක්ෂා කොට සුරක්ෂිත කිරීමට අවශ්‍ය විධිවිධාන සලසා දෙයි.

මේ ආකාර වූ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවක අත්‍යවශ්‍යයෙන් පැවතිය යුතු මූලිකාංග සම්බන්ධයෙන් පොදු පිළිගැනීමක් දක්නට නොමැත. නිදසුන් ලෙස ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව ඇතුළත් විය යුතු දේ ලෙස ඇතමෙකු විසින් "ආගම හා භාෂාව" පෙන්වා දෙන අතර ඇතමෙකු විසින් "පරිසරය සහ වනාන්තර ආරක්‍ෂණය මෙන්ම දූෂණ විරෝධී ක්‍රියාමාර්ග" ඇතුළත් විය යුතු බව පෙන්වා දීම දක්විය හැකි ය. කෙසේ වෙතත් වඩාත් හොඳ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවක පහත සඳහන් මූලිකාංග පැවතිය යුතු යැයි මහාචාර්ය රූත් ගැව්සන් ප්‍රකාශ කර ඇත. එනම්,

1. මූලික ආණ්ඩු ව්‍යුහයන්, ආණ්ඩුවේ බලතල හා කාර්යයන් අතර ඇති සම්බන්ධතාව විදහා දක්වීම
2. රාජ්‍යයේ ස්වභාවය සම්බන්ධයෙන් ඇති ඇගයුම් සහ වගකීම් නිරූපණය කිරීම
3. පුරවැසි අයිතිවාසිකම්වල ස්වරූපය විදහා දක්වීම

කෙසේ වෙතත් වර්තමානයේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවක පැවතිය යුතු යැයි පොදුවේ පිළිගත් මූලිකාංග කිහිපයක් පහත

දක්වා තිබේ.

1. පැහැදිලි හා යථාතථ්‍ය (නියම ස්වභාවයෙන් වූ) එකක් වීම

ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවක් අත්‍යවශ්‍යයෙන් ම නිරවුල් හා පැහැදිලි විය යුතු ය. ස්වාධීන බලය හිමිකාරීත්වය එය ක්‍රියාවට නගන ආකාරය, ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව සංශෝධනය වන ආකාරය වැනි කරුණු පමණක් නොව සෑම කරුණක් ම නිරවුල් විය යුතු ය. එසේ ම ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව තුළ බහුවිධ අර්ථ දෙන වචන ඇතුළත් නොවිය යුතු ය.

2. විස්තීරණ ලේඛනයක් වීම

මෙයින් අදහස් කරන්නේ ආණ්ඩුවේ බලය හා එහි සීමාවන්, පුරවැසි අයිතිවාසිකම් හා යුතුකම් ආදිය පිළිබඳ ව විස්තරාත්මක හා පැහැදිලි ලියවිල්ලක් විය යුතු බව ය. ඒ අනුව ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව දීර්ඝ ලියවිල්ලක් විය යුතු බව නොව එය සෑම අතකින් ම පරිපූර්ණ ලියවිල්ලක් විය යුතු බව පැවසිය හැකි ය.

3. අසීමිත ලෙස විස්තරාත්මක ලියවිල්ලක් නොවීම

ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවක් අනවශ්‍ය ලෙස දීර්ඝ කිරීමෙන් එය සංකීර්ණ වීමට තිබෙන ඉඩ ප්‍රස්තාව වැඩි වේ. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවකින් ආණ්ඩුක්‍රමයේ මූලික ආයතන හා එය මෙහෙයවීමේ දී වැදගත් වන සිද්ධාන්ත ප්‍රකාශ වේ නම් ප්‍රමාණවත් වේ.

4. ස්ථාවර සහ නම්‍ය වීම

වෙනස් වන සමාජ ආර්ථික හා දේශපාලන තත්ත්වයන්ට හා අවශ්‍යතාවන්ට අනුරූප ව ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව වෙනස් කිරීමේ හැකියාව පැවතිය යුතු ය. ඒ සමඟ දේශපාලන බලය හිමි නැතැත්තන්ට අත්තනෝමතික ලෙස නම් බලය ශක්තිමත් කරගැනීමට මෙන්ම හසුරුවා ගැනීමට හැකි වන පරිදි ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව සංශෝධනය කිරීමට ද ඉඩ නොතැබිය යුතු ය. එනිසා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවක් දැඩි අනම්‍ය භාවයකින් යුක්ත නොවිය යුතු අතර ම, අනවශ්‍ය නම්‍ය භාවයක් ද තිබිය යුතු නොවේ.

5. ලිඛිත වීම

දියුණු දේශපාලන සංස්කෘතියක් නොමැති රාජ්‍යයන්හි ජීවමාන දේශපාලනික පුරවැසියන්ගේ හිඟයක් පවතින හෙයින්, කුට පාලකයින් ජනතාව රටටා සියලු බලතල ඔවුන් වෙත කේන්ද්‍ර ගත කරගැනීමට උත්සහ දැරිය හැකි ය. එය වළකාලිය හැක්කේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව ලිඛිත වීම තුළ පමණ යි.

6. මූලික අයිතිවාසිකම් ඇතුළත් කර තිබීම

පළමු වරට ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා නීතියට මූලික අයිතිවාසිකම් එක් කරන ලද්දේ ඇමෙරිකා එක්සත් ජනපද ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මඟිනි. එහි පළමු සංශෝධන දහය ම ඒ සඳහා ඉදිරිපත් කෙරිණි. දෙවන ලෝක සංග්‍රාමයෙන් පසු බිහි වූ බොහෝ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවලට මූලික අයිතිවාසිකම් පරිච්ඡේදයක් ඇතුළත් කිරීම දේශපාලන සම්ප්‍රදායක්ව පවතී. එසේ ම එම අයිතිවාසිකම් උල්ලංඝනය කිරීමක දී එයට අදාළ ප්‍රතිකර්ම පිළිබඳ ව ද ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ ඇතුළත් කරනු ලැබේ.

7. ආණ්ඩුවේ බලය සීමා කර තිබීම

ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවක් පැවතීම මඟින් පමණක් ආණ්ඩුවේ බලය සීමා වේ යැයි කිව නොහැකි ය. ඒ සඳහා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මඟින් ආණ්ඩු බලය සීමා කරන විධිවිධාන ඇතුළත් කළ යුතු ව ඇත. එක් අතකින් ආණ්ඩුව හා පරිවාර ආයතන රාජ්‍ය බලය තමා යටතට කේන්ද්‍රගත කරගැනීම වැළැක්වීමටත්, රාජ්‍ය නිලධාරීන් හිතුවක්කාර ලෙස පුරවැසි අයිතීන් උල්ලංඝනය කිරීම වැළැක්වීමටත්, ආණ්ඩු බලය සීමා කිරීමේ විධිවිධාන පැවතිය යුතු ම ය. එවැනි විධිවිධාන අතර සංවරණය හා තුලනය, බලතල බෙදීම, බලය බෙදීම අධිකරණමය ක්‍රියාමාර්ග ආදිය වැදගත් ය.

8. රාජ්‍යයේ ප්‍රායෝගික යථාර්ථය සමඟ අනුරූපී වීම

ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව ජනතා අපේක්ෂාවන්, බලාපොරොත්තු හා පොදු පිළිගැනීම්වලට සේවය කරන්නක් විය යුතු බව මින් අදහස් කෙරේ. එසේ නොවූ විට ජනතාව විභවය ක්‍රියාමාර්ගවලට පෙලඹිය හැකි ය.

9. ව්‍යවස්ථා සංශෝධනය කිරීමේ පිළිවෙත

ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව පාලකයින්ට ඔවුන්ගේ හිතුවමකට සංශෝධනය කිරීමට ඉඩ සැලසී තිබීම සුදුසු නොවේ. එනිසා එය වෙනස් වන සමාජ, ආර්ථික හා දේශපාලන උවමනාවන්ට අනුරූප ව වෙනස් කළ හැකි ආකාරය ද එම ව්‍යවස්ථාවේ ම දක්වා තිබිය යුතු ය.

II. රාජ්‍යයක ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවන් මඟින් බලය බෙදා ඇති ආකාරය (Devolution of Power) අනුව එම ආණ්ඩු ක්‍රමයන් ඒකීය (Unitary), සන්ධීය (Federal), සහසන්ධීය (confederation) වශයෙන් වර්ග කළ හැකි ය. මේ අතරින් ඒකීය හා සන්ධීය ආණ්ඩුක්‍රමයන් අතර ඇති වෙනස්කම් පහත සඳහන් ලෙස සාකච්ඡා කළ හැකි ය.

1. බලය බෙදීමේ (Devolution of Power) ස්වරූපය

ඒ. ඒ. වයිසි ප්‍රකාශ කරන ආකාරයට "ඒකීය රාජ්‍යයක් යනු රාජ්‍ය සතු උත්තරීතර බලය එක් කේන්ද්‍රීය අධිකාරයක් මගින් මෙහෙයවනු ලබන තත්වයකි. සී. එෆ්. ස්ට්‍රෝග්ස් ඒකීය ආණ්ඩුක්‍රමයක මූලික ලක්ෂණ දෙකක් පෙන්වා දී ඇත. එනම්, ස්වාධීන බලය බෙදී නොපැවතීම හා තනි මධ්‍යම ආණ්ඩුවක් පැවතීමත්, නීති සම්පාදක බලය ඇති වෙනත් උප ස්වාධීන ආයතන රාජ්‍ය තුළ නොපැවතීමත් ය. මෙයින් ප්‍රකාශ වන්නේ ඒකීය රාජ්‍යයක බලය බෙදීමක් සිදු නොවන බව ය.

සන්ධි ආණ්ඩුක්‍රමයක මූලික ලක්ෂණය වන්නේ මධ්‍යම ආණ්ඩුව හා ප්‍රාන්ත ආණ්ඩුව අතර ස්වාධීනතා බලය ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මගින් බෙදාහැර තිබීම ය. මේ අනුව ජාතික වශයෙන් වැදගත් කරුණු සම්බන්ධයෙන් නීති පැනවීමේ බලය මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ ව්‍යවස්ථාදායකය වෙත පැවරෙන අතර, සෙසු කරුණු සම්බන්ධයෙන් නීති පැනවීමේ බලය ප්‍රාන්ත ආණ්ඩු සතු වේ. මේ පිළිබඳ ව කේ. සී. වියර් (Wheare) මෙසේ කරුණු පැහැදිලි කර තිබේ. "සන්ධි ආණ්ඩුක්‍රමයක් තුළ එක් අතකින් යම් යම් කරුණු සම්බන්ධ ව එකමුතු ව කටයුතු කළ හැකි අතර, අනෙක් අතින් ඒ ඒ දේශසීමා තුළ ස්වාධීන ව කටයුතු කිරීමේ හැකියාව ද තිබේ."

2. ලේඛනගත කිරීම පිළිබඳ වෙනස්කම

සෑම ඒකීය ආණ්ඩුක්‍රමයක් ම ලිඛිත නොවේ. නිදසුනක් ලෙස බ්‍රිතාන්‍ය ආණ්ඩුක්‍රමය දක්විය හැකි ය. එහි "ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව නම් මෙය" යයි පෙන්විය හැකි ලියවිල්ලක් නැත. නමුත් සෑම සන්ධි ආණ්ඩුක්‍රමයක ම ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවක් තිබේ. එයට හේතුව සන්ධි ආණ්ඩුක්‍රමයක දී පැහැදිලි බලතල බෙදීමක් කළ යුතු වීම යි. සිරිත් හා සම්ප්‍රදායයන් ලෙස බලය බෙදීම කරගෙන ගිය හොත්, කාලයාගේ ඇවෑමෙන් ශක්තිමත් මධ්‍යම ආණ්ඩු පවතින රාජ්‍යයන්හි මධ්‍යම ආණ්ඩු විසින් දුර්වල ප්‍රාන්ත ආණ්ඩුවල බලය උදුරා ගැනීමට ඉඩ තිබේ. එබැවින් ප්‍රාන්ත ආණ්ඩුවල ප්‍රාදේශීය ස්වායත්තතාවය ආරක්ෂා කිරීමටත්, මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ අනවශ්‍ය බලපෑම්වලින් වැළකීමටත් ලිඛිත ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවක් පවත්වාගෙන යයි.

3. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා සංශෝධන පිළිවෙත

ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා සංශෝධනය සඳහා අනුගමනය කරන පිළිවෙත් කිහිපයකි. එනම්,

- I. මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ ව්‍යවස්ථාදායකයේ සාමාන්‍ය බහුතර ඡන්දයෙන්
- II. මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ ව්‍යවස්ථාදායකයේ විශේෂ බහුතර ඡන්දයෙන්
- III. මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ ව්‍යවස්ථාදායකයේ විශේෂ බහුතර ඡන්දයෙන් හා ජනමත විචාරණයකින්
- IV. මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ ව්‍යවස්ථාදායකයේ සාමාන්‍ය බහුතර ඡන්දයෙන් හා ප්‍රාන්ත රාජ්‍යයන්හි විශේෂ බහුතර ඡන්දයෙන්
- V. මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ ව්‍යවස්ථාදායකයේ විශේෂ බහුතර ඡන්දයෙන් හා ප්‍රාන්ත ආණ්ඩුවල සාමාන්‍ය බහුතර ඡන්දයෙන්
- VI. මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ ව්‍යවස්ථාදායකයේ විශේෂ බහුතර ඡන්දයෙන් හා ප්‍රාන්ත ආණ්ඩුවල විශේෂ බහුතර ඡන්දයෙන්
- VII. ජනමත විචාරණයකින්
- VIII. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා සම්පාදක මණ්ඩලයක් මගින්

මෙම ක්‍රියාමාර්ග අතරින් ඒකීය රාජ්‍යයන්හි ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා සංශෝධනය සඳහා අනුගමනය කරන්නේ පළමු හෝ දෙවන හෝ තුන්වන ක්‍රියාමාර්ගයන්ගෙන් එකකි. මෙයින් පළමු ක්‍රියාමාර්ගය නම් ආණ්ඩුක්‍රමයක ලක්ෂණයක් වන අතර දෙවැන්න හෝ තුන්වැන්න අනම් ආණ්ඩුක්‍රමයක ලක්ෂණයක් ය. මෙයින් පැහැදිලි වන්නේ ඒකීය ආණ්ඩුක්‍රමයක ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව අනිවාර්යයෙන් ම අනම් විය යුතු නැති බව යි. එහෙත් සන්ධි ආණ්ඩුක්‍රමයන්හි ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව සංශෝධනය කිරීම සඳහා පළමු වන ක්‍රියාමාර්ගය කිසිසේත් අනුගමනය කරනු නොලැබේ. එයට හේතුව මධ්‍යම ආණ්ඩුව හෝ ප්‍රාන්ත ආණ්ඩුවක් පිළිබඳ ව වෙනත් ප්‍රාන්ත ආණ්ඩුවක් තුළ ඇති බිය, සැකය, අනාරක්ෂිත හැඟීම හා අවිශ්වාසය යි. එනිසා සෑම සන්ධි රාජ්‍යයක ම ප්‍රාන්ත ආණ්ඩු තුළ ඇති බිය, සැකය, අනාරක්ෂිත හැඟීම හා අවිශ්වාසය දුර්ලභ සඳහා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව අනම් ස්වරූපයකින් යුක්ත වේ.

4. ප්‍රාදේශීය පාලන ඒකක මත මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ බලය යොදවන ආකාරය

ඒකීය රාජ්‍යයක ප්‍රාදේශීය හෝ පළාත් පාලන ඒකක යනු මධ්‍යම ආණ්ඩුවට යටත් ඒකක වේ. එසේ ම ඒවා වෙත නියෝග නිකුත් කිරීමට මධ්‍යම ආණ්ඩුවට බලය ඇති අතර, එම පාලන ඒකකවල බලය අඩු වැඩි කිරීමටත්, ඒවා විසුරුවා හැරීමටත්, නව ඒකක පිහිටුවීමටත් මධ්‍යම ආණ්ඩුවට බලය ඇත්තේ ය.

සන්ධි රාජ්‍යයක පාලනය මෙහෙයවීම සඳහා මධ්‍යම ආණ්ඩුව හා ප්‍රාන්ත ආණ්ඩු ලෙස බල ඒකක දෙකක් ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මගින් පිහිටුවනු ලැබේ. එසේ ම මධ්‍යම ආණ්ඩුව, ප්‍රාන්ත ආණ්ඩු සමඟ ගනුදෙනු කළ යුත්තේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථානුකූල විධිවිධානවලට අනුකූල ව ය.

ජාතික වශයෙන් වැදගත්කමක් ඇති කටයුතු සම්බන්ධ ව එනම් ආරක්ෂාව, යුද හමුදා කටයුතු, සිවිල් ආරක්ෂාව, විදේශ

කටයුතු ආදි ප්‍රධාන කාර්යයන් සියල්ල ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මඟින් මධ්‍යම ආණ්ඩුව වෙත පවරා තිබේ. අනෙකුත් බලතල ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මඟින් ප්‍රාන්ත ආණ්ඩු සතු කර තිබේ.

5. මධ්‍යම ආණ්ඩුව හා ප්‍රාදේශීය පාලන ඒකක අතර ගැටුම් නිරාකරණය

ඒකීය ආණ්ඩුක්‍රමයක ප්‍රාදේශීය පාලන ඒකක මධ්‍යම ආණ්ඩුවට යටත් ඒකක වන හෙයින්, එම ප්‍රාදේශීය පාලන ඒකක හා මධ්‍යම ආණ්ඩුව අතර ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාමය ගැටුම් ඇති වීම ඉතාමත් අවම මට්ටමක පවතී.

සන්ධි රාජ්‍යයක තත්ත්වය මීට වඩා වෙනස් වේ. සන්ධි ආණ්ඩුක්‍රමයක් ඇති රාජ්‍යයක මධ්‍යම ආණ්ඩුව සිය බලතල ඉක්මවා යාම හෝ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට පිටස්තර ව ක්‍රියා කිරීම වැළැක්වීම සඳහා ද, ප්‍රාන්ත ආණ්ඩු සහ සන්ධි ආණ්ඩුක්‍රමය ආරක්‍ෂා කිරීම සඳහා ද, ස්වාධීන අධිකරණයක පැවැත්ම අත්‍යවශ්‍ය වේ. ඒ මධ්‍යම ආණ්ඩුව හා ප්‍රාන්ත ආණ්ඩුන්, ප්‍රාන්ත ආණ්ඩු හා ප්‍රාන්ත ආණ්ඩුන් අතර ඇති වන ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාමය ගැටුම් නිරාකරණය කිරීම සඳහා ය. ඒ අනුව සන්ධි රාජ්‍යයක ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ උත්තරීතර බව ආරක්‍ෂා කරන්නේ ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණය යි.

මේ නිසා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව ආරක්‍ෂා කිරීම සඳහා වූ විශේෂ බලතල ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණය වෙත පවරා ඇති සන්ධි ආණ්ඩුක්‍රමවල ස්වාධීපත්‍ය බලය අධිකරණයට හිමි වන බවත්, ඒකීය ආණ්ඩුක්‍රමවල ස්වාධීපත්‍ය බලය ව්‍යවස්ථාදායකය මඟින් ක්‍රියාවට නංවනු ලබන බවත් සමහර දේශපාලන විචාරකයෝ පෙන්වා දෙති.

III. ලිබරල් ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී පාලනය ක්‍රියාවට නංවන ආණ්ඩුක්‍රම වර්ග තුනක් තිබේ. එනම්,

1. පාර්ලිමේන්තු ආණ්ඩුක්‍රමය (නිදසුන් - බ්‍රිතාන්‍ය, ඉන්දියාව)
2. ජනපති ආණ්ඩුක්‍රමය (නිදසුන් - ඇමෙරිකා එක්සත් ජනපදය)
3. අර්ධ ජනාධිපති ආණ්ඩුක්‍රමය (නිදසුන් - ප්‍රංශය)

මේ ආකාරයට ලිබරල් ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී පාලන ක්‍රමයක් වන පාර්ලිමේන්තු ආණ්ඩුක්‍රමය, කැබිනට් ආණ්ඩුක්‍රමය වශයෙන් ද හඳුන්වනු ලැබේ. මෙහි විධායකය වන්නේ අගමැති ප්‍රමුඛ කැබිනට් මණ්ඩලය යි. එය සෘජු මහජන ඡන්දයෙන් තෝරා පත් කරගන්නා ආයතනයක් නොවේ. ජනතාවගේ සෘජු ඡන්ද බලය පදනම් කරගෙන තෝරා පත්කර ගන්නේ ව්‍යවස්ථාදායකය වන අතර, එහි බහුතරයක විශ්වාසය දිනූ දේශපාලන පක්‍ෂයෙන් විධායකය වන අගමැති පත් වේ. අනතුරුව අගමැතිවරයා විසින් සිය කැබිනට් සභයන් තමන්ට සහාය දෙන දේශපාලන පක්‍ෂයෙන් හෝ පක්‍ෂවලින් පත් කරගනී.

පාර්ලිමේන්තු ආණ්ඩුක්‍රමයේ මූලික ලක්ෂණ කිහිපයකි. එනම්,

1. විධායකය නාමික හා දේශපාලන වශයෙන් ද්විත්ව ස්වරූපයක් ඉසිලීම
2. නාමික විධායකය විසින් දේශපාලන විධායකය පත් කිරීම
3. දේශපාලන විධායකයේ ප්‍රධානියා විසින් සිය කැබිනට් මණ්ඩලයේ සෙසු සාමාජිකයන් නම් කිරීම
4. ආණ්ඩුව සාමූහික මණ්ඩලයක් ලෙස කටයුතු කිරීම
5. කැබිනට් මණ්ඩලය ව්‍යවස්ථාදායකයේ සාමාජිකයන්ගෙන් සමන්විත වීම
6. කැබිනට් මණ්ඩලය සාමූහික ව සහ පෞද්ගලික ව ව්‍යවස්ථාදායකයට වගකීමට බැඳී සිටීම
7. ව්‍යවස්ථාදායකය හා විධායකය අතර සෘජු සබඳතාවයක් පැවතීම
8. ව්‍යවස්ථාදායකයේ නිල කාලය අවසන් වීමට පෙර එය විසුරුවා හැරීමට තීරණය කිරීමට අගමැතිවරයාට හැකි වීම මෙම අංශ ලක්ෂණයන්ගෙන් යුත් පාර්ලිමේන්තු ආණ්ඩුක්‍රමයේ වාසි පහත සඳහන් ලෙස පෙළ ගැස්විය හැකි ය.

1. ව්‍යවස්ථාදායකය හා විධායකය අතර සෘජු සබඳතාවක් පැවතීම

පාර්ලිමේන්තු ආණ්ඩුක්‍රමයක දේශපාලන විධායකය පත්වන්නේ ව්‍යවස්ථාදායකයේ සාමාජිකයන් අතරිනි. එනිසා ව්‍යවස්ථාදායකය හා විධායකය අතර සෘජු සබඳතාවක් පවතී. මේ නිසා ජනතා නියෝජිතයන් විසින් දේශපාලන විධායකයෙන් අසනු ලබන ප්‍රශ්නවලින් මගහැර යාමට සහාගැබේ සිටින දේශපාලන විධායකයේ සාමාජිකයන්ට ඇති ඉඩ ප්‍රස්තාව සීමා වේ. තවද ව්‍යවස්ථාදායකයට ඉදිරිපත් කෙරෙන පනත් කෙටුම්පත් පිළිබඳ විවාදයන්හි දී මෙන්ම, සභාව කල් තබන අවස්ථාවේ දී ද ජනතා උත්තරීතරවලි විධායකය වෙත සෘජු ව ම ඉදිරිපත් කිරීමට ව්‍යවස්ථාදායකයේ සාමාජිකයන්ට ඉඩ ප්‍රස්තාව ලැබේ.

2. වගකීම් සහගත ආණ්ඩුවක් පවත්වාගෙන යාමට හැකි වීම

කැබිනට් මණ්ඩලය තමන් කරන සෑම ක්‍රියාවක් සම්බන්ධයෙන්මත්, අනුගමනය කරන සෑම ප්‍රතිපත්තියක් ම සම්බන්ධයෙන් ව්‍යවස්ථාදායකයට වගකීමට බැඳී සිටී. එනිසා ම කැබිනට් මණ්ඩලයට එම තනතුරු දැරිය හැක්කේ ව්‍යවස්ථාදායකයේ විශ්වාසය දිනාගෙන සිටින තාක් කල් පමණි. එසේ විශ්වාසය නැති ව ගිය විට සාම්ප්‍රදායික ව ම තනතුරු අහෝසි වේ. එනිසා ආණ්ඩුව අනුගමනය කරන්නේ ව්‍යවස්ථාදායකයේ බහුතරය විසින් පිළිගන්නා දේශපාලන, ආර්ථික හා සමාජ ප්‍රතිපත්ති මාලාවකි.

කැබිනට් මණ්ඩලය (ආණ්ඩුව) ව්‍යවස්ථාදායකයට සාමූහික ව මෙන්ම, ඇමතිවරුන් තනි තනිවත් වගකීමට බැඳී සිටී. කැබිනට් මණ්ඩලයේ සාමූහික වගකීමේ ස්වරූපය මෝර්ලි මෙසේ පැහැදිලි කර ඇත.

“සාමාන්‍ය රීතියක් වශයෙන් සෑම අමාත්‍යාංශයක ම, සෑම වැදගත් අවස්ථාවක් නිසා ම මුළු කැබිනට් මණ්ඩලය වගකිව යුතු වේ. එසේ නොහැකිවුව හොත්, සියලු දෙනාටම එහි සාමාජිකත්වය අහිමි විය හැකිය. විදේශ අමාත්‍යාංශයෙන් නරක දෙයක් අපනාසනය කිරීම නිසා මුදල් ඇමතිවරයාට ධුරය අහිමි විය හැකිය. මෝඩ ආරක්‍ෂක අමාත්‍යවරයෙකු නිසා ශ්‍රේෂ්ඨ ස්වදේශ කටයුතු පිළිබඳ ඇමතිවරයෙකුට කරදර විඳීමට සිදු විය හැකිය. එය නාමික විධායකය වෙත හෝ ව්‍යවස්ථාදායකය වෙත කරුණු දක්වන්නේ සාමූහික වශයෙනි. මෙයින් පෙනෙන්නේ කැබිනට් මණ්ඩලයක ප්‍රධාන ලක්ෂණය එහි ඇති එක්සත්වූත්, අනේද්‍යවූත් වගකීම යි.”

මේ අනුව කැබිනට් මණ්ඩලය විසින් සම්මත කරන සියලු ම ප්‍රතිපත්තිමය කරුණු සම්බන්ධයෙන් එහි සාමාජිකත්වය දරන සෑම සාමාජිකයා ම සම්පූර්ණයෙන් ම වගකිව යුතු ය. එක් අවස්ථාවක දී ගැටීම වැළැක්වීමට පමණක් කැමැත්ත දුන් බවක් හෝ අනෙක් අයගේ පෙලඹවීම නිසා එසේ කළ බවක් ප්‍රකාශ කර එයින් ගැලවීමට ඔවුන්ට අවකාශයක් නැත.

විපක්‍ෂය විසින් ජාය කැබිනට්ටුවක් පවත්වාගෙන යාම ද, ව්‍යවස්ථාදායකයේ විශ්වාසය ඇති තෙක් පමණක් ආණ්ඩුවේ පැවැත්ම ආරක්‍ෂා වීම ද, සාමූහික වගකීම ආරක්‍ෂා කිරීම සඳහා පිටුබලයක් වී ඇත.

3. නම්‍ය ආණ්ඩුක්‍රමයක් වීම

වෙනස් වන දේශපාලන, ආර්ථික හා සමාජ තත්ත්වයන්ට අනුරූපව වෙනස් වෙමින් ඉදිරියට යාමට කැබිනට් ආණ්ඩුක්‍රමයට අවස්ථාව ලැබී ඇත. විශේෂයෙන් ම දේශපාලන අර්බුදයක් ඇති විට ඒවාට සාර්ථක ව මුහුණදීමට හැකියාව ඇත. ඒ විපක්‍ෂ සමඟ සම්මුතිවලට එළඹීමෙනි. නිදසුනක් ලෙස II ලෝක යුද්ධ අවස්ථාවේ බ්‍රිතාන්‍යයේ ආණ්ඩු පක්‍ෂය හා විපක්‍ෂය එක්ව “ජාතික ආණ්ඩුවක්” පිහිටුවීම දක්විය හැකිය.

4. දේශපාලන ප්‍රවීණයන් විසින් පාලන බලය මෙහෙයවීම

පාර්ලිමේන්තු ආණ්ඩුක්‍රමයක දේශපාලන විධායකයේ ප්‍රධානියා වන්නේ අගමැතිවරයා ය. ඔහු ව්‍යවස්ථාදායකය නියෝජනය කරන දේශපාලන පක්‍ෂයක නායකයා ය. පක්‍ෂයක නායකත්වය ලැබෙන්නේ, දේශපාලන දැනුම, අත්දැකීම් හා පළපුරුද්ද සහිත හැකැත්තෙකුට ය. ඇමති තනතුරු ලබන්නේ ද එවැනිම වූ පිරිසකි.

5. කැබිනට් ඇමතිවරුන්ට නම හැකියා හා දක්ෂතා පෙන්වීමේ අවස්ථාව හිමි වීම

කැබිනට් මණ්ඩලයේ සාමාජිකයන්ට නම විධායක බලය ක්‍රියාවට නැංවීම සම්බන්ධයෙන් සමාන බලතල හිමි වී තිබේ. එයට හේතුව ඇමතිවරු යනු සන්ධානයක සාමාජිකයන් මිස, අගමැතිගේ සේවකයන් නොවීම ය. මේ නිසා කැබිනට් සාමාජිකයන්ට සිය හැකියාවන්ගෙන් හා දක්ෂතාවයන්ගෙන් උපරිම ලෙස ශිල්ප දැක්වීමේ අවස්ථාව හිමි වී තිබේ.

6. වැඩි ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී භාවයකින් යුක්ත වීම

කැබිනට් ආණ්ඩුක්‍රමය යටතේ පවතින්නේ තනි පුද්ගල ආණ්ඩුවක් නොවේ. එහි විධායකය පුද්ගලයන් කිහිප දෙනෙකුගෙන් යුත් මණ්ඩලයකි. එහි සෙසු සාමාජිකයන් ද අගමැති තරම් ම ප්‍රබල හා ජනප්‍රිය පුද්ගලයන් ය. එනිසා ඒක පුද්ගල ආධිපත්‍යයක් ගොඩනගා ගැනීමට අගමැතිවරයාට ඇති ඉඩ ප්‍රස්තාව සීමිත වේ. අනෙක් අතට අගමැතිවරයා නොකඩවාම අන්තෝමතික ලෙස කටයුතු කරන්නේ නම්, අගමැතිවරයා පාලනය කිරීමට ඇමතිවරුන්ට හැකි වේ. ඒ සඳහා ඇමතිවරුන්ට ස්වකීය තනතුරුවලින් ඉල්ලා අස්විය හැකිය. නැත හොත් පක්‍ෂය තුළ අගමැතිට එරෙහි ව මතවාදයක් ගොඩනගා, අගමැති පක්‍ෂ නායකත්වයෙන් නෙරපීම මඟින් ඔහුට අගමැතිධුර අහිමි වන හැනට කටයුතු කළ හැකිය. විශේෂයෙන් ම ඇමතිවරයෙකු ඇමති පදවියෙන් ඉල්ලා අස් වී ව්‍යවස්ථාදායකය හමුවේ කරනු ලබන ප්‍රකාශය මඟින් ආන්දෝලනයට ලක්වන්නකි. ඇමතිවරයා ප්‍රබල හා ජනප්‍රිය පුද්ගලයෙකු වන්නේ නම් එම ප්‍රකාශනය මඟින් අගමැතිට එරෙහි ව ප්‍රබල ජනමතයක් ද ගොඩනැගිය හැකිය.

පාර්ලිමේන්තු ආණ්ඩුක්‍රමයේ අවාසි ද පහත සඳහන් ලෙස පෙළගැස්විය හැකිය.

1. කැබිනට් ඒකාධිපතිත්වයක් ඇති වීම

පාර්ලිමේන්තුවේ ඒකාන්ත බහුතර ආසන සංඛ්‍යාවක් සහිත පක්‍ෂයකින් අගමැති පත් වූ විට මෙබඳු තත්ත්වයක් ඇති වීමට ඇති ඉඩ ප්‍රස්තාව බහුල ය. එවිට ඇත්ත වශයෙන් ම සිදු වන්නේ ව්‍යවස්ථාදායකය මඟින් කැබිනට් මණ්ඩලය පාලනය වීම නොව, කැබිනට් මණ්ඩලය විසින් ව්‍යවස්ථාදායකය පාලනය කිරීම ය. මෙයට හේතුව ව්‍යවස්ථාදායකය විසුරුවා හරින බවට තර්ජනය කර තම පක්‍ෂයේ මන්ත්‍රීවරුන් තම යෝජනාවන්ට අවනත කරගැනීමට කැබිනට් මණ්ඩලයට ඇති හැකියාව යි. සර් අයිවර් ජෙන්නිංග්ස් පවසන ලෙස “කෙතරම් නොවැදගත් වුවත්, පාර්ලිමේන්තු මන්ත්‍රීවරයෙකු ඔහුගේ අසුනට ප්‍රිය කරයි. නැත හොත් ඔහු එහි නොසිටින්නේ ය.” මේ තත්ත්වය නිසා පාර්ලිමේන්තුව විසුරුවා හැරීමෙන් වළකා ගැනීමට ආණ්ඩු පක්‍ෂයේ මන්ත්‍රීවරු සෑම විට ම ආණ්ඩුවට පක්‍ෂ ව ඡන්දය දෙති. එහි ප්‍රතිඵලය ලෙස කැබිනට් ඒකාධිපතිත්වයක් ඇති විය හැකිය.

2. රටේ දේශපාලනය නිරන්තර උණුසුම් වීම

මහා මැතිවරණයකින් පසු කිසි ම පක්‍ෂයකට ව්‍යවස්ථාදායකයේ ඒකාන්ත බහුතරයක් දිනාගැනීමට නොහැකි වූ විට බිහිවන්නේ සභාග ආණ්ඩු ය. එනම්, පක්‍ෂ කිහිපයක් එක් වී ගොඩනගා ගත් ආණ්ඩුවකි. මෙබඳු අවස්ථාවක එකිනෙකට

වෙනස් ප්‍රතිපත්තිවලින් යුත් පක්ෂ එක්වීම නිසා ආණ්ඩු පක්ෂයට නිශ්චිත ප්‍රතිපත්තියක් මත කටයුතු කිරීම අපහසු වේ. අනෙක් අතට ප්‍රබල විපක්ෂය ද සුදානම් වන්නේ ආණ්ඩුව සමඟ සිටින කුඩා පක්ෂ ආණ්ඩුවට එරෙහි ව පොලඹවා ආණ්ඩුව බිඳ දැමීමට ය. මෙවන් තත්ත්වයක් තුළ පාර්ලිමේන්තුව තුළ කුමන්ත්‍රණ, ප්‍රතිකුමන්ත්‍රණ ආදිය පවා ඇති වේ. මේ තත්ත්වය බ්‍රිටිස් සාම්ප්‍රදාය දැනුවේ මෙසේ ය. “මැතිවරණයකින් පරාජය වුව ද සෑම විපක්ෂ දේශපාලන පක්ෂයක් ම උත්සාහ ගන්නේ බලයට පත් පක්ෂය කෙසේ හෝ ඉවත් කර තමන් එම තත්ත්වයට පත් වීමට ය.”

3. ජාතික ආශාවක් අභිභවා පක්ෂ ආශාවන් පෙරට එම

බහුවාර්ගික, බහු ආගමික සමාජයක බහු පක්ෂ ක්‍රමයක් ද ඇති විය හැකි ය. එවිට දේශපාලන පක්ෂ උත්සාහ කරන්නේ පටු ආත්මාර්ථකාමී ප්‍රතිපත්ති මඟින් ඡන්දදායකයන් පිනවා ඔවුන්ගේ සහාය ලබාගැනීමට ය. ජාතික වැදගත්කමක් සහිත පොදු ප්‍රතිපත්ති මාලාවක් ඔස්සේ දේශපාලනය කිරීමට නොවේ. මේ නිසා රටේ සමාජ, ආර්ථික ප්‍රශ්න තව තවත් වර්ධනය වීම මෙහි හයානක ප්‍රතිඵලය වේ.

4. ආණ්ඩුවේ අස්ථාවරභාවය

පාර්ලිමේන්තු ආණ්ඩුක්‍රමය තුළ ආණ්ඩුවේ අස්ථාවර බව ඇති වීමට බලපාන කරුණු දෙකකි. එනම්, බලයට පත් පක්ෂයට ව්‍යවස්ථාදායකය තුළ ඒකාන්ත බහුතරයක් නොතිබීම හෝ සහාය ආණ්ඩුවක් බිහිවීම යි. මේ නිසා ස්ථාවර ප්‍රතිපත්තියක් මත ආණ්ඩුව ගෙන යාම අපහසු වේ. එනිසා ම රටේ දේශපාලන ස්ථායීතාවට එය බාධකයක් වේ. මෙහි ඒකාබද්ධ ප්‍රතිඵලය විය හැක්කේ රටේ ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදය විනාශ වී යාම ය.

5. දැඩි නිලධාරීන්ට පාලනයක් බිහිවීමට ඉඩ ප්‍රස්තාව තිබීම

පාර්ලිමේන්තු ආණ්ඩුක්‍රමයන්හි අමාත්‍යවරුන් නම් අමාත්‍යාංශයේ පරිපාලන කටයුතුවලට වඩා උනන්දුවක් දක්වන්නේ දේශපාලන කටයුතුවල නියැළීමට ය. අමාත්‍යවරුන් පරිපාලනයෙන් ඈත් වන විට නිලධාරී බලය ඉහළට එසවේ. ඇමතිවරයා නවකයෙකු නම් තත්ත්වය තවත් උග්‍ර වේ. එයට හේතුව නිලධාරීයා සතු ශිල්පීය හා විශේෂඥ දැනුම මත නවක අමාත්‍යවරයා රඳාපැවතීම ය. මෙහි ප්‍රතිඵලය වන්නේ නිලධාරීන්ගේ දැඩි ග්‍රහණයට ඇමතිවරයා හසුවීම සහ ආයතනයේ නිලධාරීන්ට අවශ්‍ය ලෙස අමාත්‍යවරයා කටයුතු කිරීමට පෙළඹීම යි.

04. I. බ්‍රිතාන්‍ය දේශපාලන ක්‍රමය තුළ විධායකය ප්‍රධාන කොටස් දෙකකින් යුක්ත ය. එනම්, නාමික විධායකය (රැජින) සහ දේශපාලන විධායකය (අගමැති ප්‍රමුඛ කැබිනට් මණ්ඩලය) වශයෙනි. එහි සත්‍ය විධායකය වන්නේ දේශපාලන විධායකය වන අගමැති ප්‍රමුඛ කැබිනට් මණ්ඩලය යි. ව්‍යවස්ථාදායකය ලෙස සැලකෙන්නේ පාර්ලිමේන්තුව ය. ඒ අනුව විධායක - ව්‍යවස්ථාදායක සබඳතා විමසීමේ දී සැලකිල්ලට ගත යුත්තේ අගමැති ප්‍රමුඛ කැබිනට් මණ්ඩලය සහ පාර්ලිමේන්තුව අතර ඇති සම්බන්ධතාවන් ය. ඒවා පහත දැක්වෙන ලෙස පෙළගැස්විය හැකි ය.

1. ව්‍යවස්ථාදායකය තුළින් විධායකය පත්වීම

පාර්ලිමේන්තුවට නියෝජිතයන් තේරීම සඳහා වූ මහා මැතිවරණයක දී වැඩි ම ආසන ගණනක් දිනාගත් පක්ෂයේ නායකයා බ්‍රිතාන්‍ය රැජින හෝ රජු විසින් දේශපාලන විධායකයේ ප්‍රධානියා වන අගමැති ධුරයට පත් කරනු ලැබේ. (බ්‍රිතාන්‍යයේ ද්වි පක්ෂ ක්‍රමයක් පවත්නා හෙයින් මෙම කාර්ය එතරම් අපහසු නොවේ. එයට හේතුව සෑම මැතිවරණයකදීම එක් පක්ෂයකට මහජන මන්ත්‍රී මණ්ඩලයේ ඒකාන්ත බහුතර ආසන සංඛ්‍යාවක් දිනාගත හැකි වීම යි. එම තත්ත්වය වෙනස් වී ඇත්තේ අවස්ථා කිහිපයක දී පමණි.) ඔහු සාමී මන්ත්‍රී මණ්ඩලයේ හෝ මහජන මන්ත්‍රී මණ්ඩලයේ සාමාජිකයෙකු විය යුතු ය. එහෙත් 1902 වර්ෂයෙන් පසු සාමී මන්ත්‍රී මණ්ඩලයෙන් අගමැතිවරයෙකු පත් වී නැත. අවසාන වතාවට සාමී මන්ත්‍රී මණ්ඩලයෙන් පත් වූ අගමැතිවරයා වූයේ Robert Cascoyne (1895 - 1902) මහතා ය. එනිසා වර්තමානයේ අගමැතිවරයා මහජන මන්ත්‍රී මණ්ඩලයෙන් පත් විය යුතු යැයි සම්ප්‍රදායක් ගොඩනැගී ඇත.

2. ව්‍යවස්ථාදායකය තුළින් සෙසු කැබිනට් ඇමතිවරුන් පත් කිරීම

දේශපාලන විධායකයේ සෙසු සාමාජිකයන් වන්නේ කැබිනට් ඇමතිවරුන් ය. අගමැතිගේ උපදෙස් පිට රජු හෝ රැජින විසින් ඔවුන් පත් කරන්නේ ව්‍යවස්ථාදායකයේ සාමාජිකයන් අතරිනි. ඔවුන් අතරින් මුදල් ඇමතිවරයා මහජන මන්ත්‍රී මණ්ඩලයේ සාමාජිකයෙකු විය යුතු අතර, අධිකරණ ඇමතිවරයා සාමී මන්ත්‍රී මණ්ඩලයේ සාමාජිකයෙකු විය යුතු ය.

3. විධායකයට අවශ්‍ය නීති අනුමත කර දීම

සාම්ප්‍රදායික මතය වන්නේ ව්‍යවස්ථාදායකය විසින් නීති පනවන බව යි. නමුත් වර්තමානයේ සිදු වන්නේ විධායකයට අවශ්‍ය නීති විධායකය විසින් ව්‍යවස්ථාදායකය වෙත ඉදිරිපත් කිරීමෙන් පසු, ව්‍යවස්ථාදායකය විසින් ඒවාට අනුමැතිය ලබාදීම යි. ව්‍යවස්ථාදායකයේ බහුතරය හොඳවන පක්ෂයේ නායකත්වය විධායකය ලෙස කටයුතු කරන හෙයින්, වර්තමානයේ එය පහසු කටයුත්තක් වී තිබේ. එනිසා වර්තමානයේ ව්‍යවස්ථාදායකය විසින් අනුමත කරන පනත්වලින් 95% කටත් වඩා විධායකය විසින් ඉදිරිපත් කරන බව පෙනේ. අනෙක් 5% ද විධායකයේ පූර්ව අනුමැතිය ඇති ව සම්මත කෙරේ.

4. විධායකය ව්‍යවස්ථාදායකයට සාමූහික ව වගකීමට බැඳී සිටීම

“විධායකය ව්‍යවස්ථාදායකයට වගකියනවා” යනුවෙන් අදහස් කරන්නේ ව්‍යවස්ථාදායකයේ බහුතරය විසින් අනුමත කරන දේශපාලන හා ආර්ථික ප්‍රතිපත්තිවලට අනුකූල ව විධායකය කටයුතු කිරීමට බැඳී සිටීම යි. විධායකය එසේ

නොකරන කල්හි විධායකය ඉවත් කිරීමට ව්‍යවස්ථාදායකයට හැකියාව පවතී. ඒ පහත සඳහන් ආකාරයට ය.

- 1. රාජ්‍යයේ කතෘව පරාජය කිරීම
- 2. වාර්ෂික අයවැය ලේඛනය පරාජය කිරීම
- 3. විශ්වාස භංග යෝජනාවකින් ආණ්ඩුව පරාජය කිරීම

ඉහත සඳහන් ක්‍රියාමාර්ග උපයෝගී කරගනිමින් ආණ්ඩු බිඳ දැමූ අවස්ථා ගණනාවක් 1900න් පසු ද දැකගත හැකි වේ. එනම් 1909 සාම මන්ත්‍රී මණ්ඩලය විසින් අයවැය ලේඛනය පරාජය කිරීම, (වර්තමානයේ එම බලය සාම මන්ත්‍රී මණ්ඩලයට අහිමි කර ඇත.) 1924.01.24, 1924.10.08 සහ 1979.03.28 දිනවල විශ්වාස භංග යෝජනා සම්මත කරමින් ආණ්ඩු බිඳ දැමීම යි.

5. විධායකය විසින් ව්‍යවස්ථාදායකයේ පැවැත්ම තීරණය කිරීම

අගමැතිවරයාට ඔහු කැමති ඕනෑම අවස්ථාවක නියෝජිත මන්ත්‍රී මණ්ඩලය විසුරුවා හරින ලෙස රැජිනට උපදෙස් දීමේ බලය හිමි වේ. එවිට ඇය විසින් පාර්ලිමේන්තුව (නියෝජිත මන්ත්‍රී මණ්ඩලය) විසුරුවා හරිනු ලැබේ. ව්‍යවස්ථාදායකය තමන්ට අවශ්‍ය නැතැයි හැඟී ගිය විට අගමැතිවරයා මෙම බලය උපයෝගී කරගනී. වත්මන් අගමැතිනී තෙරේසා මේ 2015 මහා මැතිවරණයෙන් පසු එම තනතුරට පත් වුවත්, නිල කාලය තවත් වසර තුනක් ඉතිරි ව තිබිය දී 2017 දී පාර්ලිමේන්තුව විසුරුවා හරින ලෙස රැජිනට උපදෙස් දීම එයට හොඳ ම නිදසුනකි.

II. ඇමෙරිකා එක්සත් ජනපදයේ වැදගත් ම දේශපාලන සංසිද්ධිය ජනාධිපතිවරණය යි. ඒ කෙරෙහි ජාතික වශයෙන් පමණක් නොව අන්තර් ජාතික වශයෙන් ද අවධානය යොමු වී ඇත. එයට හේතුව අන්තර් ජාතික දේශපාලන කෙරේ දැඩි බලපෑමක් කරන දේශපාලන නායකයෙකු ලෙස ඇමෙරිකා එක්සත් ජනපද ජනාධිපතිවරයා කටයුතු කරන බැවිනි.

ඇමෙරිකානු ජනාධිපති ධුර අපේක්‍ෂකයෙකු වීම සඳහා පහත සුදුසුකම් තිබිය යුතු ය. එනම්,

- වයස අවුරුදු 35ට වැඩි වීම
- අවුරුදු 14ක් ඇමෙරිකා එක්සත් ජනපදයේ පුරවැසියෙකු වීම
- ජනාධිපති ධුරය සඳහා දෙවරක් ඡන්දයෙන් තේරීපත් නොවූවෙකු වීම
- දෝෂාභියෝගයකින් ජනාධිපති ධුරයෙන් තොරවූ තැනැත්තෙකු නොවීම
- ස්වාභාවික උපතක් ලද පුද්ගලයෙකු වීම

ඇමෙරිකා එක්සත් ජනපදයේ ජනාධිපතිවරණ පැවැත්වෙන්නේ අධික අවුරුද්දක නොවැම්බර් මස පළමු වන සඳුදාට පසුව එළඹෙන අගභරුවාදා ය. එහෙත් ජනාධිපතිවරණ ක්‍රියාවලිය ඇරඹෙන්නේ එයට අවුරුදු එකහමාරකට දෙකකට පමණ පෙර සිට ය. මෙම ක්‍රියාවලියේ දී සමූහාණ්ඩු (Republican) හා ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී (Democratic) යන පක්ෂ දෙකේ ක්‍රියාකාරීත්වය වඩාත් ප්‍රධාන වේ. ඒ අනුව ප්‍රධාන පක්ෂ දෙක විසින් සිය ජනාධිපති ධුර අපේක්ෂකයා හා උප ජනාධිපති ධුර අපේක්ෂකයා තෝරා ගැනීමට මුල පුරන අවස්ථාවේ සිට ම ජනාධිපතිවරණ ව්‍යාපාරය ඇරඹේ. අනෙකුත් දේශපාලන පක්ෂවලින් හා ස්වාධීන ව තුරු කරන අපේක්ෂකයින්ගේ ජනාධිපතිවරණ ක්‍රියාදාමයේ දී එතරම් වැදගත් තැනක් හිමි කර නොගනී.

සමූහාණ්ඩු පක්ෂය හා ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී පක්ෂය විසින් “ප්‍රාථමික මැතිවරණවල දී “ප්‍රාන්ත පක්ෂ සම්මේලන” තුළින් “ඡන්ද පීඨ” (Electoral Collage) නියෝජිතයන් තෝරා ගන්නා අතර, ජනාධිපති හා උප ජනාධිපති අපේක්ෂකයන් පක්ෂ සම්මේලනවල දී තෝරා පත් කරගනී. ඒ අනුව ප්‍රාන්ත මට්ටමේ පක්ෂ සම්මේලනවල දී පක්ෂයන්හි ජනාධිපති හා උප ජනාධිපති ධුර අපේක්ෂකයන් ඉදිරිපත් වන අතර, ඔවුන් අතරින් සියලු ප්‍රාන්තවලින් වැඩි ම ඡන්ද ලැබූ අපේක්ෂකයා ජනාධිපති හා උප ජනාධිපති ධුර අපේක්ෂකයින් ලෙස එම පක්ෂ දෙක විසින් ප්‍රකාශයට පත් කරනු ලැබේ.

ඇමෙරිකා එක්සත් ජනපදයේ ජනාධිපතිවරයා තෝරා ගන්නේ සෘජු මහජන ඡන්දයෙන් නොවේ. ඡන්ද පීඨයක් (Electoral Collage) මඟිනි. එහි සාමාජිකයන් ගණන 538කි. එම සංඛ්‍යාව තීරණය වන්නේ එක් එක් ප්‍රාන්තය මඟින් මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ ව්‍යවස්ථාදායකය වන කොංග්‍රස් සභාවේ ද්වි මණ්ඩලය (එනම්, නියෝජිත මන්ත්‍රී මණ්ඩලය හා සෙනෙට් සභාව) තුළ නියෝජිතය කරන නියෝජිතයන් ගණන පදනම් කරගෙන ය. ඒ අනුව නියෝජිත මන්ත්‍රී මණ්ඩලයේ නියෝජිතයන් ගණන 435ක් වන බැවින් ද, සෙනෙට් සභිකයින් ගණන 100ක් වන බැවින් ද ඒ දෙකෙහි එකතුවට (එනම් 435+ 100 = 535) සමාන ඡන්ද පීඨ නියෝජිත සංඛ්‍යාවක් හා එයට අමතර ව මධ්‍යම ආණ්ඩුව වෙනුවෙන් වොෂින්ටන් ප්‍රාන්තයේ කොලොම්බියා දිස්ත්‍රික්කයෙන් ඡන්ද පීඨ නියෝජිතයන් 3 දෙනෙකු ද ලෙස මුළු ඡන්ද පීඨ නියෝජිත සංඛ්‍යාව 538ක් වේ. මේ තත්ත්වය තුළ එක් ප්‍රාන්තයකින් තෝරා ගන්නා ඡන්ද පීඨ නියෝජිත සංඛ්‍යාව වන්නේ එම ප්‍රාන්තයේ නියෝජිත මන්ත්‍රී මණ්ඩලයට පත් වී ඇති නියෝජිතයන් ගණන හා සෙනෙට් සභිකයින් ගණනේ එකතුවට සමාන සංඛ්‍යාවකි. (මෙය ඡන්ද පීඨ වරණය ලෙස ද හැඳින්වේ.)

ඡන්ද ගණන් කරන්නේ ප්‍රාන්ත මට්ටමින් සරල බහුතර ක්‍රමයට ය. ඒ අනුව වැඩි ම ඡන්ද ලැබූ පක්ෂයට එම ප්‍රාන්තයට හිමි සියලු ම ඡන්ද පීඨ නියෝජිතයන් සංඛ්‍යාව පත් කරගැනීමට හැකි වේ. මෙය ජයග්‍රාහකයා සියලු ම ඡන්ද අයත් කරගැනීමේ මූලධර්මය (Winner takes all Principle) යනුවෙන් හඳුන්වයි.

ජනාධිපතිවරණ ප්‍රතිඵල නිකුත් වීමෙන් පසු නිල නොවන ලෙස ඇමෙරිකා එක්සත් ජනපදයේ ඊළඟ ජනාධිපතිවරයා කවුරුන් දැයි ලොව ම දැනගනී. එහෙත් ඒ බව ඇමෙරිකානු මැතිවරණ නිලධාරීන් විසින් තහවුරු කරනු නොලැබේ. එයට හේතුව එය ජනාධිපතිවරයා තෝරා ගැනීමක් නොව, ඡන්ද පීඨ නියෝජිතයන් තෝරා ගැනීමක් පමණක් වන හෙයිනි.

ඡන්ද පීඨ වරණයේ දී තේරී පත් වූ නියෝජිතයින් දෙසැම්බර් මස දෙවන බදාදා දිනට පසුව එළඹෙන සඳුදා සිය ප්‍රාන්තයන්හි අගනුවරට රැස් වී තමන් කැමති ජනාධිපති ධුර අපේක්‍ෂකයාට හා උප ජනාධිපති ධුර අපේක්‍ෂකයාට ඡන්දය පාවිච්චි කරති. අනතුරුව එම ඡන්ද පත්‍රිකා මුද්‍රා තබා සෙනෙට් සභාවේ සභාපතිවරයා වෙත යවනු ලැබේ. එසේ යවනු ලැබූ ඡන්ද පත්‍රිකා ඊළඟ වසරේ ජනවාරි 06 දින කොංග්‍රසයේ ද්වි මණ්ඩලයේ ම සාමාජිකයන් ඉදිරියේ ගණන් කරනු ලැබේ. එහි දී පීඨ ඡන්දවලින් 50%කට අධික සංඛ්‍යාවක් හෙවත් පීඨ ඡන්ද 270කට වැඩි සංඛ්‍යාවක් ලැබූ අපේක්‍ෂකයා ජනාධිපති ධුරය සඳහා තේරී පත් වූයේ යයි ප්‍රකාශයට පත් කරනු ලැබේ. එසේ ම පීඨ ඡන්දවලින් ඡන්ද 270කට වැඩියෙන් ලැබූ උප ජනාධිපති අපේක්‍ෂකයා උප ජනාධිපති ලෙස තේරී පත් වූ බව ද ප්‍රකාශයට පත් කරනු ලැබේ. මෙහි දී සැලකිය යුතු වැදගත් කරුණු දෙකක් තිබේ. ඉන් එකක් වන්නේ ජනාධිපතිවරණයේ දී (ඡන්ද පීඨ වරණයේ දී) යම් ජනාධිපති අපේක්‍ෂකයෙකු වෙනුවෙන් ඡන්ද විද්‍යාලයට පත් වන ඡන්ද පීඨ නියෝජිතයෙකු අනිවාර්යයෙන් ම එම ජනාධිපති අපේක්‍ෂකයාට ඡන්දය පාවිච්චි කිරීමේ සම්ප්‍රදායක් පැවතීම යි. දෙවැන්න වන්නේ යම් ජනාධිපති අපේක්‍ෂකයෙකු පීඨ ඡන්දවලින් 50% කට වඩා ලබාගත් පමණින් ඔහු ජනතාව පාවිච්චි කළ ඡන්ද සංඛ්‍යාවෙන් 50%ක් වත් හිමි කර නොගත් තැනැත්තෙකු විය හැකි බව ය. නිදසුනක් ලෙස 2016 ඇමෙරිකානු ජනාධිපතිවරණය දක්විය හැකි ය. එම ජනාධිපතිවරණයේ දී ඩොනල්ඩ් ට්‍රම්ප් (Donald Trump) ලැබූ ඡන්ද සංඛ්‍යාව 62,984,825 කි. එනම්, මුළු වලංගු ඡන්ද සංඛ්‍යාවෙන් 46.1% කි. ඔහුට හිමි වූ පීඨ ඡන්ද සංඛ්‍යාව 304 කි. එහෙත් ඔහුගේ ප්‍රතිවාදියා වූ හිලරි ක්ලින්ටන් (Hillary Clinton) ලැබූ ඡන්ද සංඛ්‍යාව 65,853,516 කි. එය ට්‍රම්ප් ලද ඡන්ද සංඛ්‍යාවට වඩා ඡන්ද 2,868,691 කින් වැඩි වීමකි. එය මුළු වලංගු ඡන්ද සංඛ්‍යාවෙන් 48.2%ක් ද වේ. එහෙත් ඇයට ලැබුණු පීඨ ඡන්ද සංඛ්‍යාව 227කි. මෙම විෂමතාවට හේතුව වූයේ ට්‍රම්ප් ප්‍රාන්ත 30ක් ඡය ගැනීම හා හිලරි ප්‍රාන්ත 20ක් ඡය ගැනීම යි.

ජනාධිපතිවරණයේ දී කිසිදු ජනාධිපති අපේක්‍ෂකයෙකුට බහුතර ඡන්ද සංඛ්‍යාවක් හිමි නොවුණොත් වැඩි ම පීඨ ඡන්ද ලැබූ අපේක්‍ෂකයින් තිදෙනා අතරින් එක් අයෙකු නියෝජිත මන්ත්‍රී මණ්ඩලය විසින් ජනාධිපති ලෙස පත් කරගනී. මෙහි දී ප්‍රාන්ත වශයෙන් ඡන්ද ගණන් ගැනීම සිදු කෙරෙන අතර, එක් ප්‍රාන්තයකට හිමි වන්නේ එක් ඡන්දයකි. ප්‍රාන්ත ඡන්ද හිමියා ප්‍රාන්තයේ මන්ත්‍රීවරුන්ගෙන් 2/3ක බහුතර ඡන්දයෙන් තෝරා ගනී. ඒ අනුව බහුතර ප්‍රාන්ත ඡන්ද හිමියන් සංඛ්‍යාවකගේ ඡන්ද ලබාගන්නා අපේක්‍ෂකයා ජනාධිපතිවරයා ලෙස පත් වේ. මෙම කාර්යය සිදු කරන්නේ මාර්තු මස 04 දින දී ය. මෙවන් අවස්ථා දෙකක් ඇමෙරිකා එක්සත් ජනපද ඉතිහාසය තුළ දැකිය හැකි ය. ඒ 1800 හා 1824 ජනාධිපතිවරණවල දී ය. එම ජනාධිපතිවරණ ප්‍රතිඵල මෙසේ ය.

1800		1824	
අපේක්‍ෂකයාගේ නම	ලබාගත් පීඨ ඡන්ද සංඛ්‍යාව	අපේක්‍ෂකයාගේ නම	ලබාගත් පීඨ ඡන්ද සංඛ්‍යාව
තෝමස් ජෙපර්සන්	73	ඇන්ඩ්‍රූ ජැක්සන්	99
ආරොන් බර්	73	ජෝන් ඇඩම්ස්	84
ජෝන් ඇඩම්ස්	65		
චාල්ස් කොට්ස්වර්ත්	64	විලියම් එච් ක්‍රොපෝඩ්	41
පින්කෙති		හෙන්රි ක්ලේ	37
ජෝන් ජේ	01		
(තෝමස් ජෙපර්සන් නියෝජිත මන්ත්‍රී මණ්ඩලය විසින් ජනාධිපති ධුරයට පත් කරන ලදී.)		(ජෝන් ඇඩම්ස් නියෝජිත මන්ත්‍රී මණ්ඩලය විසින් ජනාධිපති ධුරයට පත් කරන ලදී.)	

මෙබඳු අවස්ථාවක උප ජනාධිපති පත් කිරීමේ බලය සෙනෙට් සභාව වෙත හිමි වේ. එහි දී උප ජනාධිපති තෝරා ගත යුත්තේ ද වැඩි ම ඡන්ද ලැබූ තිදෙනා අතරින්. මෙම අවස්ථාවේ සෙනෙට් සභාවේ සෑම සුරැකය එහි මුළු සාමාජික සංඛ්‍යාවෙන් 2/3 ක් වේ. සෙනෙට් සභිකයන් බහුතරයක කැමැත්තෙන් උප ජනාධිපතිවරයා පත් වේ.

III. ඉන්දියාවේ සන්ධිස ක්‍රමයේ මූලිකාංග

ඉන්දියාව බ්‍රිතාන්‍ය අධිරාජ්‍යයෙන් නිදහස ලැබුවේ 1947.08.15 දින දී ය. අනතුරුව 1950.01.16 දින නව ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවක් සම්මත කරගනිමින් ඉන්දියාව ජනරජයක් බවට පත් විය. එම ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව අනුව 2017 අගෝස්තු මස වන විට ඉන්දියාව ප්‍රාන්ත ආණ්ඩු 29කින් හා මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ සෘජු පාලනය යටතේ පවතින සංගම්ක දේශබුම් (Union Territories) 07කින් ද සමන්විත ය. ඉන්දියානු ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ එය සන්ධිස රාජ්‍යයක් ලෙස දක්වා නැත. එහි පළමුවන වගන්තියෙහි සඳහන් වන්නේ India shall be a union of states යනුවෙනි. එහි අර්ථය වන්නේ ඉන්දියාව රාජ්‍යයන්ගේ සංගමයක් විය යුතු ය යන්න යි. ඉන්දියාව ගෙඩරල් රාජ්‍යයක් යැයි එරට ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ සඳහන් නොවේ.

යම්කිසි ආණ්ඩුක්‍රමයක් සන්ධිස ද නැද්ද යන බව විමසීමේ දී සන්ධිස ආණ්ඩුක්‍රමයක තිබිය යුතු යැයි පිළිගැනෙන

මූලිකාංග කිහිපයක් එම ආණ්ඩු ක්‍රමය තුළ ඇන්දයි විමසා බලනු ලැබේ. ඒ අනුව එම මූලිකාංග ඉන්දියානු ආණ්ඩුක්‍රමය තුළ පවති දැයි මෙතැන් සිට විමසා බැලේ.

1. ලිඛිත හා අනම්‍ය ව්‍යවස්ථාවක් පැවතීම

ඉන්දියානු ආණ්ඩුක්‍රමය වගන්ති 395කින් (වර්තමානයේ වගන්ති 448කින්) ද, උපලේඛන 10කින් (වර්තමානයේ 12කින්) ද, ඇමුණුම 3කින් ද සමන්විත ලිඛිත ව්‍යවස්ථාවකි. එමෙන්ම ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා සංශෝධන කාර්ය පටිපාටිය පරීක්‍ෂා කිරීමේ දී එය අනම්‍ය ව්‍යවස්ථාවක් බව ද පෙනී යයි. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව සංශෝධනය සඳහා ඇති විධිවිධාන තුන් ආකාරයකි.

- i. මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ ව්‍යවස්ථාදායකයේ සරල බහුතර ඡන්දයෙන් පමණක් සංශෝධනය කළ හැකි විධිවිධාන පැවතීම
- ii. මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ ව්‍යවස්ථාදායකයේ ද්වි මණ්ඩලයන්හි වෙන වෙන ම 2/3කට වැඩි බහුතර අනුමැතියෙන් ද, ප්‍රාන්ත රාජ්‍යයන්ගෙන් අඩකට වැඩි සංඛ්‍යාවක අනුමැතියෙන් ද සංශෝධනය කළ හැකි වගන්ති පැවතීම
- iii. මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ ව්‍යවස්ථාදායකයේ ද්වි මණ්ඩලයන්හි වෙන වෙන ම 2/3කට වැඩි බහුතර ඡන්දයෙන් සංශෝධනය කළ හැකි වගන්ති පැවතීම

2. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ උත්තරීතර භාවය

ඉන්දියානු ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට අනුව එරට උත්තරීතර නීතිය ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා නීතිය යි. අනෙක් සියලු නීති පැනවිය යුත්තේ එයට යටත්ව ය.

3. මධ්‍යම ආණ්ඩුව ප්‍රාන්ත ආණ්ඩු අතර බලතල බෙදා දැක්වීම

ඉන්දියානු ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට අනුව මධ්‍යම ආණ්ඩුව හා ප්‍රාන්ත ආණ්ඩු අතර බලතල බෙදා ඇත්තේ ලැයිස්තු තුනක් යටතේ ය. එනම්,

- i. මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ බලතල
මෙයට විෂයන් 97ක් (වර්තමානයේ 100ක්) ඇතුළත් ය.
- ii. ප්‍රාන්ත ආණ්ඩුවේ බලතල
මෙයට විෂයන් 66ක් (වර්තමානයේ 61ක්) ඇතුළත් ය.
- iii. සමගාමී බලතල (මධ්‍යම ආණ්ඩුව හා ප්‍රාන්ත ආණ්ඩුව එක්සත්ව ක්‍රියාත්මක කළ යුතු බලතල) මෙයට විෂයන් 47ක් (වර්තමානයේ 52ක්) ඇතුළත් ය.

ඉහත සඳහන් බලතලවලට අතිරේක වූ යම් බලයක් වේ නම් ඒ සියල්ල ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවෙන් ම මධ්‍යම ආණ්ඩුව වෙත පවරා ඇත.

4. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ ආරක්‍ෂකයා ලෙස අධිකරණය කටයුතු කිරීම

ඉන්දියානු ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව විවරණය කිරීමේ හා අර්ථ නිරූපණය කිරීමේ බලය එරට ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මගින් ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණයට පවරා දී නැතත්, ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණය එම බලය ක්‍රියාවට නංවනු ලැබේ. ඒ අනුව ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ ආරක්‍ෂකයා වන්නේ ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණය යි. මේ නිසා මධ්‍යම ආණ්ඩුව හෝ ප්‍රාන්ත ආණ්ඩු හෝ පනවන නීති හෝ විධායක ක්‍රියා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට පටහැනි නම්, ඒවා අවලංගු කිරීමේ බලය ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණයට හිමි වේ.

5. මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ ව්‍යවස්ථාදායකය තුළ ප්‍රාන්ත රාජ්‍යයන්ට නියෝජනයක් ලැබීම

ඉන්දියාවේ ව්‍යවස්ථාදායකය වන පාර්ලිමේන්තුව ද්වි මණ්ඩලික ය. එනම්, ලෝක් සභා සහ රාජ්‍ය සභා වශයෙනි. රාජ්‍ය සභා පිහිටුවා ඇත්තේ ව්‍යවස්ථාදායකය තුළ ප්‍රාන්ත රාජ්‍ය නියෝජනය කිරීම සඳහා ය. එහි නියෝජනයන් ගණන 250කි. ඉන් 238ක් ප්‍රාන්ත නියෝජනය කරනු ලබයි. ඇමෙරිකා එක්සත් ජනපදයේ මෙන් ඉන්දියාවේ සෑම ප්‍රාන්තයකට ම දෙවන මණ්ඩලය තුළ සමාන නියෝජනයක් හිමි නොවේ. මෙහි දෙවන මණ්ඩලය තුළ ප්‍රාන්ත නියෝජනය කිරීම සඳහා වූ නියෝජනයන් ගණන තීරණය කරන්නේ ඒ ඒ ප්‍රාන්තයේ ජන සංඛ්‍යාව පදනම් කරගෙන ය.

6. ද්විත්ව දේශපාලන ක්‍රමයක් පැවතීම

ඉන්දියාව තුළ මධ්‍යම ආණ්ඩුව හා ප්‍රාන්ත ආණ්ඩු වශයෙන් පාලන ඒකක දෙකක් තිබේ. ඒවාට ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවෙන් පවරා ඇති බලතල ක්‍රියාවට නැංවීමට ස්වාධීන බලයක් හිමි වී තිබේ.

මෙබඳු සන්ධිය ලක්ෂණ ඉන්දියානු ආණ්ඩුක්‍රමය තුළ පැවතියත් එහි ඒකීය ආණ්ඩුක්‍රමයක ලක්ෂණ ද පවතී. එනම්,

1. ප්‍රාන්ත ආණ්ඩුවල නීති පැනවීමේ කටයුතුවලට ජනාධිපතිවරයාගේ මැදිහත් වීම

ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 200 වෙනි වගන්තිය අනුව ප්‍රාන්ත ව්‍යවස්ථාදායකය විසින් සම්මත කෙරෙන සමහර පනත් සඳහා ප්‍රාන්ත ආණ්ඩුකරුගේ පමණක් නොව ජනාධිපතිවරයාගේ ද අනුමැතිය අවශ්‍ය ය. එවන් පනත් කිහිපයක් මෙසේ ය.

i. මහාධිකරණයේ තත්ත්වය හා බලතල කෙරෙහි බලපාන පනත්

ii. දේපළ පවරා ගැනීම පිළිබඳ පනත්

iii. රාජ්‍ය හෝ ප්‍රාන්ත හදිසි අවස්ථා ප්‍රකාශයට පත් කළ විට පනවන සියලු අණ පනත්

මෙබඳු පනත් සඳහා වූ ජනාධිපතිවරයාගේ මතය ද දක්වමින් ඒවා යළි සලකා බලන ලෙස දක්වා ප්‍රාන්ත වෙත ආපසු හරවා යැවීමට මෙන්ම ඒවාට නිශේධ බලය යෙදීමට ද ජනාධිපතිවරයාට බලය තිබේ.

2. හදිසි අවස්ථා යටතේ ඒකීය පාලනයක් ඇති වීම

ඉන්දියාවේ හදිසි අවස්ථාව පැනවිය හැකි ආකාර තුනකි. එනම්,

i. රාජ්‍ය හදිසි අවස්ථාව

ii. ප්‍රාන්ත හදිසි අවස්ථාව

iii. මූල්‍ය හදිසි අවස්ථාව

ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 250 හා 251 වගන්තිවලට අනුව රාජ්‍ය හදිසි අවස්ථාවක් පනවා ඇති විටක, මධ්‍යම ආණ්ඩුව පනවන නීති ප්‍රාන්ත රාජ්‍යයන්හි නීති සමඟ ගැටෙන්නේ නම්, බලාත්මක වන්නේ මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ නීතිය යි. නමුත් හදිසි අවස්ථාව අවසන් වී මාස හයක් ගත වූ පසු මධ්‍යම ආණ්ඩුව පැනවූ නීති ක්‍රියාත්මක වීම අවසන් වේ.

ප්‍රාන්ත හදිසි අවස්ථාවක් පැනවූ කල්හි, අදාළ ප්‍රාන්ත රාජ්‍යයේ විධායක බලය ද, ව්‍යවස්ථාදායක බලය ද, ක්‍රියාවට නැංවීමේ බලය ජනාධිපතිවරයා වෙත පැවරීමට පාර්ලිමේන්තුවට ප්‍රථමය. එවිට බොහෝ විට සිදු විය හැක්කේ මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ අවශ්‍යතා අනුව ප්‍රාන්තය පාලනය වීම යි.

මූල්‍ය හදිසි අවස්ථාව ප්‍රකාශයට පත් කළ හැක්කේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 360 වන වගන්තිය යටතේ ය. එවිට ප්‍රාන්ත රාජ්‍යයන්ට පවරා ඇති මුදල් බලතල ක්‍රියාවට නැංවීමේ සීමාවන් පැනවීමේ බලය මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ පාර්ලිමේන්තුව සතු වේ.

3. ප්‍රාන්ත ආණ්ඩු තාවකාලික ව විසුරුවා හැරීම

ප්‍රාන්ත හදිසි අවස්ථාවක් පැනවූ විටක එහි පාලනය ජනාධිපතිවරයා යටතට පත් කළ හැකි වේ. එසේ කළ අවස්ථා කිහිපයකි. ඉන් එක් අවස්ථාවක් ලෙස ඉන්දු - පකිස්ථාන් යුද්ධ කාලයේ ජම්මු - කාශ්මීර් ප්‍රාන්තයේ පාලනය ජනාධිපතිවරයා යටතට පත් කිරීම දැක්විය හැකි ය.

4. ඒකීය අධිකරණයක් හා ඒකීය නීති ක්‍රමයක් පැවතීම

ඉන්දියාවේ දැකිය හැක්කේ මධ්‍යම ආණ්ඩුව යටතේ ක්‍රියාවට නැංවෙන අධිකරණ ක්‍රමයකි. එහි ක්‍රියාවට නැගෙන්නේ ද මධ්‍යම ආණ්ඩුව විසින් පිළිගත් නීති පද්ධතියකි. ඒ අනුව ඉන්දියානු ශ්‍රේණිධායකරණය එහි ඉහළ ම අධිකරණය වේ. ප්‍රාන්ත රාජ්‍යවල ඉහළ ම අධිකරණය වන මහාධිකරණය පිහිටුවීම, විනිශ්චයකරුවන් පත් කිරීම හා ඔවුන්ට බලය පැවරීම මධ්‍යම ආණ්ඩුව සතු කාර්යයකි. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 222 වගන්තිය යටතේ එම අධිකරණවල විනිශ්චයකරුවන් ස්ථාන මාරු කළ යුත්තේ අගවිනිසුරුගේ උපදෙස් මත ජනාධිපතිවරයා විසිනි.

5. සමස්ත ඉන්දියානු රාජ්‍ය සේවය

සමස්ත ඉන්දියාවට ම බලපාන මධ්‍යම ආණ්ඩුව යටතේ පාලනය වන පොදු සේවාවන් පවත්වාගෙන යාම පිණිස ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මඟින් සමස්ත ඉන්දියානු රාජ්‍ය සේවයක් පිහිටුවා ඇත. ඒ අනුව සිවිල් සේවාව හා පොලිස් සේවාව පොදු සේවාවක් ලෙස ව්‍යවස්ථාව මඟින් නම් කර ඇති අතර, මෙම සේවාවන් පිළිබඳ ව සම්පූර්ණ පරිපාලන බලතල මධ්‍යම ආණ්ඩුව සතු වේ.

6. මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ නීති ප්‍රමුඛස්ථානයේ පැවතීම

ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 254 වගන්තිය අනුව මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ නීති හා ප්‍රාන්ත ආණ්ඩුවක නීති අතර ගැටුමක් ඇති වුව හොත් වලංගු වන්නේ මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ නීතිය යි. එසේ ම මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ පාර්ලිමේන්තුව පනවන නීති මඟින්,

අ. ප්‍රාන්ත රාජ්‍ය පනවා ඇති නීතිවලට අලුත් නීති එකතු කළ හැකි ය.

ආ. ප්‍රාන්ත ආණ්ඩු පැනවූ නීති සංශෝධනය කළ හැකි ය.

ඇ. ප්‍රාන්ත ආණ්ඩු පැනවූ නීති මුළුමනින් ම වෙන් කිරීමට හෝ ක්‍රියාත්මක වන ස්වරූපය වෙනස් කළ හැකි ය.

7. මධ්‍යම ආණ්ඩුව විසින් යම් යම් කරුණු පිළිබඳ ව ප්‍රාන්ත රාජ්‍යයන්ට ආඥා නිකුත් කළ හැකි වීම

ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 258 වගන්තිය අනුව ප්‍රාන්ත රාජ්‍යයන්හි කැමැත්ත ඇති ව හෝ නැති ව, එසේ ම කොන්දේසි ඇති ව හෝ නැති ව, සමහර කාර්යයන් කරන මෙන් ප්‍රාන්ත රාජ්‍යයන්ට හා ඒවායේ නිලධාරීන්ට නියම කිරීමේ බලය මධ්‍යම ආණ්ඩුව සතු ව පවතී.

මේ අනුව පැහැදිලි වන්නේ සම්භාව්‍ය සන්ධිස් වාදයේ දක්වෙන මූලධර්මවලට පටහැනි තත්ත්වයක් ඉන්දියාව තුළ දැකිය හැකි බව ය. ඉන්දීය සන්ධිස් ක්‍රමය තුළ දැකිය හැක්කේ ශක්තිමත් මධ්‍යම ආණ්ඩුවක් සහ දුර්වල ප්‍රාන්ත රාජ්‍යයන් පවතින තත්ත්වයකි.

ඉන්දියානු ආණ්ඩුක්‍රමයේ ස්වභාවය පිළිබඳ ව එහි ව්‍යවස්ථා සම්පාදක මණ්ඩලයේ සභාපතිවරයා වූ ආචාර්ය බී. ආර්. අම්බේදිකාර් මෙසේ ප්‍රකාශ කරයි. "ඉන්දියානු ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව සාම්ප්‍රදායික ගෞරවය මුලධර්ම අනුප්‍රාප්ත සකස් කළ එකක් නොවේ. එය ගොඩනගා තිබෙන්නේ සාමාන්‍ය තත්ත්වය යටතේ සන්ධිත ආණ්ඩුක්‍රමයක් ලෙස ක්‍රියාත්මක වන ලෙසත්, යුද්ධ හා වෙනත් හදිසි අවස්ථා යටතේ ඒකීය ව්‍යවස්ථාවක් ලෙස ක්‍රියාත්මක වන ලෙසත් අරමුණු කොටගෙන ය."

මේ නිසා ඉන්දියානු සන්ධිත ක්‍රමය පිළිබඳ අදහස් දක්වන මහාචාර්ය කේ.පී. විසර් පවසන්නේ ඉන්දියානු ආණ්ඩුක්‍රමය අර්ධ සන්ධිත ක්‍රමයක් බව ය. මොරිස් ජෝන්ගේ මතය වන්නේ එය "සමුපකාර ගෞරවය ක්‍රමයක්" බව ය. හානි හා හර්මා නම් ඉන්දියානු දේශපාලන විචාරකයන් දෙදෙනා පවසන්නේ ඉන්දියානු සන්ධිත ක්‍රමය ඉතා ම දැඩි "මධ්‍යගත සන්ධිත ක්‍රමයක්" බව යි.

C කොටස

05. 1. කෝල්බ්‍රයික් කොමිෂම ඩබ්. එම්. ජී. කෝල්බ්‍රයික් විසින් මෙහෙයවන ලදී. ඔහු ලංකාවට පැමිණියේ 1829 අප්‍රේල් මාසයේ ය. කැමරන් කොමිෂම ඩී.එච්. කැමරන් විසින් මෙහෙයවන ලදී. ඔහු ලංකාවට පැමිණියේ 1830 දී ය.

කෝල්බ්‍රයික් කොමිෂම පත් කිරීමට මූලික හේතුව වූයේ ලංකා රජයේ මුදල් තත්ත්වය පිරිහී යාම හා ලංකා රජයේ නොයෙක් අක්‍රමිකතා සම්බන්ධයෙන් ඉංග්‍රීසි ජාතිකයන් විසින් එංගලන්තයේ දී ගෙන ගිය උද්ඝෝෂණ නිසා ය. එම කොමිෂමට පැවරුණ කාර්ය වූයේ දිවයිනේ පාලනය, පරිපාලනය හා ආදායම් එකතු කිරීම පිළිබඳ ව පරීක්ෂා කර ඒවා වැඩි දියුණු කිරීමට අවශ්‍ය පියවර නිර්දේශ කිරීම යි.

කැමරන් කොමිෂම පත් කිරීමට හේතු වූයේ ආණ්ඩුකරු විසින් අධිකරණ කටයුතුවලට අතිශය ලෙස මැදිහත් වන බවට 1811 - 1819 කාලයේ අගවිනිසුරු ධුරය දරූ ඇලෙක්සැන්ඩර් ජෝන්ස්ටන් විසින් ආණ්ඩුවට කරුණු දක්වීමේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස ය. කැමරන් කොමිෂමට පැවරුණු කාර්ය වූයේ ලංකාවට සුදුසු අධිකරණ ක්‍රමයක් පිළිබඳ නිර්දේශ ඉදිරිපත් කිරීම ය.

කෝල්බ්‍රයික් කොමිෂමේ නිර්දේශ :-

- ආණ්ඩුකරුගේ බලතල අඩු කළ යුතු ය.
- පරිපාලන කටයුතු සඳහා ආණ්ඩුකාරවරයාට සහය වීම විනිසුම් විධායක සභාවක් ද, නීති පැනවීම සඳහා ව්‍යවස්ථාදායක සභාවක් ද පිහිටවිය යුතු ය.
- උඩරට හා පහතරට ඒකාබද්ධ කර පරිපාලනයේ පහසුම සඳහා දිවයින පළාත් පහකට බෙදිය යුතු ය.
- සිවිල් සේවාවට ලාංකිකයන් ඇතුළත් කරගැනීමට අවශ්‍ය පියවර ගත යුතු ය.
- රාජ්‍ය වෙළඳ ඒකාධිකාරය අහෝසි කළ යුතු ය.
- ප්‍රාග්ධන සම්පාදනය සඳහා තැන්පත් බැංකුවක් ආරම්භ කළ යුතු ය.
- රාජ්‍ය සේවකයන්ට ව්‍යවසායක කටයුතුවල යෙදීමට අවසර දිය යුතු ය.

කැමරන් කොමිෂමේ යෝජනා :-

- ආණ්ඩුකාරවරයාගේ පාලනයෙන් සිවිල් උසාවි නිදහස් කළ යුතු ය.
- ඒකීය අධිකරණ ක්‍රමයක් දිවයින තුළ ස්ථාපිත කළ යුතු ය.
- යුරෝපීයයන් වෙනුවෙන් ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණය විසින් වෙන ම ක්‍රියාත්මක කළ සිවිල් නඩු විනිශ්චය කිරීමේ ක්‍රියා පටිපාටිය අහෝසි කළ යුතු ය.
- සිවිල් හා අපරාධ යන දෙවර්ගයේ ම අභියාචනා නඩු විසඳීමේ බලය ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණයට පවරා දිය යුතු ය.
- නඩු විභාග කිරීමේ දී ලාංකික තක්සේරුකරුවන් විනිශ්චයකරුවන් සමඟ එක්ව වැඩ කළ යුතු ය.
- සිවිල් හා අපරාධ අධිකරණ බලය සිවිල් උසාවිවලට පවරා දීම හා ප්‍රධාන නගර පදනම් කරගෙන දිස්ත්‍රික් උසාවි පිහිටුවිය යුතු ය.
- අග්‍රවිනිශ්චයකරු හා පියුනිස් විනිශ්චයකරුවන් දෙදෙනෙකු සහිත ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණයට සමස්ත අධිකරණ පරිපාලනය කිරීමේ බලය පැවරිය යුතු ය.

මෙම යෝජනා ක්‍රියාත්මක කිරීම නිසා ලාංකීය සමාජය අත්පත් කරගත් දේශපාලන, ආර්ථික හා සමාජ ප්‍රතිඵල ගණනාවකි. ඒවා වාසි - අවාසි ලෙස ද විග්‍රහ කළ හැකි ය.

කෝල්බ්‍රයික් නිර්දේශවල වාසි :-

1. අනිවාර්ය රාජකාරී ක්‍රමය අහෝසි කිරීම
ලාංකික සිංහල - දෙමළ සමාජය තුළ අනාමය කුල ධුරාවලියක් පැවතිණි. එම ධුරාවලිය තුළ යම් පුද්ගලයෙකුට හෝ කුලයකට හිමි ස්ථානය තීරණය වූයේ ඔහුට හිමි වූ රාජකාරී මත ය. ඒ අනුව රාජකාරී ක්‍රමය යටතේ පුද්ගලයන්ගේ සමාජීය උස් - පහත් බව තීරණය කෙරිණි.

රාජකාරි ක්‍රමයට අනුව ඉඩම් හිමි රඳලයින් ප්‍රකූන් විය. අනෙකුත් අය පීඩිතයන් වූ අතර, එම පීඩිතයන් ද යම් ධුරාවලියකට යටත් කරනු ලැබීය. ඒ අනුව ඔවුන්ගේ සමාජයීය තරාතිරම තීරණය විය.

රාජකාරි ක්‍රමය අහෝසි කිරීමත් සමඟ ඔවුන්ට තමන් කැමති රැකියාවක් කිරීමට හැකි විය. රඳලයන් සමඟ තිබූ බැඳීම් ද අවසන් විය. අනිත් අතට ඉංග්‍රීසි අධ්‍යාපනය පුළුල් කිරීම නිසා කැමති කෙනෙකුට අධ්‍යාපනය ලැබීමේ වරම ද හිමි විය. ඉමහි ප්‍රතිඵලය වූයේ පුද්ගලයාගේ සමාජ තරාතිරම සලකා බැලෙන සාධකය ලෙසට අධ්‍යාපනය හා දේපළ සබඳතාවේ ස්වරූපය ඉදිරියට පැමිණීම ය. මේ නිසා “කුල මානය” බිඳ වැටුණු අතර රඳල බලය ද පිරිහීමට ලක් විය.

2. නිදහස් වෙළඳාම හා පෞද්ගලික ව්‍යවසායට මාවත සැකසීම

ලංකාව තුළ ධනවාදී ආර්ථික ක්‍රමයක් ඇති වීමට මූල පිරුවේ කෝල්බෲක් - කැමරන් යෝජනාවන් ය. රාජකාරි ක්‍රමය අහෝසි කිරීම මඟින් නිදහස් ශ්‍රම වෙළඳ පොළක් නිර්මාණය විය. රාජ්‍ය වෙළඳ ඒකාධිකාරය අහෝසි කිරීම නිසා ආයෝජකයන්ට නිදහසේ ආයෝජනය කිරීමට ඉඩ සැලසිණි. කොළඹින් පිටත ඉඩම් මිල දී ගැනීමට තිබූ තහංචි ඉවත් කිරීම නිසා යුරෝපීය ආයෝජකයන්ට ප්‍රාග්ධන ආයෝජනයට තිබූ බාධක ඉවත් කෙරිණි. මේ නිසා නිදහස් වෙළඳ ආර්ථිකයක් එතම්, “රාජ්‍ය නිර්බාධවාදී” ආර්ථික ක්‍රමයක් දිවයින තුළ ගොඩනැගුණි.

3. ලාංකික මධ්‍යම පන්තියක් බිහිවීම

රාජකාරි ක්‍රමය අහෝසි කිරීම, නිදහස් වෙළඳ පොළ ආර්ථිකයන් ඇති කිරීම, දේශීය චතු වගාවට දිරි දීම, ඉංග්‍රීසි අධ්‍යාපනය පුළුල් කිරීම හා ස්වදේශිකයන් රාජ්‍ය සේවයට බඳවා ගැනීම ආදී වූ බ්‍රිතාන්‍ය පාලකයන්ගේ පාලන ප්‍රතිපත්ති නිසා ලාංකික මධ්‍යම පන්තියක් බිහි විය. එය පොල් වගාවෙන්, මිනිරන් හැරීමෙන්, කරත්ත ප්‍රවාහන කොන්ත්‍රාත්වලින්, මත්පැන් පෙරීමෙන් හා කුඩා කර්මාන්තවලින් ධනය රැස් කරගත් පුද්ගලයින්ගෙන් ද, ඉංග්‍රීසි අධ්‍යාපනය ලැබූ රාජ්‍ය සේවයේ නියුක්ත වූවන්ගෙන් ද, වෛද්‍ය හා නීති වෘත්තීන්හි යෙදුණ අයගෙන් ද සමන්විත විය. මොවුන් මැකොලේ සාම්පරයා විසින් “ලෙයින් හා වර්ණයෙන් ඉන්දිය වූ නමුදු රුවිය, මහිමතාන්තර, සදාචාරය හා බුද්ධිය අතින් ඉංග්‍රීසි වූ පුද්ගලයන් රැසක්” ලෙස හැඳින්වූ පිරිසට සමාන යැයි ආචාර්ය කුමාර් ජයවර්ධන පවසන්නී ය.

4. ලාංකික ආණ්ඩුව ලිබරල් කරණය කිරීම

බ්‍රිතාන්‍යයන් යටතේ ලංකාවේ පැවති රාජාණ්ඩුක්‍රමය බිඳ දමා තිබුණත්, කෝල්බෲක් හා කැමරන් ලංකාවට පැමිණෙන විටත් එහි මූලික ලක්ෂණ එලෙස ම තිබිණි. ලාංකිකයන්ට තමන්ගේ ම වූ රජෙකු නොසිටියත්, බ්‍රිතාන්‍ය ආණ්ඩුකාරවරයා රජෙකුට ආදේශකයක් විය. රාජාණ්ඩු පාලනය යටතේ “රාජ්‍යය නම් මමය” යන ආකල්පයෙන් රජු කටයුතු කළ හෙයින් ඔහු සතු ව ව්‍යවස්ථාදායක, විධායක, අධිකරණ බලය කේන්ද්‍රගත ව තිබිණි. එම බලය ලංකාවේ සිටි බ්‍රිතාන්‍ය ආණ්ඩුකාරවරයා සතු ව ද පැවතිණි. මේ නිසා ලංකාවේ මුල් කාලීන ආණ්ඩුකාර පාලනය තුළ “රාජ්‍යය හා ආණ්ඩුව අතර වෙනසක් නොවීය” යි පවසයි.

කෝල්බෲක් හා කැමරන් බ්‍රිතාන්‍ය ලිබරල් අදහස්වලින් පෝෂිත විද්වතුන් දෙදෙනෙකි. ඔවුන්ගේ අපේක්‍ෂාව වූයේ “ලිබරල්වාදයේ මූල බිජයන් ලංකාව තුළ රෝපණය කිරීමය” යි ඔවුහු යිය වාර්තාවේ සටහන් කළහ. එහි දී ආණ්ඩුව ලිබරල් කරණය කිරීම සඳහා ඔවුන් ගත් මූලික පියවර වූයේ, ආණ්ඩුකරු සතු වූ බලතල අඩු කිරීම හා ව්‍යවස්ථාදායක, විධායක හා අධිකරණ බලතල ක්‍රියාවට නැංවීම සඳහා වෙන වෙන ම ආයතන තුනක් පිහිටුවීම යි. එසේ ම රාජකාරි ක්‍රමය අහෝසි කිරීම ද, වෘත්තීමය රාජ්‍ය සේවාවක් පිහිටුවීම ද, නීතියේ ආධිපත්‍ය ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීම ද, ආණ්ඩුව ලිබරල් කරණය කිරීමට කරන ලද යෝජනාවන් ය.

5. පාර්ලිමේන්තු ආණ්ඩුක්‍රමයකට මූල පිරීම

කෝල්බෲක් නිර්දේශ මඟින් ඡන්ද බලය ලබා නොදුන්නත්, ජනතාව පාලනයට සම්බන්ධ කරගැනීමේ අවශ්‍යතාව පෙන්වා දෙන ලදී. ඒ මෙසේ ය. “කලින් කරන ලද දැන්වීමක් නොමැතිව නොයෙක් නීති - රීති පැනවීමෙන්, එයින් තමන්ට සිදු විය හැකි අතර්ථය පිළිබඳ ව අදහස් ප්‍රකාශ කිරීමට අවස්ථාවක් මහජනයාට නොලැබෙයි. විවිධ චාරිත්‍ර විශේෂයන් හා බැඳුණු නොයෙක් ජනවර්ගයන්ගෙන් සමන්විත, නවීන දැයින් උද්ගත විය හැකි ප්‍රතිඵල කෙරෙහි විශේෂ සැලකිල්ලක් දක්වන සමාජයක් සඳහා අලුත් නීති පැනවිය යුත්තේ, ඒවායේ ගැබ් වූ කරුණු මහජනයා විසින් කල් තියා දැන සලකා බැලීමෙන් පසුව ය. හිටපුවියේ එවැනි දෙය සම්මත කරගැනීම යුක්ති සහගත නොවේ.”

මෙයට මූල පිරීමක් ලෙස 1833 දී ව්‍යවස්ථාදායක සභාවක් පිහිටුවන ලදී. එය මහජන ඡන්දයෙන් පත් වූවක් නොවන අතර, ආණ්ඩුකාරවරයා විසින් පත් කරන ලද සාමාජිකයන්ගෙන් යුක්ත විය. එහි මූලස්ථාන ගන්නේ ද ආණ්ඩුකාරවරයා ය. මේ ව්‍යවස්ථාදායක සභාවට තිබූ එක ම බලය වූයේ ආණ්ඩුකාරවරයා ඉදිරිපත් කරන කෙටුම්පත් සාකච්ඡා කර අනුමත කිරීම පමණි. එහෙත් මෙය පාර්ලිමේන්තු ආණ්ඩුක්‍රමයක් සඳහා තබන ලද පළමු පියවර ලෙස අගය කළ හැකි ය. එයට හේතුව මූල දී එයට නීති සම්පාදනය පිළිබඳ වැදගත් බලයක් හිමි නොවූවත්, පසු කාලයේ එහි සාමාජිකත්වය මෙන්ම, බලතල ද වැඩි වී පාලන ක්‍රමයේ කේන්ද්‍රස්ථානය බවට පත් වීමයි.

6. නිදහස් හා ස්වාධීන අධිකරණ ක්‍රමයක් ලංකාව තුළ සංවර්ධනය වීම

කෝල්බෲක් ලංකාව පැමිණෙන විට අධිකරණ ක්‍රම දෙකක් ක්‍රියාත්මක විය. ඒ උඩරට සාම්ප්‍රදායික නීතිය යටතේ වූ අධිකරණ ක්‍රමය හා පහතරට රෝම - ලන්දේසි නීතිය යටතේ වූ අධිකරණ ක්‍රමය වශයෙනි. එහි දී පහතරට සිවිල් අධිකරණ කටයුතු කෙරුණේ ලංකාවේ ප්‍රධාන විධායක නිලධාරියා වූ ආණ්ඩුකරුගේ ප්‍රධානත්වයෙන් පැවති අධිකරණ පද්ධතියක් මඟිනි.

කෝල්බෲක් හා කැමරන් ලංකාවට පැමිණෙන විට ව්‍යවස්ථාදායක, විධායක හා අධිකරණ කටයුතු පැවතුණේ ආණ්ඩුකරු යටතේ ය. එය අධිකරණයේ ස්වාධීනත්වයට හානිකර විය. සෑම සිවිල් අධිකරණ කටයුත්තක ම ප්‍රධානියා ආණ්ඩුකාරවරයා වූ අතර ම, උඩරට ප්‍රදේශවල අපරාධ අධිකරණ කටයුතු පිළිබඳ පරමබලධරයා ද විය.

කැමරන්ගේ යෝජනා අනුව අධිකරණ කටයුතු සම්බන්ධයෙන් ආණ්ඩුකාරවරයාට තිබූ බලය ඉවත් කරන ලදී. එපමණක් නොව යුරෝපීන් වෙනුවෙන් පැවති සිවිල් නඩු විභාග කිරීම පිළිබඳ විශේෂත්වයන් ඉවත් කරන ලදී. සිවිල් හා අපරාධ නඩු විභාග කිරීම, විධිමත් අධිකරණ පද්ධතියකට පවරා දෙන ලදී. මේ තුළින් ස්වාධීන අධිකරණ ක්‍රමයක් ලංකාව තුළ ස්ථාපිත වූව; පමණක් නොව, නීතියේ ආධිපත්‍යය ද තහවුරු කිරීමට පියවර ගැනිණි.

7. වරප්‍රසාදිත ජන කණ්ඩායම්වලට එම තත්ත්වය අහිමි වීම

රාජකාරි ක්‍රමය පැවතීම හේතුවෙන් ඉඩම් හිමි රඳලයින් විශේෂ වරප්‍රසාදිත ජන කණ්ඩායමක් විය. ඔවුන් සමාජයේ ප්‍රභූන් ලෙස සැලකිණි. ඔවුන් සමාජයේ පළමු පෙළ ජන කණ්ඩායම විය. එනිසා අනෙක් පුරවැසියන් ඔවුන්ට ගරුයරු කළ යුතු වූ අතර, දෙවන පෙළ ජන කණ්ඩායමක් බවට පත් විය. මේ අතර උඩරට ප්‍රදේශවල ඔවුන්ට සමහර අධිකරණ බලතල ද තිබිණි.

රාජකාරි ක්‍රමය අහෝසි කිරීම හා නීතියේ ආධිපත්‍යය සුරැකින කිරීමට පියවර ගැනීම මඟින් ඔවුන් සතු ව තිබූ මේ විශේෂිත බලතල අහිමි කිරීමට කෝල්බෲක් - කැමරන් ප්‍රතිසංස්කරණවලට හැකි විය.

8. ලාංකේය අධ්‍යාපන ක්‍රමය ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීම

මෙතෙක් ලංකාවේ පැවතියේ පිරිවෙන මුල් කරගත් දේශීය අධ්‍යාපන ක්‍රමයකි. එහි සිංහල, දෙමළ, පාලි, සංස්කෘත, නක්ෂත්‍රය, ආයුර්වේදය ආදිය ඉගැන්වීය. කෝල්බෲක් - කැමරන් යෝජනා අනුව ඉංග්‍රීසි අධ්‍යාපනය පුළුල් කිරීම සඳහා වූ කරන ලද දිරිගැන්වීම් හේතුවෙන්, ඉංග්‍රීසි බස පමණක් නොව යුරෝපීය සමාජය තුළ වූ නවීන දැනුම ද ලාංකිකයන්ට ලබාගැනීමට හැකි විය.

• කෝල්බෲක් - කැමරන් ප්‍රතිසංස්කරණවල අවාසි

1. පැරණි සිංහල සහ දෙමළ සමාජ ක්‍රමයේ මූලික පදනම අවතක්සේරු කිරීම

පැරණි සිංහල හා දෙමළ සමාජ ක්‍රමයේ මූලික පදනම වූයේ වී ගොවිතැන පදනම් කරගත් කෘෂිකාර්මික ආර්ථික ක්‍රමය යි. කෝල්බෲක් කොමිසම ඒ පිළිබඳ ව සැලකිල්ලක් නොදක්වූ අතර ඒ වෙනුවට ව්‍යාපාරික කෘෂිකාර්මික අර්ථ ක්‍රමයක් ගොඩනැගීමට අවශ්‍ය යෝජනා ඉදිරිපත් කරන ලදී. එහි අනිසි ප්‍රතිඵලය වූයේ දේශීය කෘෂිකර්මය බිඳ වැටීම, ආනයනය අපනයන ආර්ථික ක්‍රමයක් ඇති වීම, උඩරට සම්ප්‍රදායික වැසියන්ට සිය ජීවන පැවැත්මට අවශ්‍ය ඉඩම් හිඟයක් ඇති වීම ආදිය යි.

2. ජනවාර්ගික අර්බුදයක් නිර්මාණය වීම

19 වන සියවස ආරම්භ වීමත් ලංකාවේ සිංහල, දෙමළ හා මුස්ලිම් ජනයා ඉතා සමගියෙන් ජීවත් වූහ. විශේෂයෙන් සිංහල - දෙමළ මිශ්‍ර විවාහයන් විය. ලංකාවේ උඩරට අවසාන පාලකයන් වූයේ ද ද්‍රවිඩ සම්භවයක් සහිත නායකත්ව වංශිකයින් ය. එහෙත් කෝල්බෲක් යෝජනා මත පිහිට වූ ව්‍යවස්ථාදායක සභාවට ජනවාර්ගික පදනමින් නියෝජනයන් පත් කිරීම නිසා එක් එක් ජන වර්ග අතර තරගකාරීත්වය ද, අවිශ්වාසය ද ගොඩනැගිණි. එහි ප්‍රතිඵලය වූයේ ජනවර්ග අතර විරසක භාවයක් ඇති වීම යි.

• ඩොනමෝර් ව්‍යවස්ථාව යටතේ පිහිටුවන ලද විධායක කාරකසභා ක්‍රමයේ වාසි අවාසි

ලංකාව සඳහා නව ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවක් සකස් කිරීම පිණිස අවශ්‍ය යෝජනා ඉදිරිපත් කිරීම සඳහා බ්‍රිතාන්‍ය යටත් විජිත ලේකම් විසින් 1927 දී ඩොනමෝර් කොමිසම පත් කරන ලදී. එය ලංකාවට පැමිණියේ 1927-11-13 දින දී ය. 1928-01-18 තෙක් ඔවුහු දිවයිනේ රැඳී සිටිමින් සාක්ෂි එක්රැස් කළහ.

ඩොනමෝර් කොමිසමේ ප්‍රධාන යෝජනා මෙසේ ය.

- සර්ව ජන ඡන්ද බලය පිරිනැමීම
- වාර්ගික නියෝජනය අහෝසි කිරීම
- භූමිය පදනම් කරගත් නියෝජන ක්‍රමයක් හඳුන්වාදීම
- රාජ්‍ය මන්ත්‍රණ සභාවක් පිහිටුවීම
- ප්‍රධාන විධායක කටයුතු භාර ව රාජ්‍ය නිලධාරීන් තිදෙනෙකු පත් කිරීම
- විධායක කාරක සභා ක්‍රමයක් ඇති කිරීම

ඩොනමෝර් ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ පළමුවන උපලේඛනයේ විධායක කාරක සභා හතක් දක්වා තිබිණි. එනම්,

1. ස්වදේශ කටයුතු පිළිබඳ විධායක කාරක සභාව
2. කෘෂිකර්ම හා ඉඩම් පිළිබඳ විධායක කාරක සභාව
3. පළාත් පාලන කටයුතු පිළිබඳ විධායක කාරක සභාව
4. සෞඛ්‍ය කටයුතු පිළිබඳ විධායක කාරක සභාව
5. කම්කරු, කර්මාන්ත හා වාණිජ කටයුතු පිළිබඳ විධායක කාරක සභාව
6. අධ්‍යාපන කටයුතු පිළිබඳ විධායක කාරක සභාව
7. පණිවුඩ හුවමාරු හා වැඩ පිළිබඳ ව විධායක කාරක සභාව

විධායක කාරක සභාවන්ට පැවරී තිබුණු ප්‍රධාන කාර්ය වූයේ, එයට අයත් දෙපාර්තමේන්තුවල විෂයයන් හා කාර්යයන් පිළිබඳ ව සාමාන්‍ය පරීක්ෂාවක් කිරීම යි. ඒ අනුව පහත සඳහන් කාර්යයන් එයට අදාළ විය.

1. කාරක සභාවක් යටතේ ඇති දෙපාර්තමේන්තුවලට අදාළ වාර්ෂික ඇස්තමේන්තු පිළියෙල කිරීම
2. අතිරේක ඇස්තමේන්තු පිළියෙල කිරීම
3. විධායක කාරක සභාවලට අදාළ යෝජිත ව්‍යවස්ථාදායක වැඩපිළිවෙළ සලකා බැලීම
4. විධායක කටයුතු සලකා බැලීම
5. දෙපාර්තමේන්තු කාර්යයන් නිරීක්ෂණය කිරීම හා කාරක සභාවේ සමහර තනතුරුවලට සාමාජිකයන් පත් කිරීම මෙම විධායක කාරක සභා ක්‍රමයේ වාසි හා අවාසි පහත සඳහන් ලෙස පෙළගැස්විය හැකි ය.

වාසි :-

1. අමාත්‍යාංශයක් මන්ත්‍රීවරුන් කණ්ඩායමක් වෙත පැවරීම
 කැබිනට් ආණ්ඩුක්‍රමයක නම් එක් අමාත්‍යාංශයක් කැබිනට් අමාත්‍යවරයෙකු හා නියෝජ්‍ය අමාත්‍යවරයෙකු යටතට පත් වේ. විධායක කාරක සභා ක්‍රමය යටතේ අමාත්‍යාංශයක් මන්ත්‍රීවරුන් 6 - 9 අතර සංඛ්‍යාවකට හිමි විය. මේ නිසා විවිධ අදහස් යෝජනා එම මන්ත්‍රීවරුන් අතරින් පැමිණෙන හෙයින් වඩාත් ඵලදායක යෝජනා ඉදිරිපත් වීමේ සම්භාවිතාවය වැඩි විය. මේ නිසා තීරණ ගැනීමේ ක්‍රියාවලියේ ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී භාවයක් ඇති විය.

2. ජාතික ඒකාග්‍රතාවයක් ගොඩනැගීමට ඉවහල් වීම
 වාර්ගික නියෝජනය හේතුවෙන් හා වෙනත් කරුණුවල බලපෑම නිසා මෙම ක්‍රමය ක්‍රියාත්මක වන කාල වකවානුව වන විට ජන වාර්ගික ගැටලු මතු වෙමින් පැවතිණි. නමුත් එම සෑම ජන වාර්ගික කණ්ඩායමකට ම විධායක කාරක සභා තුළ දේශපාලන කරුණු සම්බන්ධයෙන් මුල් තැන දී කටයුතු කිරීමට සිදුවීම නිසා වාර්ගික වෙනස්කම් මඟින් පෙලඹවුණු කණ්ඩායම්වල මතු වීම දුර්වල කෙරිණ.

3. අන්‍යෝන්‍ය සහයෝගයෙන් ගැටලු විසඳාගත හැකි ව තිබීම
 ධ්‍යානමෝර් ආණ්ඩුක්‍රමය ක්‍රියාත්මක වන යුගයේ විධිමත් දේශපාලන පක්ෂ ක්‍රමයක් ගොඩනැගී නොතිබිණි. ඒ නිසා ප්‍රතිපත්තිමය කරුණු සම්බන්ධයෙන් පාක්ෂික බැඳීමකින් තොර ව ස්වාධීන ව මැදිහත් වීම් කිරීමට සෑම නියෝජිතයෙකුට ම හැකි විය. ඒ අනුව "අන්‍යෝන්‍ය සහයෝගය" පිළිබඳ මූලධර්මය පදනම් ව ගැටලු විසඳා ගැනීමට හැකි විය.

4. සෑම මන්ත්‍රීවරයෙකු ම පාලනයට හවුල් වීම
 විධායක කාරක සභා ක්‍රමය යටතේ සෑම මන්ත්‍රීවරයෙකු ම කුමක් හෝ විධායක කාරක සභාවක සාමාජිකයෙකු විය. එනිසා සෑම මන්ත්‍රීවරයෙකුට ම ව්‍යවස්ථාදායක කටයුතුවලට පමණක් නොව, විධායක කටයුතුවලට ද හවුල් වීමේ අවකාශය සැලසිණි. එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස සෑම මන්ත්‍රීවරයෙකුට ම විධායක හා පරිපාලන කටයුතු සම්බන්ධයෙන් අත්දැකීම් ලබාගත හැකි විය.

5. විධායක හා ව්‍යවස්ථාදායකය ඒකාබද්ධ වීම
 විධායක කාරක සභා ක්‍රමය නිසා පළමු වරට විධායකය හා ව්‍යවස්ථාදායකය අතර ඒකාබද්ධ භාවයක් ඇති විය. විධායක කාරක සභා ක්‍රමය අනුව එකම මන්ත්‍රීවරයා වරෙක රාජ්‍ය මන්ත්‍රණ සභාවේ (ව්‍යවස්ථාදායකයේ) සාමාජිකයෙකු ද, වරෙක විධායක කාරක සභාවේ (විධායකයේ) සාමාජිකයෙකු ද විය. මේ නිසා මන්ත්‍රීවරුන් වගකීමෙන් යුතු ව කටයුතු කිරීමට පෙලඹිණි.

6. සමාජ ප්‍රගතිය සඳහා වන ව්‍යවස්ථා සම්පාදනයට ඉඩ පුස්තාව සැලසීම
 ධ්‍යානමෝර් ආණ්ඩුක්‍රමය ක්‍රියාත්මක වීමට පෙර පැවති ආණ්ඩුක්‍රමයන්හි පැවති විධායකයන්හි සාමාජිකයන් වූයේ මහජන නියෝජිතයන් නොවේ. ඔවුන් එක්කෝ බ්‍රිතාන්‍ය අධිරාජ්‍යයේ රාජ්‍ය සේවකයන් විය. නැතහොත් ආණ්ඩුකාරවරයාගේ ඉතා කිට්ටු ම විශ්වාසවන්තයන් විය. එනිසා ඔවුන් ව්‍යවස්ථාවලට මුල පිරීමේ දී සැලකිල්ල දක්වූයේ ලාංකික සමාජයේ ප්‍රගතිය ගැන නොව බ්‍රිතාන්‍ය අධිරාජ්‍යයේ ප්‍රගතිය පිළිබඳ ව ය.

ධ්‍යානමෝර් ආණ්ඩුක්‍රමය යටතේ වූ විධායක කාරක සභාවන්හි සාමාජිකයන් වැඩි දෙනා මහජන නියෝජිතයන් විය. එනිසා ඔවුන්ට ලාංකික සමාජයේ ප්‍රගතිය වෙනුවෙන් යෝජනා ඇරඹීමට සිදු විය. ඒ නිසා ම අනිවාර්ය අධ්‍යාපනය, ස්ත්‍රීන් රාත්‍රී සේවයේ යොදවා ගැනීමට තහනම් කිරීම, බාල වයස්කරුවන් රැකියාවන්හි යෙදීම තහනම් කිරීම, නිදහස්

අධ්‍යාපනය, නිදහස් සෞඛ්‍යය ආදියට අදාළ අණ පනත් රාශියක් විධායක කාරක සභා ක්‍රමය තුළින් ඉදිරිපත් කෙරිණි.

7. ලාංකිකයන්ට විධායක කටයුතු සම්බන්ධයෙන් මහා පුහුණුවක් ලැබීම

විධායක කාරක සභා ක්‍රමය යටතේ සෑම මන්ත්‍රීවරයෙකු ම කුමක් හෝ විධායක කාරක සභාවක සාමාජිකයෙකු වීම නිසා ඔවුන් සියලු දෙනාට ම එම කටයුතුවලට සහභාගී වීමට හැකි විය. එනිසා ඔවුන්ට අමාත්‍යාංශ හා දෙපාර්තමේන්තු පරිපාලනය පිළිබඳ ව හා ඒවායේ එදිනෙදා ක්‍රියාකාරීත්වය පිළිබඳ ව අවබෝධයෙන් ලබාගත හැකි විය. එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස පසුකාලීන ව (නිදහසින් පසු) පළපුරුදු, පරිපාලන පිළිබඳ ව දක්‍ෂතාවෙන් යුතු, අගමැතිවරුන් හා ඇමතිවරුන් ගණනාවක් ම බිහි කිරීමට විධායක කාරක සභා ක්‍රමය උපකාරී විය.

8. මන්ත්‍රීවරුන්ගේ නිදහස ආරක්‍ෂා වීම

විධායක කාරක සභාවන්හි තීරණ ගත්තේ බහුතර කැමැත්ත අනුව ය. මේ නිසා ඇමතිවරයෙකු එකඟත්වය පළ නොකළ යෝජනාවක් වුව ද, විධායක කාරක සභාව තුළ සම්මත වීමේ ඉඩ ප්‍රස්තාව තිබිණි. එසේ වූ විටක, එම යෝජනාව රාජ්‍ය මන්ත්‍රණ සභාව වෙත ඉදිරිපත් කිරීමට ඇමතිවරයා බැඳී සිටියේ ය. මේ නිසා මන්ත්‍රීවරුන්ගේ පෞද්ගලික තත්ත්වය ඉහළ මට්ටමක පැවති ආණ්ඩුක්‍රමයක් ලෙස ඩොනමෝර් ආණ්ඩුක්‍රමය හැඳින්විය හැකි ය.

අවාසි :-

1. පුද්ගලවාදය පදනම් ව කටයුතු කිරීම

කැබිනට් ආණ්ඩුක්‍රමයන්හි නම් විධායකය සෑම කටයුත්තක් සම්බන්ධයෙන් ම සාමූහික ව කටයුතු කරනු ලැබේ. කැබිනට් මණ්ඩලය තුළ කුමන මතවාද පැවතිය ද පිටත දී ඔවුන් එක ම දෙයක් ප්‍රකාශ කරනු ලැබේ. නමුත් විධායක කාරක සභා ක්‍රමය තුළ, විධායක කාරක සභාවක සභිකයන් තුළුවත්, ඇමති මණ්ඩලයේ ඇමතිවරුන් තුළුවත් එම ගුණාංගය දක්නට නොලැබිණි. මන්ත්‍රීවරුන් කටයුතු කළේ පෞද්ගලිකත්වය පදනම් කරගෙන ය. එනිසා එක් අයෙකු පරදා තවත් අයෙකු හැඟී සිටීමේ තරඟකාරීත්වයක් පමණක් දක්නට ලැබිණි.

2. දේශපාලන පක්ෂ ක්‍රමයක් ඇති වීමට බාධකයක් වීම

විධායක කාරක සභා ක්‍රමය තුළින් ආණ්ඩු පක්‍ෂය හා විපක්‍ෂය ලෙස බෙදීමක් දක්නට නොතිබිණි. එය තනි තනි ව මන්ත්‍රීවරුන්ට පෞද්ගලිකත්වයෙන් සලකන ක්‍රමයක් විය. මේ නිසා ප්‍රතිපත්තිමය කරුණු මත පදනම් ව සාමූහික ව එකතුවක් ලෙස කටයුතු කරන පක්‍ෂ ක්‍රමයක් ඇති වීමට එය බාධාවක් විය.

3. ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනය ප්‍රමාද වීම

කැබිනට් ක්‍රමයක තීරණ ගත්තේ බොහෝ විට ඇමතිවරයෙකු විසින් හෝ දෙපාර්තමේන්තු ප්‍රධානියෙකු විසිනි. විධායක කාරක සභා ක්‍රමය තුළ මේ සඳහා 7-9 අතර සංඛ්‍යාවක් සම්බන්ධ විය. ඇමතිවරයෙකු තනි කැමැත්තට කටයුතු කළ නොහැකි විය. මේ නිසා තීරණ ගැනීමට සියල්ලන් ම සහභාගී වීම නිසා දිග්ගැස්සුණු සාකච්ඡා හා විවාද ඇති විය. "කැබිනට් ඇමතිවරයෙකු විසින් සමහර විට විනාඩි කිහිපයක් තුළ ගන්නා තීන්දුවක් සම්බන්ධයෙන් කාරක සභාවක් මාස හයක් පමණ ගත කළේ ය." මේ හේතුව නිසා හදිසි අවස්ථාවල දී ක්‍රියාකාරී ව කටයුතු කිරීම අපහසු විය.

4. පාලන කටයුතුවල සම්බන්ධීකරණයක් නොමැති වීම

විධායක කාරක සභා අතර පාලන කටයුතු සම්බන්ධයෙන් පොදු සැලැස්මක් හෝ පොදු ප්‍රතිපත්තියක් නොතිබිණි. ඔවුනොවුන් කටයුතු කළේ අන්‍යෝන්‍ය අවබෝධයෙන් නොවේ. ඇතැම් විට කාරක සභා හත ප්‍රතිපත්ති හතක් අනුගමනය කළේ ය. එක් කාරක සභාවක යෝජනාවක් තවත් කාරක සභාවක ක්‍රියාකාරීත්වයට කෙතරම් තදින් බලපෑවත්, ඒ කාරක සභාව සම්මත කිසිම සාකච්ඡාවකින් තොර ව එම යෝජනා ක්‍රියාත්මක කරනු දක්නට ලැබිණි.

සමහර අවස්ථාවල එක් කාරක සභාවක් තවත් කාරක සභාවක කටයුතුවලට බාධාකාරී ලෙස හැසිරී තිබේ. නිදසුනක් ලෙස රජයේ වැඩ දෙපාර්තමේන්තුවේ කටයුතු භාර වූ පණිවුඩ හුවමාරු හා වැඩ පිළිබඳ කාරක සභාවට සෙසු කාරක සභාවලට අයත් දෙපාර්තමේන්තුවල ඇතැම් කටයුතු ද කිරීමට සිදු වීමත්, එනිසා ම ඒවායේ කටයුතුවලට බාධාකාරීව හැසිරීමට පණිවිඩ හුවමාරු හා වැඩ පිළිබඳ විධායක කාරක සභාවට හැකි වීමත් දක්විය හැකි ය.

මීට අමතර ව, ඥාති සංග්‍රහය හා අයථා පක්ෂපාතිකම ද, විවිධ ජන කොටස් අතර වාර්ගික ආතතියක් නිර්මාණය කිරීමට දායක වීම ද විධායක කාරක සභා ක්‍රමයේ දුර්වලතා ලෙස දක්විය හැකි ය.

06. I. සෝල්බරි හා 1972 ව්‍යවස්ථා මඟින් මෙරට ස්ථාපිත කරන ලද්දේ කැබිනට් ආණ්ඩුක්‍රමයන් ය. එනිසා එම ආණ්ඩුක්‍රම දෙකෙහි ම "නාමික විධායකය" දක්නට ලැබිණි. සෝල්බරි ආණ්ඩුක්‍රමය යටතේ නාමික විධායකය වූයේ බ්‍රිතාන්‍ය රජු හෝ රජුනි. ඔහුගේ/ඇයගේ අභිමතය අනුව ඔහු/ඇය වෙනුවෙන් මේ දිවයිනේ කටයුතු කිරීම සඳහා අග්‍රාණ්ඩුකාරවරයෙකු පත් කරන ලදී. 1972 පළමු ජනරජ ව්‍යවස්ථාව යටතේ නාමික විධායකය වූයේ ජනාධිපතිවරයා ය. ව්‍යවස්ථා දෙක යටතේ ම නාමික විධායකයන් පැවතිය ද, එම නාමික විධායකයන් දෙකට පැවති බලතල හා කාර්යයන් සමාන නොවීය. නමුත් මෙම විධායකයන් දෙකේ ම තත්ත්වය සමාන විය.

සෝල්බරි හා 1972 ව්‍යවස්ථා යටතේ විධායකය ප්‍රභේද තුනකින් යුක්ත විය. එනම් නාමික විධායක, දේශපාලන විධායකය (සත්‍ය විධායකය), ස්ථීර විධායකය (රාජ්‍ය සේවය) යනුවෙනි.

සෝල්බරි ව්‍යවස්ථාව යටතේ ලංකාවේ නාමික විධායකය වූයේ අග්‍රාණ්ඩුකාරවරයා ය. අග්‍රාණ්ඩුකාර ධුරය බ්‍රිතාන්‍යයන් විසින් හඳුන්වාදුන්නේ, ඔවුන්ගේ යටත් විජිත ලෙස තබාගෙන තිබූ ප්‍රදේශයන්ට ඩොමීනියන් තත්ත්වය ප්‍රදානය කිරීමෙන් පසු ය. 1948 පෙබරවාරි 04 දින ලංකාවට ඩොමීනියන් තත්ත්වය ලබාදුන් හෙයින් එදින සිට බ්‍රිතාන්‍ය රජු/රැජින වෙනුවෙන් කටයුතු කිරීම සඳහා අග්‍රාණ්ඩුකාරවරයෙකු පත් කරන ලදී. එම අග්‍රාණ්ඩුකාර ධුරය 1972 මැයි 22 දක්වා පැවතිණි.

ලංකාවේ අග්‍රාණ්ඩුකාර ධුරයට පත් කරන ලද්දේ ලංකාවේ අගමැතිවරයා විසින් බ්‍රිතාන්‍ය රජු/රැජින වෙත නිර්දේශ කරන ලද තැනැත්තෙකි. ඔහු ලාංකික පුරවැසියෙකු වීම අත්‍යවශ්‍ය නොවීය. ඒ බව සනාථ වන්නේ ලංකාවේ පළමුවන අග්‍රාණ්ඩුකාරවරුන් දෙදෙනා වන Sir Henry Monck - Mason moore සහ සෝල්බරි (Soulbury) සාමී ලාංකික පුරවැසියන් නොවීමෙනි. අග්‍රාණ්ඩුකාරවරයෙකු නිල කාලය ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ සඳහන් නොවූවත්, සම්ප්‍රදායක් ලෙස එය වසර 5ක් ලෙස සැලකිණි. එම කාලය ඉකුත් වීමෙන් පසු ඔහු නැවත නැවතත් එම ධුරයට පත් කිරීමේ බාධකයක් නොවීය.

සෝල්බරි ව්‍යවස්ථාවට අනුව අග්‍රාණ්ඩුකාරවරයාගේ බලතල, අධිකාර හා කාර්යයන් බ්‍රිතාන්‍ය රජු/රැජිනගේ බලතල අධිකාර හා කාර්යයන්ට සමාන විය. බ්‍රිතාන්‍ය රජු/රැජින විසින් පවරා දෙන බලතල අධිකාර හා කාර්යයන් ඉටු කිරීම අග්‍රාණ්ඩුකාරවරයා වෙත පැවරී ඇති බව සෝල්බරි ව්‍යවස්ථාවේ 4 වගන්තියේ පැහැදිලි කර ඇත.

අග්‍රාණ්ඩුකාරවරයාට අයත් බලතල හා කාර්යයන් සෝල්බරි ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ සවිස්තරාත්මක ව දක්වා නොතිබිණි. එහෙත් බ්‍රිතාන්‍ය රජුට/රැජිනට අයත් වූ සාම්ප්‍රදායික බලතල සියල්ල ම වාගේ අග්‍රාණ්ඩුකරු වෙත පැවරී තිබිණි. ඒවා පහත සඳහන් ලෙස පෙළගැස්විය හැකි ය.

1. පාර්ලිමේන්තුව කැඳවීම, විසුරුවා හැරීම, එහි සැසිවාර ආරම්භ කිරීම සහ කල් තැබීම, රාජාසනේ කථාව පැවැත්වීම, විශේෂ අවස්ථාවල පාර්ලිමේන්තුවේ මූලසුන දැරීම, පාර්ලිමේන්තුව ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට අනුව සම්මත කරන පනත් සඳහා අනුමැතිය දීම
2. නියෝජිත මන්ත්‍රී මණ්ඩලයට නියෝජනය නොවන ජන කණ්ඩායම් වෙනුවෙන් නියෝජිතයන් 06ක් පත් කිරීම, සෙනෙට් සභිකයන් 15 දෙනෙකු පත් කිරීම
3. අගමැති පත් කිරීම, ඇමතිවරු පත් කිරීම, උප ඇමතිවරු (පාර්ලිමේන්තු ලේකම්වරු) පත් කිරීම, ඇමති මණ්ඩලයේ ලේකම් පත් කිරීම හා ඇමතිවරු සහ උප ඇමතිවරු ඉවත් කිරීම
4. ත්‍රිවිධ හමුදාපතිවරු හා පොලිස්පති පත් කිරීම, උසස් නිලධාරීන් පත් කිරීම
5. අග්‍රවිනිශ්චයකාරවරයා හා සෙසු ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණ විනිශ්චයකාරවරුන් පත් කිරීම
6. වරදකරුවන්ට සමාව දීම හා දඬුවම් ලිහිල් කිරීම
7. රාජ මුද්‍රාවේ භාරකාරත්වය

මෙයින් අගමැති පත් කිරීම හැර සෙසු කටයුතු සියල්ල සිදු කෙරෙන්නේ අගමැතිගේ උපදෙස් පරිදි ය. අගමැති පත් කිරීමේ දී මහ මැතිවරණයෙන් පසු වැඩි ම ආසන සංඛ්‍යාවක් දිනූ පක්ෂයේ නායකයා අගමැති ලෙස පත් කරනු ලැබේ. ඔහුගේ පක්ෂයට මහජන මන්ත්‍රී මණ්ඩලයේ ඒකාන්ත බහුතර ආසන ගණනක් නොතිබීම ගැටලුවක් නොවූ බව පැහැදිලි වන්නේ 1960 මාර්තු හා ජූලි මැතිවරණවලින් පසු පිළිවෙලින් ඩඩ්ලි සේනානායක මහතා හා සිරිමාවෝ බණ්ඩාරනායක මහත්මිය පත් කිරීමේ දී ඔවුන්ගේ පක්ෂ වන එක්සත් ජාතික පක්ෂයට හා ශ්‍රී ලංකා නිදහස් පක්ෂයට මහජන මන්ත්‍රී මණ්ඩලයේ ඒකාන්ත බහුතර ආසන සංඛ්‍යාවක් නොතිබීමෙනි. එසේ ම අගමැති ධුරයට පත් කරන වැඩි ම ආසන ගණනක් දිනාගත් පක්ෂ නායකයා මන්ත්‍රීවරයෙකු වීම ද අවශ්‍ය නොවන බව ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 49 වගන්තියේ දක්විණි. 1960 ජූලි මැතිවරණයෙන් පසු සිරිමාවෝ බණ්ඩාරනායක මහත්මිය අගමැති ධුරයට පත් කරන විට, ඇය පාර්ලිමේන්තුවේ ද්වි මණ්ඩලයෙන් එකකටත් සාමාජිකාවක් නොවූවා ය. එහෙත් උක්ත වගන්තිය අනුව එවන් තැනැත්තෙක් අගමැති ධුරයට පත් වූ විටක, ඔහු හෝ ඇය මාස 4ක් තුළ පාර්ලිමේන්තුවේ ද්වි මණ්ඩලයෙන් එකක සාමාජිකත්වය ලැබිය යුතු ය.

නාමික විධායකය වූ අග්‍රාණ්ඩුකාරවරයාට බ්‍රිතාන්‍ය රජු/රැජින වෙනුවෙන් කළ නොහැකි වූ කාර්යයන් තුනක් තිබිණි. එනම්,

1. විදේශ රටවල් සමඟ ගිවිසුම් ඇති කරගැනීම
2. තානාපතිවරු පත් කිරීම
3. යුද්ධ ප්‍රකාශ කිරීම

මෙම කාර්යයන් අනිවාර්යයෙන් ම කළ යුතු වූයේ අගමැතිගේ උපදෙස් මත බ්‍රිතාන්‍ය රජු/රැජින විසිනි. අග්‍රාණ්ඩුකාරවරයාගේ නිල කාලය අවසන් වීමට මත්තෙන් ඔහු ධුරයෙන් ඉවත් කරන ලෙස බ්‍රිතාන්‍ය රජු/රැජින වෙත උපදෙස් දීමට අගමැතිවරයාට හැකි විය. ඒ අනුව සෝල්බරි සාමීවරයා අගමැති සර් ජෝන් කොකලාවලගේ ඉල්ලීම පරිදි ද, සර් ඔලිවර් ගුණතිලක මහතා (දෙවන නිල කාලය) සිරිමාවෝ බණ්ඩාරනායක මහත්මියගේ උපදෙස් පරිදි ද නිල කාලය අවසන් වීමට පෙර ඉවත් කරන ලද අග්‍රාණ්ඩුකාරවරුන් විය. එසේ ම අග්‍රාණ්ඩුකාරවරයාට එරෙහි ව නඩු පැවරිය නොහැකි විය.

ආණ්ඩුකාරවරයාගේ තත්වය වූයේ රාජ්‍ය නායකයා විධායකයේ ප්‍රධානියා හා සන්නද්ධ සේවාවන්හි සේනාධිනායකයා වීම ය.

පළමු ජනරජ ව්‍යවස්ථාව (1972) යටතේ ද ස්ථාපිත කෙරුණේ කැබිනට් ආණ්ඩුක්‍රමයකි. ඒ යටතේ වූ නාමික විධායකයා 'ජනාධිපති' නමින් හැඳින්වීය. එම ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 25 වගන්තිය අනුව "ජාතික රාජ්‍ය සභාවට මන්ත්‍රීවරයන් තේරීමේ මැතිවරණයක දී ඡන්ද බලය හිමි කවර වූ හෝ පුරවැසියෙකු ශ්‍රී ලංකා ජනරජයේ ජනාධිපති ධුරය සඳහා අග්‍රාමාත්‍යවරයා විසින් නම් කළ හැක්කේ ය." ඔහුගේ නිල කාලය වසර 04කි.

ජනාධිපතිවරයා වෙත බලතල හා කාර්යයන් ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 21 වගන්තියේ මෙසේ දැක්වීය.

01. යුද්ධය හා සාමය ප්‍රකාශ කිරීම
02. ජාතික රාජ්‍ය සභාව කැඳවීම, වාරාවසාන කිරීම හා විසුරුවා හැරීම
03. ඉහළ අධිකරණ විනිශ්චයකාරවරුන් ද, ජනාධිපතිවරයා විසින් පත් කළ යුතු යැයි සඳහන් රාජ්‍ය නිලධාරීන් ද, කොමසාරිස්වරුන් ද පත් කිරීම
04. තානාපතිවරු, මහ කොමසාරිස්වරු හා පූර්ණාධිකාරී රාජ්‍ය දූතයන් හා වෙනත් තානාපති නිලධාරීන් පත් කිරීම, ඔවුන්ට බලතල පැවරීම, එයට සමාන විදේශීය දූතයින් පිළිගැනීම
05. ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ වාරාමතයේ දී හා අනෙක් මංගල අවස්ථාවන්හි දී ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ මූලසුන දැරීම
06. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවෙන් හෝ වෙනත් නීතියකින් ජාත්‍යන්තර සම්ප්‍රදායකින් ජනාධිපතිවරයා කළ යුතු යැයි දැක්වෙන කාර්යයන් කිරීම
07. ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍ය මුද්‍රාවේ භාරකාරත්වය හා එය නැති කිරීම යුතු ලේඛනයට තැබීම
08. වරදකරුවන්ට සමාව දීම

ජනාධිපතිවරයා විසින් මේ සියලු කටයුතු කළ යුත්තේ අගමැතිවරයාගේ උපදෙස් පරිදි ය. මේ නිසා ජනාධිපතිවරයා නාමික විධායක යැයි කියනු ලැබේ. එහෙත් ජනාධිපතිවරයාට ස්ව අභිමතය පරිදි කටයුතු කළ හැකි අවස්ථා ගණනාවක් ද විය. එනම්,

1. ආණ්ඩුවේ පළමු ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශය පරාජය වූ විටක ජාතික රාජ්‍ය සභාව විසුරුවා හරින ලෙස අගමැතිවරයා විසින් ඉල්ලා සිටිය හොත් එම උපදෙස් නොපිළිගෙන පැය 48ක් ඉකුත් වූ පසු ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ වැඩි ම දෙනෙකුගේ විශ්වාසය දිනූ වෙනත් මන්ත්‍රීවරයෙකුට අගමැති ධුරය පැවරීම (100 වගන්තිය)
2. ආණ්ඩුවේ පළමුවන ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශනය හැර, වෙනත් ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශයක් ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ දී පරාජය වූ විටක හෝ විසර්ජන කෙටුම්පතක් හෝ විශ්වාසභංග යෝජනාවකින් ආණ්ඩුව පරාජය වූ විටක, ජාතික රාජ්‍ය සභාව විසුරුවා හරින ලෙස අගමැතිවරයා විසින් උපදෙස් දුන්නේ නැත්නම් එය සිදු වීමෙන් පැය 48ක් ඉකුත් වීමෙන් පසු අගමැතිවරයා ඉල්ලා අස්වූවා සේ සලකා ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ වැඩි ම මන්ත්‍රී සංඛ්‍යාවක සහාය ලබන වෙනත් මන්ත්‍රීවරයෙකු අගමැති ධුරයට පත් කිරීම (99 වගන්තිය)
3. ජාතික රාජ්‍ය සභාව විසුරුවා හරින විට රටේ පාලනයට අවශ්‍ය මුදල් වෙන් කර නොතිබිණි නම්, අභිනව ජාතික රාජ්‍ය සභාව රැස්වීමට නියමිත දින සිට තුන්මාසයක කාලය සඳහා ඒකාබද්ධ අරමුදලින් මුදල් වැය කිරීම (86 වගන්තිය)
4. භාරකාර ආණ්ඩුවක අගමැති ධුරය හිස් වූ විට, එම අමාත්‍ය මණ්ඩලයේ වෙනත් අයෙකු අගමැති ධුරයට පත් කිරීම (98 වගන්තිය)
5. භාරකාර ආණ්ඩුවක අගමැති ඇතුළු අමාත්‍ය මණ්ඩලය ම හිස් වූ විටක මහ මැතිවරණය අවසාන වන හෙත් අමාත්‍ය මණ්ඩලයේ කටයුතු ජනාධිපතිවරයා සතු වේ. (98 වගන්තිය)

සෝල්බර් ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව යටතේ ව්‍යවස්ථාදායකයා විසින් නියමිත පරිදි සම්මත කළ පනතක් නීතිගත වූයේ අග්‍රාණ්ඩුකාරවරයාගේ (නාමික විධායකයේ) අත්සන තැබීමෙනි. එහෙත් 1972 ව්‍යවස්ථාව යටතේ එම කාර්ය කළේ කථානායකවරයා විසිනි.

ජනාධිපතිවරයාගේ නිල කාලය වසර 4ක් වූ අතර, එම කාලය ඉකුත් වීමෙන් පසු ඔහු නැවත එම තනතුරට පත් කිරීමේ බාධකයක් නොවීය. එසේ ම ඔහුගේ නිල කාලය අවසන් වීමට මත්තෙන් ඔහු පහත සඳහන් ඕනෑ ම ආකාරයකින් ධුරයෙන් ඉවත් කළ හැකි බව ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 26 (2) වගන්තියේ දැක්විණි. එනම්,

1. මානසික හෝ ශාරීරික දුර්වලතාවක් නිසා ජනාධිපතිවරයාට ස්වකීය ධුරයට අයත් කාර්ය ඉටු කිරීමට නොහැකි යැයි අග්‍රාමාත්‍යවරයා නිශ්චය කළ හොත් එවිට ද,
2. අග්‍රාමාත්‍යවරයා විසින් ජනාධිපතිවරයාට විරුද්ධ ව විශ්වාසභංග යෝජනාවක් ඉදිරිපත් කරනු ලැබ, එය ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ දී සම්මත වුව හොත් එවිට ද,
3. ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ මුළු මන්ත්‍රී සංඛ්‍යාවෙන් අඩකට නොඅඩු සංඛ්‍යාවක් මන්ත්‍රීවරයන්ගේ අත්සන ඇතිව ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ මන්ත්‍රීවරයෙකු විසින් අත්සන් තබා, කථානායකවරයා ඉවත යවනු ලබන ලිඛිත නිවේදනයක් මගින් ජනාධිපතිවරයාට විරුද්ධ ව විශ්වාස භංග යෝජනාවක් ඉදිරිපත් කරනු ලැබ, එය නොපැමිණි මන්ත්‍රීවරයන් ඇතුළු ව

ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ මුළු මන්ත්‍රී සංඛ්‍යාවෙන් යටත් පිරිසෙන් තුනෙන් දෙකොටසක ඡන්දයෙන් ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ දී සම්මත වූව හොත් එවිට ද ජනාධිපති ධුරය හිස් වන්නේ ය.

ජනාධිපතිවරයාගේ තත්ත්වය සෝල්බරි ව්‍යවස්ථාව යටතේ පැවති නාමික විධායකයේ තත්ත්වයට සමාන ය. එනම් ඔහු රාජ්‍යයේ නායකයා ද, විධායකයේ ප්‍රධානියා ද, සන්නද්ධ සේවාවන්හි සේනාධිනායකයා ද විය.

II. සෝල්බරි ව්‍යවස්ථාව යන 1972 ව්‍යවස්ථාව යටතේ ව්‍යවස්ථාදායකයේ නීති සම්පාදන බලය

ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී ආණ්ඩුක්‍රමයක මූලික ලක්ෂණයක් වන්නේ නීති සම්පාදනය කිරීමේ බලය මහජන ඡන්දයෙන් තෝරා පත් කරගත් නියෝජිතයන්ගෙන් යුත් ව්‍යවස්ථාදායකයක් වෙත පැවරීම යි. ඒ අනුව සෝල්බරි ව්‍යවස්ථාව යටතේ ව්‍යවස්ථාදායකය වූ පාර්ලිමේන්තුවට ද 1972 ව්‍යවස්ථාව යටතේ ව්‍යවස්ථාදායකයා වූ ජාතික රාජ්‍ය සභාවට ද ව්‍යවස්ථාදායක බලය එනම්, නීති සම්පාදනය කිරීමේ බලය හිමි විය. තමුත් මෙම ආයතන දෙකට ලබාදී තිබූ නීති සම්පාදන බලය සමාන නොවීය. ඒ අනුව සෝල්බරි ව්‍යවස්ථාව යටතේ පැවති ව්‍යවස්ථාදායකට හිමි වූයේ නීති සම්පාදනය සම්බන්ධයෙන් සීමිත බලයකි. 1972 ව්‍යවස්ථාව යටතේ වූ ජාතික රාජ්‍ය සභාවට නීති සම්පාදනය සම්බන්ධයෙන් පූර්ණ බලයක් හිමි විය.

සෝල්බරි ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 29 වගන්තිය මගින් එවක පාර්ලිමේන්තුවට පැවති නීති සම්පාදන බලයේ ස්වභාවය පැහැදිලි කරයි. එය මෙසේ ය.

"29 (1) මේ රාජ්‍යයේ විධිවිධානවලට යටත් ව, දිවයිනේ සාමය, සංයුත්තම හා මනා පාලනය පිළිබඳ නීති සම්පාදනය කිරීමට පාර්ලිමේන්තුවට බලය ඇත්තේ ය.

(2) එවැනි කිසිම නීතියකින් -

- (අ) යම් ආගමක් ඇදහීම පිළිබඳ ඇති නිදහස භාහමි කිරීම හෝ සීමා කිරීම හෝ නොකට යුතු ය. එසේ ම,
- (ආ) යම් ජාතියකට හෝ ආගමකට අයත් පුද්ගලයන් වෙතත් ජාතිවලට හෝ ආගමවලට අයත් පුද්ගලයන්ට යටත් නොකළා වූ බාධාවන්ට හෝ සීමාවන්ට යටත් නොකළ යුතු ය.
- (ඇ) යම් ජාතියකට හෝ ආගමකට අයත් පුද්ගලයන්ට වෙනත් ජාතිවලට හෝ ආගමවලට අයත් පුද්ගලයන්ට දී නැති කිසි ම වරප්‍රසාදයක් හෝ වාසියක් නොදිය යුතු ය.
- (ඈ) යම් ආගමික සංස්ථාවක ව්‍යවස්ථා ඒ සංස්ථාවේ පාලක මණ්ඩලයේ කැමැත්ත නැති ව වෙනස් නොකළ යුතු ය. එහෙත් ආගමික සංස්ථාවක් නීති ගත කොට තිබෙන්නා වූ යම් අවස්ථාවක දී ඒ සංස්ථාවේ පාලක මණ්ඩලයේ ඉල්ලීම පිට මිස එවැනි කිසිම වෙනස් කිරීමක් නොකළ යුතු ය.

3. මේ වගන්තියේ (2) වැනි උප වගන්තිය උල්ලංඝනය කරමින් සම්පාදිත කවර නීතියක් වුව ද, එකී උල්ලංඝනය කිරීමේ ප්‍රමාණයට බල රහිත වන්නේ ය.

4. මේ වගන්තිය යටතේ ස්වකීය බලතල ක්‍රියාවට නැගීමේ දී මේ දිවයිනට අදාළ වන තරමින් මේ රාජ්‍යයේ හෝ රාජ සභා ගත මහරජතුමන්ගේ වෙනසම රාජ්‍යයට නොවිධිවිධානවලින් යමක් සංශෝධනය කිරීමට හෝ අවලංගු කිරීමට හෝ පාර්ලිමේන්තුවට පුළුවන.

එහෙකු වුවත් මේ රාජ්‍යයේ විධිවිධානවලින් යම් කිසිවක් සංශෝධනය කිරීම හෝ අවලංගු කිරීම හෝ සඳහා වූ කිසිම ව්‍යවස්ථා කෙටුම්පතක්, ඒට පසු ව නියෝජිත මන්ත්‍රණ සභාවේ දී ලැබූ ඡන්ද සංඛ්‍යාව (මන්ත්‍රණ සභාවේ නොපැමිණි මන්ත්‍රීන් ද ඇතුළු ව) මුළු මන්ත්‍රී සංඛ්‍යාවෙන් තුනෙන් දෙපොදුවකට අඩු නොවූ බවට සහතික කොට කථානායක තුමා එහි අත්සන් කළ තිබුණොත් මීළඳ රාජ්‍යයට සඳහා ඉදිරිපත් නොකළ යුතු ය. මේ උප වගන්තිය යටතේ කථානායක තුමා දෙන සෑම සහතිකයක් ම සියලු ම කාරණා සම්බන්ධයෙන් තීරණාත්මක වන අතර කිසිම උසාවියක දී ඒ හැන ප්‍රශ්න නොකළ යුතු ද වන්නේ ය."

මෙහි පළමුවන උප වගන්තියෙන් පැහැදිලි වන්නේ නීති සම්පාදනය පිළිබඳ බලතල පාර්ලිමේන්තුව සතු වන බව යි. එහෙත් එම වගන්තියේ 2 වන උප වගන්තිය මගින් ව්‍යවස්ථා සම්පාදනය කිරීමේ බලය සීමා කර ඇති බව හොඳින් පැහැදිලි වේ. එයට අමතර ව සෝල්බරි ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 39 වගන්තිය මගින් ද නීති පැනවීමේ බලය සීමා කොට තිබේ. එය මෙසේ ය.

"39 (1) අග්‍රාණ්ඩුකාරතුමා විසින් අනුදක්නා ලද්දා වූ ද,

- (අ) මේ රාජ්‍යයේ යාකොට ඇති දෙවෙනි උපලේඛනයේ දක්වෙන ලංකාණ්ඩුවේ යම්කිසි ස්කන්ධයක් පිළිබඳ වූ විධිවිධානවලින් කවරක් වුව ද, ස්කන්ධ හිමියාගේ හානියට වෙනස් කෙරෙන බව හෝ,
- (ආ) එකී යම්කිසි ස්කන්ධයක් පිළිබඳ වූ මුල් හිවියමේ කොන්දේසි උල්ලංඝනය කෙරෙන බව හෝ එක්සත් රාජ්‍යයේ මහරජතුමන්ගේ ආණ්ඩුවට පෙනී යන්නාවූ ද ඕනෑ ම නීතියක් රාජ්‍ය ලේකම්වරයෙකුගේ මාර්ගයෙන් ප්‍රතිකේෂ කිරීමට මහරජතුමන්ට පුළුවන."

මෙයින් පැහැදිලි වන්නේ සාමාන්‍ය නීති සම්පාදනයේ දී ඒ සම්බන්ධ පූර්ණ බලයක් සෝල්බරි ව්‍යවස්ථාව යටතේ වූ පාර්ලිමේන්තුවට නොතිබූ බව යි. පාර්ලිමේන්තුවේ මන්ත්‍රීවරුන්ගේ 2/3කට වැඩි සංඛ්‍යාවක අනුමැතිය ලැබේ නම් සෝල්බරි ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මුළුමනින් ම සංශෝධනය කළ හැකි යැයි පිළිගැනීමක් පැවතියේ. එහෙත් බ්‍රිතාන්‍ය

රාජාධිකරණය මඟින් 1963 දී විභාග කළ රණසිංහ එදිරිව අල්ලස් කොමසාරිස් හමුවේ දී (රාජාධිකරණ අභියාචනා 20, 1963) ප්‍රකාශ වූයේ ලංකා පාර්ලිමේන්තුවේ 2/3කට වැඩි බහුතර ඡන්දයෙන්වත් 29 වගන්තිය සංශෝධනය කළ නොහැකි බව යි.

සෝල්බරි ව්‍යවස්ථාව යටතේ පාර්ලිමේන්තුව විසින් සම්මත කළ පනතක් ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට පටහැනි ද නැද්ද යන බව විභාග කිරීමේ බලය බ්‍රිතාන්‍ය රාජාධිකරණය සතු විය. එනම් “අධිකරණ විවරණ” බලය රාජාධිකරණය සතු විය. ඒ අනුව සෝල්බරි ව්‍යවස්ථාවට අනුකූල පනතක් එම පාර්ලිමේන්තුව විසින් සම්මත කළේ නම් එය අවලංගු කිරීමට බ්‍රිතාන්‍ය රාජාධිකරණයට හැකි විය. ඒ අනුව සෝල්බරි ව්‍යවස්ථාව යටතේ වූ පාර්ලිමේන්තුව විසින් 1962 දී සම්මත කළ අංක 01 හා අංක 31 දරන අධිකරණ පනත් දෙක බ්‍රිතාන්‍ය රාජාධිකරණය මඟින් අවලංගු කර ඇත.

පළමු ජනරජ ව්‍යවස්ථාව (1972) යටතේ,

ව්‍යවස්ථාදායක බලය ජාතික රාජ්‍ය සභාව වෙත පවරා දී තිබිණි. ඒ බව එහි 5 වගන්තියේ මෙසේ සඳහන් විය.

“ජාතික රාජ්‍ය සභාව ජනරජය උත්තරීතර ආයතනය වන්නේ ය. ජනතාවගේ ව්‍යවස්ථාදායක බලය ක්‍රියාත්මක කරන්නේ ද, රටේ ආරක්‍ෂාව ඇතුළු ව ජනතාවගේ විධායක බලය ජනාධිපතිවරයා හා අමාත්‍ය මණ්ඩලය මඟින් ක්‍රියාත්මක කරන්නේ ද, නීතිය අනුව ජාතික රාජ්‍ය සභාව විසින් ම ක්‍රියාත්මක කළ හැකි ස්වකීය බලතල හා වරප්‍රසාද සම්බන්ධයෙන් විනා ජනතාවගේ අධිකරණ බලය නීතියෙන් ප්‍රතිෂ්ඨාපිත අධිකරණය හා වෙනත් ආයතන මාර්ගයෙන් ක්‍රියාත්මක කරන්නේ ද ජාතික රාජ්‍ය සභාව යි.”

ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ ව්‍යවස්ථාදායක බලය උත්තරීතර විය. ඒ අනුව ජාතික රාජ්‍ය සභාවට ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට පටහැනි පනතක් වුව ද, එහි නොපැමිණි මන්හීන් ද ඇතුළත් ව මුළු මන්හී සංඛ්‍යාවෙන් 2/3කට වැඩි සංඛ්‍යාවකින් සම්මත කොට නීතිගත කළ හැකි බව ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 55 (4) වගන්තියේ දක්වේ. එසේ ම අතීතයට බලපාන පනත් වුව ද සම්මත කර නීතිගත කළ හැකි විය. 1971 කැරලිකරුවන්ට එරෙහි ව හා විදේශ විනිමය වංචනිකයන්ට එරෙහි ව නඩු පැවරීම පිණිස ජාතික රාජ්‍ය සභාව විසින් සම්මත කළ 1972 අංක 16 දරන අපරාධ යුක්ති විනිශ්චය කොමිෂන් සභා පනත එසේ අතීතයට බලපාන පරිදි සම්මත කළ පනතකි.

පළමු ජනරජ ව්‍යවස්ථාවේ 44 වගන්තියට අනුව,

- 1. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ හෝ එහි යම්කිසි කොටසක හෝ ක්‍රියාකාරීත්වය අත්හිටුවීමේ බලය ද,
- 2. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව වෙනුවට නව ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවක් නොපනවා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මුළුමනින් ම පරිච්ඡින්න කිරීමේ බලය ද ඇතුළත් නොවන්නේ ය.”

බැඳු බැල්මට මෙය ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ ව්‍යවස්ථාදායක බලය සීමා කිරීමක් ලෙස පෙනී ගිය ද එය එවැන්නක් නොවේ. එහි අරුත වන්නේ එබඳු තත්ත්වයක දී රාජ්‍ය අරාජික වීම වැළැක්වීම යි.

ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 45 වගන්තිය නවදුරටත් ප්‍රකාශ කරන්නේ “ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ ව්‍යවස්ථාදායක බලය අත්හැරීමට, පැවරීමට හෝ කිසිම ආකාරයකින් අන් සතු කිරීමට ජාතික රාජ්‍ය සභාවට බලය නොමැත්තේ ය” යනුවෙනි. ජාතික රාජ්‍ය සභාව විසින් නියමිත පරිදි සම්මත කොට නීතිගත කළ පනතක් යළි සලකා බැලීමට එනම්, අධිකරණ විවරණයට ලක් කිරීමට නොහැකි විය. තවද, ජාතික රාජ්‍ය සභාව විසින් නියමිත පරිදි සම්මත කළ පනත් කෙටුම්පතකට කථානායකවරයා විසින් ඒ බව සනාථ කරමින් අත්සන තැබූ කල්හි එය නීතියක් බවට පත් වේ.

මෙයින් පැහැදිලි වන්නේ සෝල්බරි ව්‍යවස්ථාව යටතේ වූ පාර්ලිමේන්තුව නීති සම්පාදන බලය අතින් උත්තරීතර ආයතනයක් නොවූ බව සහ පළමු ජනරජ ව්‍යවස්ථාව යටතේ ව්‍යවස්ථාදායකය වූ ජාතික රාජ්‍ය සභාව නීති සම්පාදනය බලය අතින් උත්තරීතර ආයතනයක් වූ බව ය.

III. සෝල්බරි ව්‍යවස්ථාව සහ 1972 ව්‍යවස්ථාව යටතේ අධිකරණයේ ස්වාධීනත්වය

අධිකරණයේ ස්වාධීනත්වය ආරක්‍ෂා කිරීමට ගත යුතු පියවර තුනක් 1867 බ්‍රිතාන්‍ය උතුරු ඇමෙරිකා ප්‍රඥප්තිය අර්ථ නිරූපණය කරමින් ටොරන්ට්ස් එදිරිව අල්ලස් කොමසාරිස් නඩුවේ දී ඇට්කින් සාම්වරයා පෙන්වා දුන්නේ ය. එනම්,

- 1. විධායකයේ ඉහළ ම නිලධාරියා විසින් ඉහළ අධිකරණ නිලධාරීන් පත් කිරීම
- 2. අධිකරණ නිලධාරීන් යථා පැවැත්වීමෙන් සිටින ගරු තනතුරුවලින් ඉවත් කිරීමට නොහැකි වීම
- 3. සේවයට බැඳුණු පසු වැටුප් නිශ්චිත වීම හා සේවා කාලය තුළ වැටුප් අඩු නොකළ යුතු වීම (මේවා යුක්තිය නැමති දෙව් මැඟුරේ ප්‍රධාන කණු තුන ලෙස හඳුන්වයි.)

සෝල්බරි ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට අනුව අධිකරණය පිළිබඳ විමසීමේ මේ කරුණු කොතෙක් දුරට ඉටු වී ඇද්දැයි පරීක්ෂා කළ යුතු ය.

සෝල්බරි ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 52 වගන්තියේ ඉහළ අධිකරණ විනිශ්චයකරුවන් පිළිබඳ පැහැදිලි කරයි. එය මෙසේ ය.

“(52) (1) ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණයේ අග්‍රවිනිශ්චයකාරවරයා ද, කනිෂ්ඨ විනිශ්චයකාරවරුන් ද, අධිකරණ කොමසාරිස්වරුන් ද අග්‍රාණ්ඩුකාරවරයා විසින් පත් කරනු ලබේ.

- (2) ශ්‍රේණියාධිකරණයේ සෑම විනිශ්චයකාරයෙක් ම ස්වකීය කල් ක්‍රියාව මනාව පවතිනනාක් තම තනතුර දැරිය යුත්තේ ය. පාර්ලිමේන්තුවේ මන්ත්‍රී මණ්ඩල දෙකෙන් සම්මත වූ සංදේශයක් අනුව අග්‍රාණ්ඩුකාරවරයා හැර අන් කිසිවෙකුටත් ඔවුන් රාජකාරියෙන් පහ කළ නොහැක.
- (3) ශ්‍රේණියාධිකරණ සෑම විනිශ්චයකාරවරුන්ගේ විශ්‍රාම යන වයස අවුරුදු 62කි. එසේ වුව ද වයස අවුරුදු 62 පිරුණු විනිශ්චයකාරයෙකුගේ සේවා කාලය මාස 12කින් දීර්ඝ කිරීමට අග්‍රාණ්ඩුකාරවරයාට පුළුවන.
- (4) ශ්‍රේණියාධිකරණ විනිශ්චයකාරවරුන්ගේ වැටුප් පාර්ලිමේන්තුවෙන් තීරණය කොට ඒකාබද්ධ අරමුදලින් ගෙවිය යුතු ය.
- (5) (අදාළ නොවේ)
- (6) ශ්‍රේණියාධිකරණ විනිශ්චයකාරවරුන්ගේ වැටුප් ඔහුගේ රාජකාරි කාලය තුළ අඩු නොකළ යුතු ය."

මෙම කරුණු ඇවිකින් සාම්චරයා පෙන්වා දුන් කරුණු සමඟ බොහෝ දුරට සමපාත වේ. එහෙත් මෙම විධිවිධාන සම්බන්ධයෙන් විවේචනයක් ද විය. එනම්, වයස අවුරුදු 62 පිරුණු විනිශ්චයකාරවරයෙකුගේ නිල කාලය තවත් වසරකින් දීර්ඝ කිරීම සම්බන්ධයෙනි.

අග්‍රාණ්ඩුකාරවරයා විසින් ශ්‍රේණියාධිකරණ විනිශ්චයකාරවරුන්ගේ සේවා කාලය දිගු කරන්නේ නම්, එසේ කරනු ලබන්නේ අගමැතිගේ උපදෙස් පරිදි ය. අග්‍රවිනිශ්චයකාරවරයාගේ සේවා කාලය දිගු කිරීමක් මත ඔහුට අග්‍රාණ්ඩුකාර ධුරයේ වැඩ බැලීමේ අවස්ථාව හිමි කරගත හැකි විය හැකි ය. එසේ ම විනිශ්චයකාරවරයෙකුගේ සේවා දිගුව මත අග්‍රවිනිශ්චයකාරවරයා විශ්‍රාම ගැනීමේ වයසේ සිටි නම්, අග්‍රවිනිශ්චයකාර ධුරය සඳහා පත්වීමේ පුද්ගලිකත්වය එනම්, ජ්‍යෙෂ්ඨත්වය ලබාගත හැකි වනු ඇත. එබැවින් එම අභිලාෂයන් පෙරදැරීම ශ්‍රේණියාධිකරණ විනිශ්චයකාරවරයන් අගමැතිට පක්ෂ ව තීරණ ලබාදීමට පෙලඹවීමක් මෙමඟින් සිදු කෙරී ඇතැයි විවේචනයක් පවතී. පහළ අධිකරණ විනිශ්චයකරුවන් සම්බන්ධ විධිවිධාන දැක්වෙන්නේ 55 වගන්තියේ ය. එය මෙසේ ය.

"(55) (1) අධිකරණ නිලධාරීන් පත් කිරීම, මාරු කිරීම, අස් කිරීම හා ඔවුන්ගේ විනය පාලනය (අධිකරණ සේවා) කොමිසම මඟින් සිදු කරනු ලැබේ.

අධිකරණ සේවා කොමිෂන් සභාව අග්‍රවිනිශ්චයකාරවරයාගෙන් ද, විශ්‍රාමලත් ශ්‍රේණියාධිකරණ විනිශ්චයකාරවරයෙකුගෙන් ද, ශ්‍රේණියාධිකරණ විනිශ්චයකාරවරයෙකුගෙන් ද සමන්විත වේ."

මේ පිළිබඳ ව අදහස් දක්වන සන්සෝනි විනිශ්චයකාරවරයා මෙසේ සඳහන් කරයි. "අපේ ව්‍යවස්ථාව (සෝල්බර් ව්‍යවස්ථාව) සම්පාදනය කළ අය, ශ්‍රේණියාධිකරණයේ විනිශ්චයකරුවන් හැර අනෙක් අධිකරණ නිලධාරීන් පත් කිරීම, මාරු කිරීම, අස් කිරීම හා විනය පාලනය කිරීමේ බලය අධිකරණ සේවා කොමිෂන් සභාව වෙත පැවරීමෙන් ඒ දෙව් මැදුරේ (යුක්තිය නැමති දෙව් මැදුරේ) සිටිවැනි කණුවක් පිහිටුවා තිබේ." (1961 සේනාධිර එදිරිව අල්ලස් කොමසාරිස් නඩුව)

මෙයින් පැහැදිලි වන්නේ අධිකරණයේ ස්වාධීනත්වය බිඳ වැටෙන විධිවිධාන මෙන්ම, එය ශක්තිමත් කෙරෙන විධිවිධාන ද සෝල්බර් ව්‍යවස්ථාවේ ඇතුළත් වූ බව යි.

පළමු ජනරජ ව්‍යවස්ථාවේ විධිවිධාන අනුව අධිකරණය ජාතික රාජ්‍ය සභාව තුළින් පැනනැගුණකි. අධිකරණ බලය ජාතික රාජ්‍ය සභාව සතු වූ අතර, එය නීතියෙන් ප්‍රතිස්ථාපිත අධිකරණ පද්ධතිය මඟින් ක්‍රියාවට නගන්නේ ද ජාතික රාජ්‍ය සභාව විසින් බව ජනරජ ව්‍යවස්ථාවේ 5 වගන්තියේ දැක්විණි.

පළමු ජනරජ ව්‍යවස්ථාව යටතේ වූ අධිකරණ පද්ධතිය පිළිබඳ සාකච්ඡා කිරීමේ දී සෝල්බර් ව්‍යවස්ථාව යටතේ වූ අධිකරණ පද්ධතිය පිළිබඳ ව ද සාකච්ඡා කළ යුතු ම ය. සෝල්බර් ව්‍යවස්ථාව යටතේ ඉහළ ම අධිකරණය වූ බ්‍රිතාන්‍ය රාජාධිකරණය සතු බලතල අහෝසි කර, ඒ වෙනුවට 1971 සිට අභියාචනා මහාධිකරණයක් පිහිටුවනු ලැබීය. එය ශ්‍රී ලංකාවේ ඉහළ ම අධිකරණය යැයි 1972 ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ සඳහන් වේ. එහෙත් 1973 අංක 44 දරන යුක්තිය පසැලැස්මේ පනත යටතේ අභියාචනා මහාධිකරණය අහෝසි කර, එහි බලතල ශ්‍රේණියාධිකරණය වෙත පැවරීය. එතැන් සිට ලංකාවේ ඉහළ ම අධිකරණය වූයේ ශ්‍රේණියාධිකරණය යි.

ඉහළ අධිකරණ විනිශ්චයකරුවන් සම්බන්ධ විධිවිධාන දැක්වූයේ ජනරජ ව්‍යවස්ථාවේ 122 වගන්තියේ ය. එහි දැක්වුණු විධිවිධාන මෙසේ ය.

- 1. උසස් අධිකරණ විනිශ්චයකාරවරයන් පත් කිරීමේ බලය ජනාධිපතිවරයාට හිමි වේ.
- 2. විනිශ්චයකාරවරුන් යථා පැවැත්මෙන් සිටින තාක්කල් ධුරය දරන්නේ ය. ජාතික රාජ්‍ය සභාව සම්මත කළ යෝජනාවක් අනුව ජනාධිපතිවරයා විසින් ධුරයෙන් ඉවත් කරනු ලැබූ හොත් මිස කිසිදා විනිශ්චයකාරවරයෙකු ධුරයෙන් ඉවත් කළ නොහැක.
- 3. ශ්‍රේණියාධිකරණ විනිශ්චයකාරවරයෙකුගේ විශ්‍රාම යන වයස අවුරුදු 63කි.
- 4. ශ්‍රේණියාධිකරණ විනිශ්චයකාරවරුන්ගේ වැටුප් ජාතික රාජ්‍ය සභාව නියම කරන අතර, ඒවා ඒකාබද්ධ අරමුදලට වැය බරක් විය යුතු ය.
- 5. විනිශ්චයකාරවරුන්ගේ වැටුප් ඔවුන්ගේ සේවා කාලය තුළ අඩු නොකළ යුතු ය.

මෙම විධිවිධාන ඇවිකින් සාම්චරයා පෙන්වා දුන් යුක්තිය නැමති දෙවොලේ ප්‍රධාන කණු තුනට සමාන ය.

පහළ අධිකරණ නිලධාරීන්ගේ පත් කිරීම්, මාරු කිරීම්, උසස් කිරීම් සම්බන්ධ බලය ඇමති මණ්ඩලය යටතට පවරා ගන්නා ලද අතර මේ සම්බන්ධයෙන් ඇමති මණ්ඩලය උපදෙස් දීම සඳහා අධිකරණ සේවා උපදේශක මණ්ඩලයක් පත් කරනු ලැබීය. ඇමති මණ්ඩලයට අවශ්‍ය නම් එම උපදෙස් නොපිළිපැදිය හැකි වූ අතර, එයට හේතු ජාතික රාජ්‍ය සභාවට පැහැදිලි ක්ෂේත්‍රය විය.

පහළ අධිකරණ මිනිශ්වයකාරවරුන්ගේ විනය පාලනය සම්බන්ධයෙන් අමාත්‍ය මණ්ඩලයට උපදෙස් දීම සඳහා අධිකරණ සේවා විනය මණ්ඩලයක් පත් කරනු ලැබීය.

මේ ක්‍රියාමාර්ග සම්බන්ධයෙන් කීර්තිමත් රාජනීතිඥයෙකු වූ H.W. ජයවර්ධන මහතා ප්‍රකාශ කරන්නේ "එමඟින් යුක්තිය නැමැති දෙවොලේ සිව්වැනි කණුව ගලවා දමූ බවත්, එ වෙනුවට අලුත් අඩිතාලම් දෙකක් දමූ බවත් ය." එම අඩිතාලම් දෙක නම් "අධිකරණ සේවා උපදේශක මණ්ඩලය හා අධිකරණ සේවා විනය මණ්ඩලය" යි. එම අඩිතාලම් දෙක යුක්තිය නැමැති දෙවොල සම්පූර්ණයෙන් සෙලවීමට යෙදූ කොකු දෙකකැයි ඔහු තවදුරටත් ප්‍රකාශ කර තිබේ.

මෙයින් ද පැහැදිලි වන්නේ 1972 ව්‍යවස්ථාව යටතේ ද අධිකරණයේ ස්වාධීනත්වය ආරක්‍ෂා කෙරෙන මෙන්ම එයට හානිකර විධිවිධාන පවතින බව යි.

07. I. ජනාධිපතිවරයා පත් කරගැනීමේ ක්‍රමය

දෙවන ජනරජ ව්‍යවස්ථාව යටතේ ජනාධිපතිවරයා තෝරා පත් කරගන්නේ සෘජු මහජන ඡන්දයෙනි. ඒ අනුව ජනාධිපති ධුර අපේක්ෂකයෙකු වීමට නම් පහත දක්වෙන මූලික සුදුසුකම් දෙකකින් එකක් අනිවාර්යයෙන් ම තිබිය යුතු ය. එනම්,

- පිළිගත් දේශපාලන පක්ෂයකින් ඉදිරිපත් වීම නැතහොත්,
 - ව්‍යවස්ථාදායකයේ හිටපු හෝ සිටින මන්ත්‍රීවරයෙකු වීම
- මෙම සුදුසුකම්වලින් එකක් සහිත පුද්ගලයෙකු ජනාධිපති ධුර අපේක්ෂකයෙකු වීමට නම් පහත සඳහන් සුදුසුකම් තිබිය යුතු ය.
1. වයස අවුරුදු 35 සම්පූර්ණ කර තිබීම (19 වන සංශෝධනය)
 2. පාර්ලිමේන්තු මන්ත්‍රීවරයෙකු ලෙස තෝරා ගැනීමට සුදුස්සෙකු වීම
 3. ජනතාව විසින් දෙවරක් ජනාධිපති ධුරයට තෝරා පත් කරගෙන නොතිබීම (මුල් ව්‍යවස්ථාව හා 19 සංශෝධනය)
 4. දෝෂාභියෝගයකින් ජනාධිපති ධුරයෙන් ඉවත් කළ පුද්ගලයෙකු නොවීම
 5. ඡන්ද බලය හිමි තැනැත්තෙකු වීම

ජනාධිපතිවරණයකට තරග කිරීමට ඇති මූලික කොන්දේසි දෙක පරීක්ෂාකාරී ව බැලීමේ දී පැහැදිලි වන්නේ ලිබරල් ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදයේ මූලික ලක්ෂණයක් වන, ඕනෑ ම පුරවැසියෙකුට රාජ්‍ය නායක තත්ත්වයට තරග කිරීමට අයිතිය ඇතැයි සැලකෙන කාරණය යටපත් කර ඇති බව යි. මෙම කොන්දේසිවලට අනුව ජනාධිපති ධුර සිහිනය මැවීමේ අයිතිය ලබාදී ඇත්තේ ශ්‍රී ලාංකික පුරවැසියන්ගෙන් 1500කටත් අඩු පිරිසකට ය. එය ඇමෙරිකා එක්සත් ජනපද ජනාධිපතිවරණ ක්‍රියාවලියේදීවත් සිදු නොවන්නකි. එහි ඕනෑ ම පුරවැසියෙකුට ජනාධිපතිවරණය සඳහා තරග කළ හැකි ය. ශ්‍රී ලංකාවේ ජනාධිපතිවරණ සම්බන්ධයෙන් ඇති මෙම සීමා කිරීම් තුළින් ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදය හැකිළී ගොස් තිබේ.

ජනාධිපතිවරණය සඳහා අපේක්ෂකයන් දෙදෙනෙකු පමණක් ඉදිරිපත් වූ විටක ඡන්දදායකයාට එක් මනාපයක් (1) පාවිච්චි කළ හැකි ය. අපේක්ෂකයන් තිදෙනෙකු ඇති කල්හි පළමු වන (1) මනාපය ද, අවශ්‍ය නම් දෙවන (2) මනාපයක් ද වශයෙන් අපේක්ෂකයන් දෙදෙනෙකු වෙනුවෙන් මනාපය පාවිච්චි කළ හැකි ය. අපේක්ෂකයන් තිදෙනෙකුට වැඩි වූ කල්හි පළමුවන මනාපය හා අවශ්‍ය නම් දෙවන හා / හෝ තුන්වන මනාපයක් ද අපේක්ෂකයන් වෙත ලබාදිය හැකි ය.

ජනාධිපති ධුර අපේක්ෂකයෙකු පළමු වටයේ දී ම ජනාධිපතිවරණයෙන් ජය ගැනීමට නම් වලංගු මුළු ඡන්ද ප්‍රමාණයෙන් 50%කට වඩා පළමු මනාප ලබා තිබිය යුතු ය. එසේ නොවුව හොත් පළමුවන මනාපය වැඩියෙන් ම ලබාගත් අපේක්ෂකයන් දෙදෙනා හැර යෙදූ අපේක්ෂකයින් තරගයෙන් ඉවත් කරයි. අනතුරුව ඔවුන්ට (තරගයෙන් ඉවත් කළ අපේක්ෂකයින්ට) පළමු මනාපය ලබාදුන් ඡන්ද පත්‍රිකාවන්හි දෙවන මනාප, තරගයේ යෙදී සිටින අපේක්ෂකයන් දෙදෙනාගෙන් එක් අයෙකුට ලබාදී ඇත්නම්, ඒවා එම අපේක්ෂකයාගේ මුළු මනාප සංඛ්‍යාවට එකතු කරනු ලැබේ. ඉන් අනතුරුව එම අපේක්ෂකයන් දෙදෙනාගෙන් එක් අයෙකු වලංගු මුළු ඡන්ද සංඛ්‍යාවෙන් 50%කට වඩා ලබා ඇත්නම්, ඔහු ජනාධිපතිවරයා ලෙස තේරී පත් වූ බව ප්‍රකාශයට පත් කරනු ලැබේ. එවිට ද කිසිවෙකුටත් ජයගත නොහැකි වූ විට, ඉතිරි ඡන්ද පත්‍රිකාවන්හි සඳහන් තුන්වන මනාපයන් තරගයේ යෙදී සිටින අපේක්ෂකයන් දෙදෙනාගෙන් එක් අයෙකුට ලබාදී ඇත්නම්, ඒවා ද ඔවුන්ගේ මනාප සංඛ්‍යාවට එකතු කරනු ලැබේ. එවිට බහුතරයක් ලැබූ අපේක්ෂකයා ජනාධිපති ධුරයට තේරී පත් වූ බව ප්‍රකාශයට පත් කරනු ලැබේ.

II. දෙවන ජනරජ ව්‍යවස්ථාව (1978) යටතේ සංකේන්ද්‍රගත කර තිබූ බලතල අනුව ඔහු ව්‍යවස්ථානුකූල ඒකාධිපතියෙකුගේ තත්ත්වය ඉසිලීය. එම ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 18 වෙනි සංශෝධනය අනුව එම ව්‍යවස්ථානුකූල ඒකාධිපතිත්වය කුඩාප්‍රාප්තියට පත් විය. එහෙත් 19 වන ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා සංශෝධනය මඟින් එම ඒකාධිපතිත්වය යම් ප්‍රමාණයකට සංවරණයකට හා තුලනයකට පත් කරන ලදී.

දෙවන ජනරජ ව්‍යවස්ථාවට අනුව ජනාධිපතිවරයාගේ තත්ත්වය පැහැදිලි කරන ලද්දේ 30 (1) ව්‍යවස්ථාව මඟිනි. එයට අනුව "ජනාධිපතිවරයා රජයේ ප්‍රධානියා ද, විධායකයේ ප්‍රධානියා ද, ආණ්ඩුවේ ප්‍රධානියා ද, සන්නද්ධ සේවාවන්හි සේනාධිනායකයා ද වන්නේ ය." මෙම තත්ත්වය 18 වන සංශෝධනයෙන් හෝ 19 වන සංශෝධනයෙන් වෙනස් කළ නොහැකිවේ.

ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 18 වන සංශෝධනය මඟින් ජනාධිපති ධුරයට අදාළ ව සිදු කරන ලද මූලික වෙනස්කම් තුනකි. එනම්,

1. මුල් ව්‍යවස්ථාවේ 31 (2) ව්‍යවස්ථාව මඟින් එක් පුද්ගලයෙකුට ජනාධිපති ධුරයට පත් විය හැකි වාර ගණන දෙවරකට සීමා කොට තිබීම ඉවත් කර, ඒ වෙනුවට එක් පුද්ගලයෙකුට ඕනෑ ම වාර ගණනක් ජනාධිපති ධුරයට පත් වීමට ඉඩ ප්‍රස්තාව සැලසීම
2. මුල් ව්‍යවස්ථාවේ 32 (3) ව්‍යවස්ථාව මඟින් ජනාධිපතිවරයාට ඕනෑ ම අවස්ථාවක පාර්ලිමේන්තු රැස්වීම්වලට සහභාගී වීමට, එය ඇමතීමට හා එයට සංදේශ ඉදිරිපත් කළ හැකි ය යන විධිවිධාන ඉවත් කර, ඒ වෙනුවට මාස තුනකට වරක් පාර්ලිමේන්තුවට සහභාගී විය යුතු යැයි දැක්වෙන විධිවිධානයක් ඇතුළත් කිරීම
3. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 17 වන සංශෝධනයෙහි 41 ආ සහ 41 ඇ ව්‍යවස්ථාවන්හි උපලේඛනයන්හි දැක්වෙන කොමිෂන් සභා හා තනතුරු සඳහා පත් කිරීම් සිදු කිරීමේ දී ජනාධිපතිවරයා විසින් ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා සභාවේ නිර්දේශ ලබාගත යුතු ය යන විධිවිධානය ඉවත් කර, ඒ වෙනුවට ඒ සඳහා පාර්ලිමේන්තු සභාවේ නිරීක්ෂණය ලබාගත යුතු බව සඳහන් කිරීම (18 සංශෝධනය අනුව එම නිරීක්ෂණ අනුව කටයුතු කිරීමට ජනාධිපතිවරයා බැඳී නොතිබිණි.) මෙම විධිවිධානය මඟින් යළිත් ජනාධිපතිගේ බලය ශක්තිමත් කෙරිණි.

ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 19 වන සංශෝධනය මඟින් ජනාධිපති ධුරයට අදාළ ව සිදු කරන ලද මූලික වෙනස්කම් කිහිපයකි. එනම්,

1. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට අලුතින් එක් කළ 30 (2) ව්‍යවස්ථාව මඟින් ජනාධිපතිවරයාගේ ධුර කාලය වසර පහකට සීමා කළේ ය.
2. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට එක් කළ 31 (2) ව්‍යවස්ථාව මඟින් එක් පුද්ගලයෙකුට ජනාධිපති ධුරයට පත් විය හැකි වාර ගණන දෙකකට සීමා කෙරිණි.
3. මුල් ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 92 (4) ව්‍යවස්ථාව අනුව ජනාධිපතිවරයා සඳහා තරග කළ හැකි වූයේ වයස අවුරුදු 30 ඉක්මවූ පුරවැසියෙකුට වුවත් සංශෝධනය මඟින් එය වයස අවුරුදු 35 ලෙස සංශෝධනය කර ඇත.
4. මුල් ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ ජනාධිපතිවරයාගේ බලතල හා කාර්යයන් දක්වා තිබුණේ 33 හා 34 වෙනි ව්‍යවස්ථාවල ය. 19 සංශෝධනය මඟින් එම වගන්ති සම්පූර්ණයෙන් අවලංගු කර, ඒ වෙනුවට අලුතින් 33 වන ව්‍යවස්ථාවක් ඇතුළත් කරන ලදී. එයට අනුව ජනාධිපතිවරයාගේ බලතල, කාර්ය හා කර්තව්‍යයන් අතරට, මුල් ව්‍යවස්ථාවේ ම කරුණුවලට අමතර ව තවත් කරුණු ගණනාවක් ඇතුළත් කෙරිණි. ඒ සියල්ල සම්පූර්ණයෙන් ම පහතින් දක්වේ.

- "33. (1) ජනාධිපතිවරයාගේ කාර්යය විය යුත්තේ,
- (අ) ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව අනුගමනය කරන බවට ද, ආරක්ෂා කරන බවට ද, වගබලා ගැනීම
 - (ආ) ජාතික ප්‍රතිසන්ධානය හා ඒකාබද්ධතාව ප්‍රවර්ධනය කිරීම
 - (ඇ) ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා සභාවේ සහ VII අ ව්‍යවස්ථාවේ සඳහන් ආයතනවල නිසි ක්‍රියාකාරීත්වය පහසු කරලීම සහ
 - (ඈ) මැතිවරණ කොමිෂන් සභාවේ උපදෙස් මත, නිදහස් හා සාධාරණ ඡන්ද විමසීම් සහ ජනමත විචාරණ පැවත්වීම සඳහා උචිත වාතාවරණ නිර්මාණය කිරීම තහවුරු කිරීම වන්නේ ය.

- (2) ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවෙන් හෝ වෙනත් ලිඛිත නීතියකින් හෝ ප්‍රකාශිතව ම ජනාධිපතිවරයා වෙත පවරා හෝ නියම කර ඇත්තා වූ බලතලවලට සහ කාර්යයන්ට අමතර ව, ජනාධිපතිවරයාට -
- (අ) පාර්ලිමේන්තුවේ එක් එක් සැසිවාරය ආරම්භයේ, පාර්ලිමේන්තුවේ දී ආණ්ඩුවේ ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශය කිරීමට බලය ඇත්තේ ය.
 - (ආ) පාර්ලිමේන්තුවේ මංගල රැස්වීම්වල මූලසුන දැරීමට බලය ඇත්තේ ය.
 - (ඇ) පාර්ලිමේන්තුව කැඳවීමට, වාර අවසන් කිරීමට සහ විසුරුවා හැරීමට බලය ඇත්තේ ය.
 - (ඈ) තානාපතිවරයන්, මහකොමසාරිස්වරයන්, පූර්ණාධිකාරී රාජ්‍ය දූතයන් හා වෙනත් තානාපති නියෝජිතන් පත් කිරීමට හා ඔවුන්ට බලතල පැවරීමට ද, ඔවුන් පිළිගැනීමට ද බලය ඇත්තේ ය.

- (ඉ) නීතිඥ වෘත්තියෙහි විශිෂ්ටත්වයට පත්ව ඇත්තා වූ ද, පැවැත්මෙහි හා වෘත්තීය කටයුතු පිළිබඳ අවංකභාවයෙහි උත්කෘෂ්ඨ තත්ත්වයක් පවත්වාගෙන ඇත්තා වූ ද නීතිඥවරයන්, ජනාධිපති නීතිඥවරයන් වශයෙන් පත් කිරීමට බලය ඇත්තේ ය. මේ ඡේදය යටතේ පත් කරනු ලබන සෑම ජනාධිපති නීතිඥවරයෙකුට ම ඒ දක්වා රාජ්‍ය නීතිඥවරයන් විසින් භුක්ති විඳින ලද සියලු වරප්‍රසාදවලට හිමිකම ඇත්තේ ය.
- (ඊ) ජනරජයේ, රාජ්‍ය මුද්‍රාව භාරයේ තබාගැනීමට ද අග්‍රාමාත්‍යවරයා ද, අමාත්‍ය මණ්ඩලයේ අනෙකුත් අමාත්‍යවරයන් ද, ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණයේ අග්‍රවිනිශ්චයකාරවරයා සහ ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණයේ අනෙකුත් විනිශ්චයකාරවරයන් ද, අභියාචනාධිකරණයේ සභාපතිවරයා සහ අභියාචනාධිකරණයේ අනෙකුත් විනිශ්චයකාරවරයන් ද පත් කිරීමේ අධිකාර පත්‍රවල සහ ජනරජයට අයත් වූ ප්‍රදානය කිරීමට හා පවරා දීමට ජනාධිපතිවරයාට නීතියෙන් නියමිත ව ඇත්තා වූ, නැතහොත් බලය පැවරී ඇත්තා වූ ද, ඉඩකඩම් හා අනෙකුත් නිශ්චල දේපළ ප්‍රදානය කිරීමේ දී හෝ පවරා දීමේ දී, ඒ සම්බන්ධ ප්‍රදාන පත්‍රවල හා පැවරුම් පත්‍රවල රාජ්‍ය මුද්‍රාව තබා අත්සන් කිරීමට ද, රාජ්‍ය මුද්‍රාව තැබිය යුතු වෙනත් සෑම ලේඛනයක ම රාජ්‍ය මුද්‍රාව තබා අත්සන් කිරීමට ද බලය ඇත්තේ ය.
- (උ) යුද්ධය ප්‍රකාශ කිරීමට හා සාමය ප්‍රකාශ කිරීමට බලය ඇත්තේ ය. සහ
- (ඌ) ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ හෝ වෙනත් යම් ලිඛිත නීතියක හෝ විධිවිධානවලට පටහැනි නොවන්නා වූ ද ජාත්‍යන්තර නීතිය, වාරිත - වාරිත හෝ භාවිතය අනුව ඉටු කිරීමට ජනාධිපතිවරයාට බලය ලැබී ඇත්තා වූ හෝ නියමිත ව ඇත්තා වූ ද සියලු ක්‍රියා හා දේ කිරීමට බලය ඇත්තේ ය."

5. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 18 සංශෝධනය මඟින් එයට එක් කරන ලද 41 ආ හා 41 ඇ ව්‍යවස්ථා 19 වන සංශෝධනය මඟින් යළි සංශෝධනය කරන ලදී. ඒ අනුව එම වගන්තිවල උපලේඛන මඟින් දැක්වූ කොමිෂන් සභා සහ තනතුරු සඳහා පත් කිරීම් සිදු කිරීමේ දී ජනාධිපතිවරයාට පැවති අභිමතානුසාරී බලය අහෝසි කරන ලදී. ඒ අනුව 41 ආ ව්‍යවස්ථාවේ උපලේඛනයේ සඳහන් කොමිෂන් සභා සඳහා සභාපතිවරුන් සහ සාමාජිකයන් පත් කිරීමේ දී ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා සභාවේ නිර්දේශ ලබාගත යුතු අතර, 41 ඇ ව්‍යවස්ථාව යටතේ වූ තනතුරු සඳහා පත් කිරීම් කිරීමේ දී ජනාධිපතිවරයා විසින් ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා සභාවට කරන ලද නිර්දේශයක් එමඟින් ස්ථිර කළ පසුව පත් කිරීම් කළ යුතු ය.

41 ආ ව්‍යවස්ථාව යටතේ දැක්වෙන කොමිෂන් සභා

- මැතිවරණ කොමිෂන් සභාව
- රාජ්‍ය සේවා කොමිෂන් සභාව
- ජාතික පොලිස් කොමිෂන් සභාව
- විගණන සේවා කොමිෂන් සභාව
- ශ්‍රී ලංකා මානව හිමිකම් කොමිෂන් සභාව
- අල්ලස් හෝ දූෂණ චෝදනා විමර්ශනය කිරීමේ කොමිෂන් සභාව
- මුදල් කොමිෂන් සභාව
- සීමා නිර්ණය කොමිෂන් සභාව
- ජාතික ප්‍රසම්පාදන කොමිෂන් සභාව

41 ඇ ව්‍යවස්ථාව යටතේ දැක්වෙන තනතුරු

- අග්‍ර විනිශ්චයකාරවරයා හා ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණයේ විනිශ්චයකාරවරයන්
- අභියාචනාධිකරණයේ සභාපතිවරයා සහ අභියාචනාධිකරණයේ විනිශ්චයකාරවරයන්
- අධිකරණ සේවා කොමිෂන් සභාවේ සභාපතිවරයා හැර අනෙකුත් සාමාජිකයන්
- නීතිපතිවරයා
- විගණකාධිපතිවරයා
- පොලිස්පතිවරයා
- පරිපාලන කටයුතු පිළිබඳ පාර්ලිමේන්තු කොමසාරිස් (ඕම්බුඩ්ස්මන්)
- පාර්ලිමේන්තුවේ මහ ලේකම්වරයා

6. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 19 වන සංශෝධනය මඟින් මුල් ව්‍යවස්ථාවේ VIII පරිච්ඡේදය සම්පූර්ණයෙන් ම අවලංගු කර ඒ වෙනුවට අලුත් පර්ච්ඡේදයක් එක්කර ඇත. එමඟින් ජනාධිපතිවරයාට අදාළ ව යොදා ඇති විධිවිධාන මෙසේ ය.

- ජනාධිපතිවරයා තවදුරටත් ඇමති මණ්ඩලයේ ප්‍රධානියා ය.
- ජනාධිපතිවරයාගේ මතය අනුව, පාර්ලිමේන්තුවේ විශ්වාසය උපරිම වශයෙන් ඇති පාර්ලිමේන්තු මන්ත්‍රීවරයා අග්‍රාමාත්‍යවරයා ලෙස පත් කළ යුතු ය.
- අග්‍රාමාත්‍යවරයාගේ අදහස් විමසීම අවශ්‍ය යැයි ජනාධිපතිවරයා සලකන අවස්ථාවන්හි අග්‍රාමාත්‍යවරයාගේ ද අදහස් විමසා, ජනාධිපතිවරයා විසින් අමාත්‍ය මණ්ඩලයේ අමාත්‍යවරයන් සංඛ්‍යාව ද, අමාත්‍යාංශ සංඛ්‍යාව ද, අමාත්‍යවරයන්ට පවරන විෂය හා කාර්ය ද නිශ්චය කළ යුතු ය.

- ඇමතිවරුන්, අමාත්‍ය මණ්ඩලයේ සාමාජිකයන් නොවන ඇමතිවරුන් සහ නියෝජ්‍ය අමාත්‍යවරුන් ලෙස පත් කළ යුත්තේ පාර්ලිමේන්තු මන්ත්‍රීවරුන් ය.
- අමාත්‍යවරුන් සංඛ්‍යාව 30 නොඉක්ම විය යුතු ය. අමාත්‍ය මණ්ඩලයේ සාමාජිකයන් හා නියෝජ්‍ය අමාත්‍යවරුන් සංඛ්‍යාව 40 නොඉක්ම විය යුතු ය.
- සියලු ම ආකාර අමාත්‍යවරුන් ජනාධිපතිවරයා විසින් පත් කළත්, ජනාධිපතිවරයාට ඔවුන් ස්ව අභිමතය පරිදි ඉවත් කළ නොහැක. එය කළ හැක්කේ අගමැතිගේ උපදෙස් මත පමණි.
- ජාතික ආණ්ඩුවක් පිහිටුවන අවස්ථාවේ අමාත්‍යවරුන්, අමාත්‍ය මණ්ඩලයේ සාමාජිකයන් නොවන අමාත්‍යවරුන් හා නියෝජ්‍ය අමාත්‍යවරුන් සංඛ්‍යාව පාර්ලිමේන්තුව විසින් තීරණය කරනු ලැබේ. ඒ අනුව පත් වීම් කිරීමට ජනාධිපතිවරයා බැඳී සිටී.

7. මුල් ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 70(1) ව්‍යවස්ථාව යටතේ මහා මැතිවරණයක් පවත්වා වසරක් ගතවීමෙන් පසු, ජනාධිපතිවරයාගේ අභිමතය පරිදි ඕනෑ ම අවස්ථාවක පාර්ලිමේන්තුව විසුරුවා හැරිය හැකි විය. 19 වන සංශෝධනය මඟින් එය සංශෝධනය කර ඇත. ඒ අනුව ජනාධිපතිවරයාගේ අභිමතය පරිදි පාර්ලිමේන්තුව විසුරුවා හැරිය හැක්කේ මහා මැතිවරණයෙන් පසු වසර හතරක් සහ මාස හයක් ඉකුත් වූ පසු පමණි.

8. මුල් ව්‍යවස්ථාවේ 35 ව්‍යවස්ථාව අනුව ජනාධිපතිවරයා ධුරය දරන තාක් කල් ඔහුට එරෙහි ව අධිකරණය ඉදිරියේ නඩු පැවරිය නොහැකි විය. එහෙත් 19 සංශෝධනය යටතේ පැවති ව්‍යවස්ථාව ඉවත් කර, ඒ වෙනුවට ආදේශ කරන ලද ව්‍යවස්ථාව මඟින් ජනාධිපතිවරයාට එරෙහි ව ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 126 ව්‍යවස්ථාව යටතේ මූලික අයිතිවාසිකම් නඩුවක් පැවරිය හැකි බව සඳහන් වේ.

මේ අනුව පැහැදිලි වෙන්නේ මෙම සංශෝධනයන් දෙකෙන් ම ජනාධිපතිවරයාගේ තත්ත්වයෙහි වෙනසක් කර නොමැති වුවත්, 18 වන සංශෝධනය මඟින් ජනාධිපතිගේ බලය වර්ධනය කර ඔහු ව්‍යවස්ථාපිත ඒකාධිපතියෙකුගේ තත්ත්වයට පත් කර ඇති බවත්, 19 වන සංශෝධනය මඟින් ජනාධිපතිවරයාගේ බලතල සංවරණයට හා තුළනයට ලක් කර ඇති බවත් ය.

III. ජනාධිපතිවරයා තනතුරෙන් ඉවත් කිරීමේ ක්‍රමවේදය

දෙවන ජනරජ ව්‍යවස්ථාවේ 38(1) ව්‍යවස්ථාවට අනුව නිල කාලය අවසන් වීමට මත්තෙන් ජනාධිපතිවරයා ධුරයෙන් ඉවත් කළ හැක්කේ පාර්ලිමේන්තුව විසින් නියමිත පරිදි දෝෂාභියෝගයක් සම්මත කිරීම මඟින් පමණි.

ජනාධිපතිවරයාට එරෙහි ව දෝෂාභියෝගයක් ඉදිරිපත් කළ හැක්කේ පහත සඳහන් චෝදනා මත පමණක් බව ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 38(2) ව්‍යවස්ථාවේ දක්වේ. එනම්,

1. මානසික හෝ ශාරීරික දුබලතාව හේතුවෙන් ධුරයේ කටයුතු කිරීමට නියත වශයෙන් නොහැකි වීම
2. චේතනාත්මකව ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව උල්ලංඝනය කිරීම
3. රාජ්‍ය ද්‍රෝහි වීම
4. අල්ලස
5. බලතල අසුතු ලෙස පාවිච්චි කිරීම දූෂණය
6. චරිත දූෂණය

මෙම චෝදනාවන්ගෙන් එකක් හෝ කිහිපයක් පදනම් කරගෙන පාර්ලිමේන්තුවේ මුළු මන්ත්‍රී සංඛ්‍යාවෙන් 2/3 කට වැඩි සංඛ්‍යාවකගේ අත්සනින් කථානායකවරයා වෙත දෝෂාභියෝගී යෝජනාවක් ඉදිරිපත් කළ විට, එය පාර්ලිමේන්තුවේ න්‍යාය පත්‍රයට ඇතුළත් කිරීමට කතානායකවරයා බැඳී සිටී. නමුත් දෝෂාභියෝගයකට පාර්ලිමේන්තු මන්ත්‍රීවරුන්ගෙන් අඩකට වැඩි සංඛ්‍යාවක් පමණක් අත්සන් කර ඇති විටෙක, එය කථානායකවරයා විසින් භාරගත යුත්තේ හා පාර්ලිමේන්තුවේ න්‍යාය පත්‍රයට ඇතුළත් කළ යුත්තේ එහි සඳහන් චෝදනා ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණයේ විභාගයකට ප්‍රමාණවත් ශ්‍රී කතානායකවරයා සැමීමකට පත් වන්නේ නම් පමණි. මෙහි දී ඉදිරිපත් කරන චෝදනා ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණයේ විභාගයකට සුදුසු දැයි තීරණය කිරීමේ ඒකමතික බලය ඇත්තේ කතානායකවරයාට ය. මෙවැනි අවස්ථාවක කතානායකවරයාගේ ක්‍රියාකලාපයට අභියෝග කිරීමේ හැකියාව ඇති විධිවිධාන කිසිවක් නැත.

ජනාධිපතිවරයාට එරෙහි දෝෂාභියෝගයක් පාර්ලිමේන්තුවේ නොපැමිණි මන්ත්‍රීන් ඇතුළු මන්ත්‍රීවරුන් 2/3 කට වැඩි සංඛ්‍යාවක් විසින් සම්මත කළ හොත්, පරීක්ෂණයක් සඳහා එය ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණය වෙත ඉදිරිපත් කළ යුතු ය. පවත්නා අනුපාතික නියෝජන ක්‍රමය යටතේ කිසිදු පක්ෂයකට පාර්ලිමේන්තුවේ 2/3 කට වැඩි බහුතර ආසන සංඛ්‍යාවක් දිනාගත නොහැකි තත්වයක් තුළ දෝෂාභියෝගයක් ගෙන ඒමට නම්, ජනාධිපතිවරයා නියෝජනය කරන (න්‍යායකත්වය දරන) පක්ෂයේ සහාය ද ලබාගැනීමට සිදු වේ. නම පක්ෂයේ නායකයාට එරෙහි ව කටයුතු කිරීමට පක්ෂයේ මන්ත්‍රීවරුන්ගේ සහාය ලබාගැනීම සිහිනයක් පමණි. එම තත්වය තුළ දෝෂාභියෝගයකින් ජනාධිපති තෙරපීමට හැකි වෙතැයි සිතීමටත් නොහැකි ය. පාර්ලිමේන්තුව විසින් දෝෂාභියෝගය එහි නොපැමිණි මන්ත්‍රීවරුන් ඇතුළු ව මන්ත්‍රීවරුන් 2/3 කට වැඩි සංඛ්‍යාවකගේ ඡන්දයෙන් සම්මත කළහොත්, එය පිළිබඳ ව පරීක්ෂණයක් කර, ඒ පිළිබඳ තීරණ හා එයට

හේතු වාර්තා කරන ලෙස දක්වා කථානායකයා විසින් එය ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණය වෙත ඉදිරිපත් කළ යුතු ය. ඉන් අනතුරුව ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණය විසින් කරනු ලබන පරීක්ෂණයේ දී පෞද්ගලික ව ම හෝ නීතිඥවරයෙකු මඟින් හෝ ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණය හමු වේ පෙනී සිටීමින් කරුණු ඉදිරිපත් කිරීමට ජනාධිපතිවරයාට අයිතිය ඇත.

අනතුරුව ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණයේ තීරණය කථානායකවරයා වෙත දන්වා යැවිය යුතු ය. දෝෂාභියෝගයේ දක්වා ඇති චෝදනාවලින් ජනාධිපතිවරයා නිවැරදිකරු බව ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණය විසින් තීරණය කර තිබුණ හොත්, දෝෂාභියෝගය එතනින් ම අවසන් වේ. නමුත් ජනාධිපතිවරයා වැරදිකරු යැයි තීරණය කර තිබුණොත්, පාර්ලිමේන්තුවේ නොපැමිණි මන්ත්‍රීවරුන් ඇතුළු මන්ත්‍රීවරුන් 2/3 කට වැඩි සංඛ්‍යාවක් විසින් සම්මත කරනු ලබන යෝජනාවක් මඟින් ජනාධිපතිවරයා තනතුරින් ඉවත් කළ හැකි ය.

මෙයින් පැහැදිලි වන්නේ දෝෂාභියෝගයක් මඟින් ජනාධිපතිවරයා ඉවත් කිරීම එතරම් පහසු කටයුත්තක් නොවන බව යි. රණසිංහ ප්‍රේමදාස ජනාධිපතිවරයාට එරෙහි ව දෝෂාභියෝගී යෝජනාවක් ඉදිරිපත් කිරීම හේතුවෙන් එක්සත් ජාතික පක්ෂයෙන් නෙරපු නීතිඥ ලලිත් ඇතුළත්වුදලි මහතාට මන්ත්‍රී ධුරය අහිමි වීමෙන් පසු ඔහු ප්‍රකාශ කළේ "මෙම දෝෂාභියෝගය මෙම ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව යටතේ ඉදිරිපත් වූ පළමු හා අවසාන දෝෂාභියෝගය" බව යි. මෙයින් ද පැහැදිලි වන්නේ දෝෂාභියෝගයකින් ජනාධිපතිවරයා නෙරපීම පහසු නොවන බව යි.

08. I. එක්සත් ජාතීන්ගේ අරමුණු හා මූලධර්ම

ලෝකයේ තැනින් තැන කලින් කල ඇති වූ යුද්ධ යළි ඇති වීම වළක්වා ගැනීම පිණිස කලින් කල විවිධ සංවිධාන ඇති විය. පළමු ලෝක සංග්‍රාමය අවසානයේ ගොඩනැගුණු ජාතීන්ගේ සංගමය ද එවැන්නකි. නමුත් එහි අරමුණ සාක්ෂාත් කරගැනීමට නොහැකි විය. එයට විවිධ හේතු බලපෑවේ ය. එනිසා 1939 - 1945 අතර කාලයේ දෙවන ලෝක යුද්ධය ඇති විය. එහි ප්‍රතිඵලය වූයේ ලක්ෂ සංඛ්‍යාත මිනිස් ජීවිත විනාශ වීම හා ගණනා කළ නොහැකි තරම් වූ දේපළ විනාශයක් සිදු වීම ය. මේ තත්ත්වය තුළ යළි එබඳු ව්‍යසනයක් ඇති වීම වළක්වා ගැනීම පිණිස 1945 අප්‍රේල් 25 සිට ජූනි 26 දින දක්වා රටවල් 50ක නියෝජිතයන්ගේ සහභාගිත්වයෙන් සැන් ෆ්‍රැන්සිස්කෝ නගරයේ පැවති අන්තර් ජාතික සමුළුවක දී එක්සත් ජාතීන්ගේ ප්‍රඥප්තිය කෙටුම්පත් කරන ලදී. අනතුරුව 1945 ඔක්තෝබර 24 වන දින එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවිධානය පිහිටුවන ලද අතර එහි ආරම්භක සාමාජික රාජ්‍යයන් ගණන 51කි. වර්තමානයේ එහි සාමාජිකත්වය දරන රාජ්‍යයන් ගණන 193කි.

එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවිධානයේ ප්‍රඥප්තියේ පූර්විකාව මඟින් එහි අරමුණු පැහැදිලි කර තිබේ.

- ලෝක යුද්ධ දෙකේ අත්විඳි ආකාරයේ ජීවිතාකාරී තත්ත්වයන් නැවත ඇති නොවීමට ක්‍රියා කිරීම
- මූලික මිනිස් අයිතිවාසිකම් පූර්විකා කරන සහ මනුෂ්‍යත්වයට ගරු කරන සමාජ ක්‍රමයක් ස්ථාපිත කිරීම
- ගිවිසුම් සහ අන්තර්ජාතික නීතිගත ලිපි ලේඛනවලට අනුව ක්‍රියා කිරීමට තුඩු දෙන කොන්දේසි පිහිටුවාලීම. එම කොන්දේසි සපුරාලීම සහ ජීවන තත්ත්වයන් නගා සිටුවමින් වඩා නිදහස් පරිසරයක ක්‍රියා කිරීමට ඇති හැකියාව තහවුරු කිරීම
- එකිනෙකාගේ අදහස්වලට ගරු කරමින් සාමකාමිත්වයෙන් සුභද ව විසීම සඳහා ක්‍රියා කිරීම
- අන්තර්ජාතික සාමය සහ ආරක්ෂාව පූර්විකා කරගැනීම පිණිස සියලු බල අධිකාරීත්වය ඒකරාශී කිරීම සහ පොදු යහපත උදෙසා මිස අන් කරුණක් සඳහා අවි බලය නොයෙදීමේ ප්‍රතිපත්තිය පිළිගැනීම
- සියලු ජාතීන්ගේ ආර්ථික සහ සාමාජීය සංවර්ධනය සඳහා අන්තර් ජාතික විධිවිධාන යෙදීම

මෙසේ එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවිධානය පිහිටුවීමේ මූලික අරමුණ අන්තර් ජාතික සාමය පවත්වාගෙන යාම වේ. පිහිටුවා වසර කිහිපයක් ගත වන විට ආර්ථික හා සමාජ ක්ෂේත්‍රවල වර්ධනය කෙරෙහි ද අවධානය යොමු කරන ලදී.

එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවිධානයේ ප්‍රධාන පරමාර්ථ

1. ලොව පුරා සාමය පවත්වාගෙන යාම
2. ජාතීන් අතර මිත්‍රත්ව සම්බන්ධතා වර්ධනය කිරීම
3. දරිද්‍රතාවයෙන් යුතු ජනයාගේ ජීවන තත්ත්වය නගා සිටුවීම, සාහිත්‍ය, ලෙඩරෝග, නූගත්කම පිටුදැකීම, එකිනෙකාගේ අයිතිවාසිකම් හා තත්වදැරුම් නිදහසට ගරු කිරීමට පෙලඹවීම පිණිස එක්සත්ව ක්‍රියා කිරීම
4. මෙහි පරමාර්ථ සාර්ථක කරගැනීම සඳහා ජාතීන්ට උපකාරී වන සංවාද මණ්ඩපයක් සේ ක්‍රියා කිරීම

එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවිධානයේ මූලධර්ම

1. සියලු සාමාජික රාජ්‍යයන් සමාන වූ ස්වාධිපති බලයකින් යුක්ත ය.
2. සියලු රාජ්‍ය පාර්ශ්ව ප්‍රඥප්තියේ බැඳීම් ප්‍රායෝගිකත්වයට පත් කිරීම
3. ජාත්‍යන්තර ගැටුම් සාමකාමී ව නිරාකරණය කරගැනීම
4. එක් රාජ්‍යයක් අනෙක් රාජ්‍යයට එරෙහි ව හමුදා බලය යෙදවීමෙන් හෝ එසේ යොදවන බවට තර්ජනය කිරීමෙන් වැළකී සිටීම

5. එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවිධානය මඟින් බලාත්මක ව කිරීමේ හෝ නිරාවරණය කිරීමෙන් ක්‍රියාමාර්ගවලට එරෙහි රාජ්‍යන්ට සහයෝගය නොදක්වීමට සහ ප්‍රඥප්තියට අනුව ගනු ලබන ඕනෑම මාර්ගයකට සෑම සහයෝගයක්ම ලබාදීම

6. රාජ්‍යන්ගේ දේශීය අධිකරණ බලයට මැදිහත් වීම විෂයයෙහි ප්‍රඥප්තිය මඟින් බලය ලබා නොදීම
 මෙම පරමාර්ථය සහ මූලධර්ම ඇතුළත් කර කෙටුම්පත් කරන ලද එක්සත් ජාතීන්ගේ ප්‍රඥප්තියට 1945 ජූනි 26 වැනි දින පැවැත්වූ සම්මේලනයට සහභාගී වූ රාජ්‍යන් 50ක නියෝජිතයෝ අත්සන් තැබූහ.

II. දකුණු ආසියාතික කලාපීය සහයෝගීතා සංවිධානයේ අරමුණු සහ මූලධර්ම

දකුණු ආසියාතික කලාපීය සහයෝගීතා සංවිධානය (SAARC) පිහිටුවන ලද්දේ 1985.12.08 දින බංගාලි දේශයේ ඩකා අගනුවර දී ය. ආරම්භයේ එහි ආරම්භක රටවල් වූයේ බංගලාදේශය, භූතානය, ඉන්දියාව, මාලදිවයින, නේපාලය, පකිස්ථානය හා ශ්‍රී ලංකාව ය. පසුව ඇෆ්ගනිස්ථානය ද එහි සාමාජිකත්වය ලැබීය.

දකුණු ආසියාතික කලාපීය සහයෝගීතා සංවිධානයේ අරමුණු එම ප්‍රඥප්තියේ පළමුවැනි වගන්තියේ සඳහන් වේ. ඒවා මෙසේ ය.

1. සංවිධානයේ අරමුණු වන්නේ,

- (a) දකුණු ආසියාවේ ජනතාවගේ සුභසාධනය ඉහළ නැංවීම සහ ඔවුන්ගේ ජීවන තත්වය ප්‍රවර්ධනය කිරීම
- (b) කලාපය තුළ ආර්ථික වර්ධනය, සමාජ-ප්‍රගමනය සහ සංස්කෘතික සංවර්ධනයන් වේගවත් කිරීම. සියලු පුද්ගලයන්ට ගෞරවනීය ලෙස ජීවත් වීමට සහ ඔවුන්ගේ සියලු හැකියාවන් මුදුන් පමුණුවා ගැනීමට ඉඩ සැලසීම
- (c) දකුණු ආසියාතික රටවල් අතර සාමූහික ස්වයං විශ්වාසය ශක්තිමත් කිරීම සහ ඉහළ නැංවීම
- (d) එක් අයෙකුගේ ප්‍රශ්න පිළිබඳ ව අනෙක් අය විසින් අන්‍යෝන්‍ය විශ්වාසය, අවබෝධය සහ ඇගයීම සඳහා දායක වීම
- (e) ආර්ථික, සමාජ, සංස්කෘතික, තාක්ෂණික සහ විද්‍යාත්මක ක්ෂේත්‍රයන්හි අන්‍යෝන්‍ය සහ ක්‍රියාකාරී සහභාගීත්වය ප්‍රවර්ධනය
- (f) අනෙක් සංවර්ධනය වන රටවල් සමඟ සහ සහයෝගීතාවය
- (g) පොදු වැදගත්කමක් දරන කරුණු පිළිබඳ ව අන්තර් සාමාජික සම්මන්ත්‍රණ සහ සමුළුවල දී සාමාජික රටවල් අතර සහයෝගීතාවය වර්ධනය
- (h) සමාන අරමුණු ඇති අන්තර්ජාතික සහ කලාපීය සංවිධාන සමඟ සහයෝගීතාවය මූලධර්ම

සංවිධානයේ ක්‍රියාත්මක වන මූලධර්ම සාර්ත් ප්‍රඥප්තියේ දෙවන වගන්තියේ සඳහන් වේ.

- (a) සංවිධානයේ සහයෝගීතා පිළිවෙත ස්වෛරී සමානාත්මතාවය, භෞමික අඛණ්ඩතාවය, දේශපාලන ස්වාධීප්‍යය, අනෙකුත් රටවල අභ්‍යන්තර කටයුතුවලට අත නොපෙවීම යන මූලධර්ම මත පදනම් විය යුතු ය.
- (b) එවැනි සහයෝගීතාවයක් ද්විපාර්ශ්වීය සහ බහුපාර්ශ්වීය සහයෝගීතාවයන්ට ආදේශනයක් නොවිය යුතු අතර එවැනි සහයෝගීතාවයන්ට ආශීර්වාදාත්මක විය යුතු ය.
- (c) එවැනි සහයෝගීතාවයක් ද්විපාර්ශ්වීය සහ බහුපාර්ශ්වීය යුතුකම්වලට පටහැනි නොවිය යුතු ය.

III. මානව අයිතිවාසිකම් ආරක්‍ෂා කිරීම සහ ප්‍රවර්ධනය කිරීම උදෙසා එක්සත් ජාතීන්ගේ මානව හිමිකම් කවුන්සිලයේ කර්යභාරය

අන්තර්ජාතික මානව හිමිකම් කවුන්සිලය මානව හිමිකම් ආරක්‍ෂා කිරීම සඳහා පිහිටුවා ගත් සංවිධානයකි. එය එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවිධානයට අනුබද්ධිත සංවිධානයකි. එමඟින් එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවිධානයේ සාමාජික රාජ්‍යයන්හි මානව හිමිකම් සම්බන්ධ ව සැලකිලිමත් වේ. ඒ අනුව එය සියලු මානව හිමිකම් හා මූලික නිදහස ආරක්‍ෂා කිරීම සඳහා විශ්වීය වැදගත්කමක් ලබාදෙන අතර ම බරපතළ මානව හිමිකම් කඩවීම් සම්බන්ධයෙන් අවශ්‍ය කටයුතු කරයි.

අන්තර්ජාතික මානව හිමිකම් කවුන්සිලය පිහිටුවන ලද්දේ 1946 දී ය. එහි සාමාජිකයන් ගණන 47කි. එයට සාමාජිකයන් පත් කරන්නේ එක් එක් භූගෝලීය කලාපය පදනම් කරගෙන ය. එම කලාපයන් හා රටවලින් පත් වූ නියෝජිතයන් ගණන මෙසේ ය.

අප්‍රිකානු රාජ්‍යයන්ගෙන්	13
ආසියානු රාජ්‍යයන්ගෙන්	13
නැගෙනහිර යුරෝපීය රාජ්‍යයන්ගෙන්	06
ලතින් ඇමෙරිකානු හා කැරිබියන් රාජ්‍යයන්ගෙන්	08
බටහිර යුරෝපය හා අනෙකුත් රාජ්‍යයන්ගෙන්	07
එකතුව	<u>47</u>

සාමාජිකයන්ගේ නිල කාලය වසර තුනකි. එක්සත් ජාතීන්ගේ මහා මණ්ඩලයේ 2/3 ක බහුතර ඡන්දයෙන් සාමාජිකයින් ඉවත් කළ හැකිය. සෑම වර්ෂයක ම මාර්තු, ජූනි සහ සැප්තැම්බර් යන මාසවල දී මෙහි රැස්වීම් පවත්වනු ලැබේ. එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවිධානය පෙන්වා දෙන ලෙස අන්තර් ජාතික මානව හිමිකම් කවුන්සිලයට සාමාජිකයන් තේරීමේ දී මානව හිමිකම් ප්‍රවර්ධනය හා ආරක්‍ෂා කිරීම සඳහා සාමාජිකත්වයට පත් වන සාමාජික රාජ්‍යයන් ඉහළ ව ප්‍රමිතීන් පිළිපැදිය යුතු ය.

අන්තර්ජාතික මානව හිමිකම් කවුන්සිලය පිහිටුවා ඇත්තේ ප්‍රධාන අරමුණු දෙකක් පදනම් කරගෙන ය. එනම්,

1. එක් එක් රාජ්‍යන්හි මානව හිමිකම් කඩවීම කෙරෙහි අවධානය යොමු කොට රටට පිළියම් යෙදීම
2. මානව හිමිකම් ආරක්‍ෂා කිරීම සහ ප්‍රවර්ධනය කිරීම

මානව හිමිකම් කවුන්සිලයේ ප්‍රධාන බලතල කිහිපයකි. එනම්,

1. නිර්දේශ කිරීම

රාජ්‍යයන් විසින් කරනු ලබන මානව හිමිකම් උල්ලංඝනය කිරීම හෝ යම් නිශ්චිත ක්‍ෂේත්‍රයන් (උදා - කාන්තාවන්ට එරෙහි ව වෙනස් කොට සැලකීම, ජන වර්ගය හේතු කොටගෙන වෙනස් කොට සැලකීම ආදිය) සම්බන්ධ ව නිර්දේශ කිරීම් සහ යම් යම් ස්ථාවරයන් පිළිපැදීමට ඇති බලය මෙයට අයත් වේ. මෙම නිර්දේශ පිළිපැදීමට සාමාජික රාජ්‍යයන් බැඳී නොමැත.

2. නිර්දේශ සැකසීම

මානව හිමිකම් පිළිබඳ ව රාජ්‍යන්ට ඇති බැඳීම හා වගකීමවල පදනම සැකසීමට අවශ්‍ය ප්‍රතිමාන හා ප්‍රමිතීන් අනුමත කරන්නේ මානව හිමිකම් කවුන්සිලය විසිනි.

3. අනුගත වීම නිරීක්‍ෂණය කිරීම

රාජ්‍යයන් විසින් මානව හිමිකම් ආරක්‍ෂා කිරීමට අනුගත වන ආකාරය නිරීක්‍ෂණය කිරීම හා අධීක්‍ෂණය කිරීම කරනු ලබන්නේ මානව හිමිකම් කොමිෂන් සභාව යි. ඒවාට සහය නොදක්වන රාජ්‍යයන් සමඟ කෙසේ සබඳතා තැඳිත්විය යුතු ද යන වග හා රාජ්‍යය පිළිබඳ සොයා බැලීමට නියෝජිතයෙකු එම රාජ්‍යයන් වෙත යැවීමට ද මානව හිමිකම් කොමිසම කටයුතු කරයි. නැතහොත් ඒ පිළිබඳ ව එක්සත් ජාතීන්ගේ මහා මණ්ඩලයට හෝ ආරක්‍ෂක මණ්ඩලයට මැදිහත් වන ලෙස දන්වයි.

4. නාක්‍ෂණික බලතල

එක්සත් ජාතීන්ගේ අනුආයතන සහ නිලධාරීන්, රාජ්‍යය තොවන සංවිධාන ඇතුළු විවිධ මානව හිමිකම් සංවිධාන සමඟ තෙරතුරු හුවමාරු කරගැනීම මීට අයත් වේ. සාකච්ඡා හරහා මානව හිමිකම් ප්‍රවර්ධනය කිරීම සහ උපදේශන සේවාවන් සහ නාක්‍ෂණික උපයෝගීතා සේවය සැපයීම ද මීට අයත් වේ. විවිධ ක්‍රියාකරුවන් අතර සාකච්ඡා පවත්වන මණ්ඩලයක් ලෙස ද කටයුතු කරයි.

අන්තර් ජාතික මානව හිමිකම් සංවිධානය මානව හිමිකම් ආරක්‍ෂා කිරීම හා ප්‍රවර්ධනය සඳහා සිදු කරනු ලබන කාර්යයන් කිහිපයකි. එනම්,

- රාජ්‍යයන් අතර මානව හිමිකම් සම්බන්ධයෙන් සංවාද ගොඩනැගීම, එමඟින් කවුන්සිලය රාජ්‍යයන්ට මානව හිමිකම් ආරක්‍ෂා කරගැනීම හා ප්‍රවර්ධනයට අදාළ ක්‍රියාමාර්ග හා යෝජනා සාකච්ඡා කරනු ලබයි. එමෙන්ම ගැටලුකාරී අවස්ථාවන්හි දී අධීක්‍ෂණය කිරීම තුළින් මානව හිමිකම් ප්‍රවර්ධනයට යාන්ත්‍රණ ගොඩනගනු ලැබේ.
- අන්තර්ජාතික මානව හිමිකම් කවුන්සලය බරපතළ ලෙස මානව හිමිකම් කඩවන රාජ්‍යයන් හා එවැනි අවස්ථාවන්හි දී එම තත්ත්වයන් අධීක්‍ෂණය කිරීමට විශේෂ ක්‍රියාමාර්ගයක් ලෙස විශේෂඥයින් පත් කරනු ලබයි.
- එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවිධානයේ සාමාජික රාජ්‍යයන්හි සමස්ත මානව හිමිකම් වාර්තාව සමාලෝචනය කෙරෙන පොදු සමාලෝචන වාර්තාවන් වාර්ෂික ව පවත්වාගෙන යයි.
- ක්‍රියාකාරී කණ්ඩායම් (Working Group) මඟින් ලබාදෙන තොරතුරුවලට අනුකූල ව මානව හිමිකම් කඩවීම සම්බන්ධයෙන් නිසි පියවර ගනී.
- සුළු ජන කොටස් හා ස්වදේශීය ජන කොටස්වල මානව හිමිකම් ප්‍රවර්ධනය කිරීමට අවශ්‍ය කටයුතු කරයි.

අන්තර් ජාතික මානව හිමිකම් කවුන්සිලය මඟින් පවත්වනු ලබන සභාවාර තුළ දී රාජ්‍යන්හි මානව හිමිකම් සම්බන්ධයෙන් යෝජනා හා තීරණ ගනු ලබයි. එමෙන්ම වාර්ෂික වාර්තා හා සෙසු වාර්තා මෙම සභාවාර තුළ දී ඉදිරිපත් කරනු ලබයි.

මීට අමතර ව මානව හිමිකම් කවුන්සිලය පහත සඳහන් කාර්යයන් ද කරනු ලැබේ.

1. එක්සත් ජාතීන්ගේ ප්‍රඥප්තිය හා අනෙකුත් ලියවිලිවල මූලධර්ම මත පදනම් ව සහයෝගීතාවය හා සාකච්ඡාවන් පැවැත්වීම

2. මානව හිමිකම් උල්ලංඝනය වන හදිසි අවස්ථාවල දී සහ පොදු මානව අයිතිවාසිකම් උල්ලංඝනය වීම වැළැක්වීම හා සම්බන්ධ ව කටයුතු කිරීම
3. මානව හිමිකම් සම්බන්ධ ව ජාත්‍යන්තර නීතිය හා එක්සත් ජාතීන්ගේ වෙනත් විවිධ සම්මුතීන් ඵලදායීව ක්‍රියාත්මක වීම තහවුරු කිරීම
4. මානව හිමිකම් පිළිබඳ රජය නොවන සංවිධාන වැනි සහයෝගීතා ආයතනවලට අවශ්‍ය විශේෂඥ උපදෙස් ලබාදීම
5. මානව අයිතිවාසිකම් ආරක්‍ෂණය සහ ප්‍රවර්ධනය සම්බන්ධයෙන් නිර්දේශ සහ විශේෂ ක්‍රියාමාර්ග අනුගමනය කිරීම
6. මානව අයිතිවාසිකම් අධ්‍යාපනය ප්‍රවර්ධනය කිරීම
7. මානව අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ ප්‍රතිමාන දියුණු කිරීම
8. විශ්වීය මට්ටමින් කාලීන ඇගයුම් පැවැත්වීම

